

Mladika

2-93

ARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

7
117 986 1993

bnik - marec 1993 L. 3000
sile - marzo 1993

04577,2

COBISS

MLADIKA 2

IZHAJA DESETKRAT V LETU
LETO XXXVII. 1993

KAZALO

Neskončna zgodba, nova grožnja	33
Ida Mlakar: Očenaš	34
Mogoče vas bo zanimalo vedeti, da...	36
Pavle Merku: Govor za Prešernov dan 1993	37
Slovinci za danes: France Papež	39
Pod črto	40
Saša Martelanc: Človek se vedno poslavlja	44
Vladimir Kos: Pesmi	46
Vojko Arko: Spomini na andinista Davorina	47
Drago Štoka: Iz arhivov in predalov	49
Zaznamki	52
Antena	53
Zora Tavčar: Slovenski svet Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Zorko Simčič)	57
Ocene: Maks Tušak: Črtice (Es- ter Sferco); Pietro Zovatto: Uvod v Rosminija (Martin Jev- nikar); Akvareli Edija Žerjala (Magda Jevnikar); Rinčke zla- te (Marta Vozlič)	62
Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Izposojeno pismo; Listnica uprave; Za smeh	
Priloga: RAST 78-93	

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040/370846 - fax 040/633307

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane
3.000 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 30.000 lir; nakazati na poštni te-
koči račun 14470348 — Mladika -
Trst. Letna naročnina za Sloveni-
jo 30.000 lir ali enakovreden zne-
sek v drugih valutah. Druge države
37.000 lir (ali enakovreden znesek v
tuji valuti), po letalski pošti 48.000 lir.

Tisk in fotostavek:
»graphart«, Trst, Drevored D'Annunzio 27/E
tel. 040/772151

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva

PISMO

Spoštovano uredništvo Mladike!

V zvezi s fotografijo, ki ste jo objavili
v Vaši decembrski reviji na strani 229 Vam
sporočam, da je oseba, ki jo označujete
kot »neugotovljeno« g. Marica Flegar, ki
že vrsto let živi v Avstraliji.

Lep pozdrav! Dina Slama
Trst, 6. marca 1993

RAZOČARANJE

Letošnja osrednja Prešernova prosla-
va v Kulturnem domu v Trstu je prakti-
čno razočarala. Zamisel je bila sicer do-
bra, izvedba pa je izzvenela precej pusto,
skoraj turobno. Predvsem je bila opazna
odsotnost ljudi. Velika dvorana Kulturne-
ga doma je bila dejansko prazna. To je se-
veda vplivalo na razpoloženje tako prisot-
nih kot izvajalcev. Namesto da bi se spro-
stili, je človek ves čas imel občutek, da se-
di na trnju. Kaže, da je tudi v Gorici bilo
nekaj podobnega.

Vse to kaže na neko malomarnost,
češ, kaj se bomo potegovali za Prešerno-
ve proslave in kulturne prireditve. Dej-
stvo je, da so kulturne prireditve v orga-
nizaciji krajevnih prosvetnih društev mar-
sikdaj veliko bolj obiskane in uspešne od
npr. gledaliških predstav v Kulturnem do-
mu itd. Sramotno pa je tudi dejstvo, da je
bilo treba za Prešernovo proslavo v Kul-
turnem domu plačati vstopnino.

Malomarnost, smo rekli. Morda pa tu-
di kaj drugega. Že nekaj časa naša skup-
nost teži k čim manj kakovostnemu. Na-
ša politika je, glede nekaterih komponent,
precej blaga, češ, pazimo na to, kaj bodo
rekli Italijani, ne bodimo preveč zahtev-
ni, itd. Tudi za kulturo je tako: ne bodimo
preveč aktivni in uspešni, ne udeležujmo
se preveč naših kulturnih prireditev... Kaj
bo večinski narod rekel, če vidi, da smo
tako polni življenja? Izzvali bomo samo
nov val protislovenstva (slednji je itak že
precej časa prisoten, če smo aktivni ali ne,
op.p.) itd. Pa še: kaj bodo rekli naši itali-
janski gospodarski partnerji, če nas vidi-

jo tako dejavne? Vtis imam, da zadnje ča-
se v naši skupnosti prevladujejo taki in
podobni razlogi. Se morda motim?

(Podpis)

KATOLIŠKI GLAS
GLASILO DESNICE?

V koroškem verskem listu Nedelja z
dne 31. januarja je na osmi strani objav-
ljena fotografija novega urednika Katoli-
škega glasa g. Dušana Jakomina z dida-
skalijo, ki poroča o zamenjavi pri vod-
stvu tega lista. Zanimivo je, da didaskali-
ja govori o KG-ju kot »versko-političnem
glasilu slovenske desnice na Goriškem in
Tržaškem«. Mi pa smo mislili, da je KG list
slovenskih katoličanov v omenjenih po-
krajinah.

In če je KG glasilo desnice, kaj je —
se mi sprašujemo — pa Nedelja?!?

M.R.

Vsem prijateljem
doma in po svetu
vošči vesele
velikonočne praznike

MLADIKA

SLIKA NA PLATNICI: »Pomlad« (foto Vla-
stja).

UREDNIŠKI ODBOR: Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Marko Tavčar, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Albert Miklaveč, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemač, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Re-
bula, Peter Rustja, Breda Susič, Lojze Škerl in člani uredniškega odbora.

Neskončna zgodba, nova grožnja

Ko je bila ideja samostojne Slovenije še malodane bogoskrunska, ker je to bil pravi atentat na režim, so bili nasprotniki te ideje številni tudi med opozicijo, ki je vedno izražala nekakšno lojalnost do Jugoslavije. Eden izmed najbolj prepričljivih argumentov proti samostojni Sloveniji je bil očitek majhnosti predvsem v primerjavi s sosedi, ki so v preteklosti večkrat segli po njenem ozemlju. Morda je to bilo samoopravičevanje pred medlo nacionalno zavestjo ali maska za resnične težnje in želje večine slovenskega naroda. Izteklo se je, kot vemo, in razplet je bil tak, da si boljšega skoro nismo mogli želeli, posebno če danes pogledamo preko Kolpe. Mejnike slovenske samostojnosti zato danes lahko samo blagoslovljamo, kakor moramo še naprej blagoslovljati Demosovo koalicijo, ki je potegnila za sabo vse ostale politične sile, ki so si povečini pomišljale potiskati slovenski voz v avanturo separatizma in samostojnosti. Prevladala so Demosova izvršena dejstva in mimo njih ni mogel nihče, pa čeprav so mu še tako malo dišala. Suverenost in samostojnost pa še nista vse: ustvariti je bilo treba državo in državljane ter državo zavarovati s pomočjo vojske in diplomacije. Prav ta točka bo predstavljala enega izmed ključnih momentov slovenske prihodnosti.

Prej omenjeni argument o majhnosti Slovenije in njeni kronični ogroženosti, je marsikomu prišel na misel v preteklih mesecih in še zlasti poslednje dni, ko so deli nacionalističnih krogov italijanske politike, javnosti in medijev podlegli močnim vplivom ezulskih organizacij. Vzpostavljanje odnosov z novo državo so izkoristili za odpiranje istrskega vprašanja. Osimo je spet postal tarča hudih sistematičnih napadov, *Piccolo* znova objavlja žolčna protislovenska pisma (tudi s slovenskimi podpisi), izkorišča se nezadovoljstvo italijanske skupnosti na Hrvaškem in njen položaj se posplošuje na Slovenijo, postavljajo se zahteve, ki so v očitnem nasprotju s slovensko suverenostjo (zahteva se na primer skupno regijo za Slovenijo in Hrvaško, da bi Italijani ne občutili meje kot ločnice, za Slovence v F-JK pa nikomur ne pade na um, da bi Slovence v Benečiji, Reziji in Kanalski dolini obravnavali kot celoto z Gorico in Trstom), postavlja se vprašanje meja...

Po prvem obdobju, ko je skušala z ostalim svetom za vsako ceno rešiti Jugoslavijo, je Farnesina izbrala korektno odnose s Slovenijo in v prvi fazi ni nasedala protiosimski kampanji. Potem pa so pritiski dali svoje sadove, najprej na politični ravni, ko so se stranke zavedle, da jih na pomlad čakajo krajevne volitve. Zbale so se osipa glasov in desničarskih volilcev naenkrat ni mogoče razočarati. Preko politikov do zunanjega ministrstva in do predsedstva republike je korak kratek in še krajši potem do note, ki opozarja Slovenijo, da ne sme prosto razpolagati z lastnino bivših prebivalcev Istre, ki so se od tam pred več kot 40 leti umaknili. Tako naj bi strah pred volitvami v Italiji znova krojil usodo manjšinske zaščite za Slovence v Italiji, pa ne samo to, odtlej tudi usodo slovenske Istre. Tam naj bi po željah iredentističnih krogov zaživela nekakšna regija, ki bi segala preko državne meje na Hrvaško.

Vse to dokazuje, da mora biti Slovenija zelo budna, kar zadeva urejanje odnosov z Italijo in pogajanja za takoi-menovano preseganje Osima v korist obeh manjšin. Pravzaprav se govori samo o italijanski manjšini v Sloveniji in na Hrvaškem, prav nič pa o slovenski v Italiji, kakor da Rim ne bi zamujal z našo zaščito, pozablajoč na neuresničena ustavna določila ter nespoštovanje mednarodnih dokumentov in meddržavnih dogovorov. Zaradi tega bi pravzaprav moral biti Rim v defenzivi. Pa ni tako. Zaradi spretno manevrirane akcije preko informacijskih sredstev tvega Ljubljana, da bodo v mednarodnih krogih kazali nanjo s prstom, češ da ne spoštuje sprejetih listin o manjšinah. Italija gre tako daleč v svojem izsiljevanju, da grozi Sloveniji, da ne bo dala nujnega privoljenja za vstop v Evropski svet, kaj šele v Evropsko skupnost.

Zamejske Slovence nemalo preseneča tako ravnanje italijanske vlade, saj nima nobenega pravega interesa odpirati novo manjšinsko vprašanje, ko pa se je južnotiroškega komaj rešila. Tu je navsezadnje tudi odprto vprašanje recipročnosti, ki ga seveda ne gre postavljati mehanično in avtomatično, a vendarle tudi ni mogoče misliti na nižjo zaščito ne na eni, pa tudi na drugi strani ne. Slovenija vsekakor nima vzroka, da pride k pogajalski mizi z občutkom krivde. Krivice in odgovornosti si je italijanska država začela nalagati na ramena od plebiscita v Benečiji pred skoro 130 leti, ko je širokogrudno sprejela drugače govoreče prebivalstvo v svoje meje, zanj pa še do danes ni storila nič ne na kulturnem ne na socialnem področju. To je bil etnocid, sicer brez krvi, toda rezultat je isti. V Istri je drugače. Za dogajanje v Istri po drugi svetovni vojni in za žalostni eksodus Istranov, pa je treba iskati odgovornosti tudi v italijanski politiki na tem ozemlju takoj po prvi svetovni vojni, kot za časa fašizma in med drugo svetovno vojno, ki jo je Italija izgubila. Poražencem pa menda ne delijo nagrad.

Očenaš

Ida Mlakar

Ko stopata z avtobusne postaje proti staremu domu, zrak zadiši po pomladi. Mesec sušec z razpokano rjavo obleko, ki bo vsak čas zaživela od travnate voljnosti obljublja lastovice, sonce in upanje. Počasi drsata mimo starih poznanih hiš, po ulicah, ki sta jih tisočkrat prehodila skupaj. S svojimi duhovnimi očmi, obrnjenimi navznoter iščeta znanih sledi, upajoč, da jih je še kaj ostalo. Mesto se je spremenilo. Zaživelo je po svoje, medtem ko ju ni bilo tu.

Hčerka podpira očeta, katerega tanka lahka postava se opoteka v zastajajočem ritmu. Vidi, kako je njegovo življenje prežarjeno s preudarnostjo in njej nerazumljivo sprijaznenostjo. Kako ta krhkost lebdi nad njima kakor napoved. Ona sama je polna odločnosti in tega ta hip ne zazna. Njena duša sveti od barv, ki jih čuti v vzbrstelem popju. Zdaj zdaj se bo mavrično zaiskrila nad njima pomlad in bo prinesla olajšanje.

— Poglej, oče, pravi, kazoč na veliki vrt, pred katerim sta, ko je bila še majhna večkrat postala. Vrt, njuna slutnja daljnega, nedosegljivega sveta.

— Slabetov vrt je še vedno tako kot je bil...

— Ja, še vedno, doda oče kakor mimogrede, samo Slabeta ni več. Za hip zaskeli.

Ostaneta pred žičnato ograjo in željno zreta nanj...

In potem se tiho, prav tako željno spusti nanju. Golob počivalec. Ne. Lastovka, ptica znanilka. In milo sonce nad strehami.

Počasi nadaljujeta pot do bolnišnice. Ona ve, da oče ne mara te poti. Še prej, pred desetletji, ko je bila njegova hoja še gladka in prožna, bi jo najraje ubral kar povprek in si med hišami poiskal svojo stezico. Zdaj jih ne vidi več.

Hčerka sluti njegovo izgubljenost, ki se toči v marčevski zrak kot hlapljiva tekočina. Še hip pa se iztoči v vsevidno. Tako pravi sam. Vse, kar se da doseči z roko, hlapi. In stopata dalje.

— Oče, pravi zaupljivo, se spomniš našega starega stanovanja nad Savo? Le kdo zdaj živi v njem?

— Neki najemniki, odgovori tiho. Neznanci. Z juga.

Za hip jo prevzame žalost. Svinčeno težka.

V duhu vidi majhen prizidek z ravno streho, belo popleskan, z materinimi pikastimi zavesami na oknih, ki strmijo nekam preplašeno na skupno dvorišče. In zadaj druga, široko odprta in začudena, ki zrejo na bleščeč kostanjev drevored, na samo zeleno srce nje-nega spomina in na smaragdno Savo, ki se leno preteza skozi vso njeno mladost. Velika in draga sončna reka.

— Vsi smo samo najemniki, dostavi oče čez hip, v ogrinjalu telesnega.

Ona ne mara takšnega govorjenja. Spomni se let njunega besnega razpravljanja in svoje mladeniške zanesenosti, upornosti, žolčnega ugovarjanja in dokazovanja, da nima prav. Da ne smemo živeti odmaknjeno. Da je potrebno bivati tukaj in zdaj. Ampak danes ponižno molči.

Nerazumljivo polje nevidnega se razteza nad njima. Nebesni konji, kodroglavi sli, bežijo s hladnimi vetrovi po neskončni laneni preprogi. Dih in zastajajoče sopenje. Še je življenje. Vedno. Vedno. Čeprav kljuva v sencih, čeprav omedleva, čeprav zastaja.

— Eh, tisti tvoji filozofi so plehki, nadaljuje oče kašljoč, misleč pri tem na eksistencialiste, ki jih je zmlada zagovarjala.

— Manjka jim duhovne globine.

Hčerka se ne odziva. V svojih globinah, ki jih zaliva širok trak bleščeče Save v opoldanskem soncu, se zave, kako drugačen človek je njen oče.

— Oče, mu skuša odvrniti misli nekam drugam in ga spomniti na kaj lepega, majhnega in dragocenega, na kakšno stvar iz preteklosti, pa se ne more domisliti.

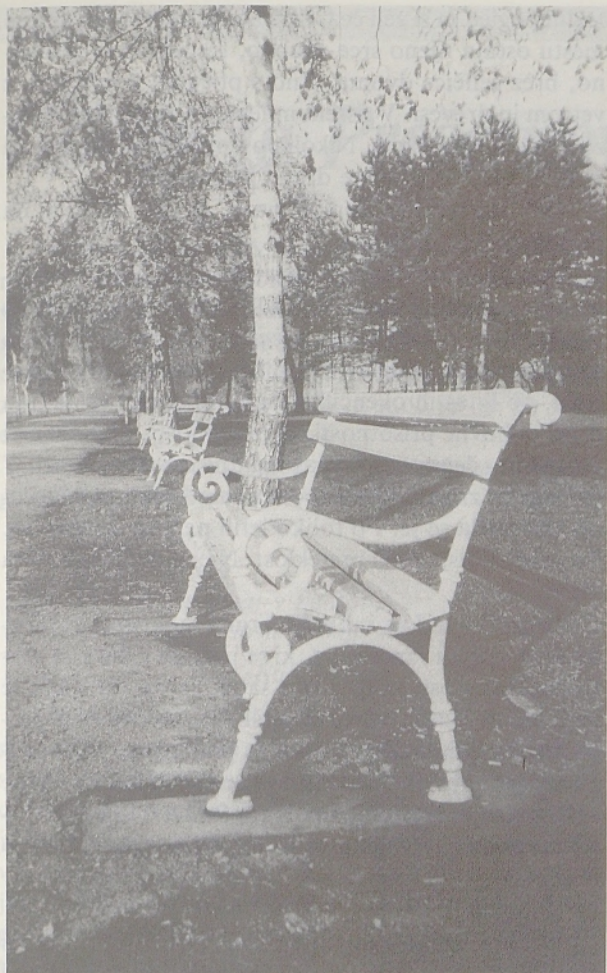
Išče po hodnikih svojega otroštva, po sobah, ki so že davno izgubile svojo barvo, brska po predmetih, po igračkah, a jo vse, česar se ji misel dotakne, zbode z ostro bolečino; kavni servis za punčke je razbit, medved scefran, stari skiro polomljen, vse, česar se spomni je izgubljeno, podarjeno ali potaknjeno neznano kam v predale preteklosti.

— Oče, se vendar domisli nazadnje. Se spomniš lesene hiše, ki si mi jo zgradil zadaj za prizidom, kjer smo shranjevali premog. Pet lesenih desk, ki so predstavljale grad?

Oče molči. Pogoltnila ga je zagonetna tišina, ne prepozna ga več. Ve, da potuje po svojih daljnih in njej neznanih pokrajinah, ki jih nista nikoli prehodila skupaj.

— Oče, pravi. So taki temelji, ki so stalni, naj se zamaje ves svet.

In že stopi vanjo. Ta mila luna, porednica. Ta ščetava svetloba v dlaneh. Mesečina, popotnica. Črička-melodija te boža. In kresnica v laseh. Tam spodaj je temna, globoka reka in čisto blizu nje šuštenje mogočnih, lepoglavih kostanjev. Medeni svet začudenja. Kako lepo, kako skrivnostno ji kroži po žilah trepetavi spomin, kot da se bo zdaj zdaj razpočil. Kot milni mehurček. A ona sedi mirno v svoji mali leseni hiši in čuti, kako trdne in močne so njene stene, za tisoč let,

»Samevanje«

(foto Ivan Strmole)

za večno. Tako dobro ji je tu, tako varno. Zdaj ve. Tam nekje, na začetku poti je bila moč in gotovost in šele potem dvom.

Vstopita v hladno bolnišniško predverje. Očeta sprejmeta dve mladi sestri, taka angela s prozornima obrazoma. Premikajo se po belih sterilnih hodnikih, izogibajoč se pogovoru. Oče je med njimi kakor osamljen sprehajalec, v svoji skromni, črni obleki. V rokah drži svojo staro baretko in si z njo pokriva srce.

— Tu te bodo pozdravili, oče, najboljši zdravniki so, ga skuša opogumiti. Boš videl, da boš kmalu spet doma, na Blokah, šel boš na sprehod do Milavčevih smrek, na Volčje, vzpel se boš na Ogrado, do tja, kjer si včasih nabiral jagode in spet pogledal navzdol.

Oče se čudno nasmehne in pokima z glavo.

In večer se spusti kot vran na mesto. Gleda ga skozi okno in sliši težko, predirljivo vreščanje ptic, ki se zbirajo na cerkvenem zvoniku v mogočni jati. Kaj le hočejo. To srednjeveško mesto, ki ga ima tako rada, ji leži pred očmi, golo, strogo in gotsko. Tu so bolečine najrezkejše, v teh resnih katedralah njenega odraščanja in odtujevanja, v njenem hotenem poslavljanju od tega, na kar je privezana z vrvmi vsega živega; na

stari Pungert in mali trgec pred njim, na belo Rožensko cerkvico, na polja v predmestju, na tiho sprehajalno pot ob Savi, na vso to ljubo in nič več dosegljivo lepoto. Na kakšne majhne skrite ljubezni, na žalosti in hrepenenja. Na vse, česar ni več.

— Operirati bomo morali, pravi zdravnik, ko jo prikljče nazaj. Tumor na hipofizi. Na vidne živce pritiska. Čudno, da ni oslepel.

Tako mlad je. Samo zdravje izžareva. Njegovi zobje so brezhibni. Beli. In tudi njegova postava, ki je tako ostra kot skalpel, ki ga nedvomno pogosto drži v rokah. Skop je v besedah in navajen na vse. Njegova vsakdanjost. Gleda jo neprizadeto iz svojega jeklenege, preciznega sveta in ona čuti to njegovo uravnovešeno skrbnost. Njegove roke so sklenjene.

In tudi ona jih sklene.

— Nevarno je, pravi zdravnik, tudi drugače je v slabem zdravstvenem stanju. Upajmo.

Upajmo, upajmo. Sence se ločijo od barv, barve od teles, motni obrisi se spreletavajo kot večše po njenih sencih in naposled vendar začuti strah, ki ni njegov, ampak čisto na poseben način, njen. Davni, otroški strah.

Vidi, kako jo stvari zapuščajo tam spodaj, kjer se Sava loči od obronka prodnatega, vidi neke stare, zabrisane sledi, ljudi, kraje in dogodke in nobene celote več. Rada bi stekla čez cesto, tja, kjer je nekoč živela njena mladostna prijateljica, tista, s katero sta sanjali, da se jima bo v življenju zgodilo nekaj posebnega, dolgolasa Rosana, ki je ta trenutek zagotovo gospa srednjih let, jo prijela za roko in jo zarotila, naj ustavi to neustavljivo vrtenje, ki se ji je razlezlo po duši; kajti ona je to takrat zmogla, zmogla je biti princesa, čarovnica ali zmaj, zmogla ji je govoriti o prihodnosti kot o bleščeče bisernem okrasku. In ona ji je verjela.

Ko bi bil nekdo, ki bi znal zaustaviti čas, zdaj, Rosana. Potem bi stala tukaj na tem mestu, s tvojo roko v svoji in čutila, kako se nama ne more zgoditi nič.

Sestri odzmeta očetu baretko. Izpolnjujeta obrazce, sprašujeta in beležita. In vse traja neskončno počasi, kakor v morastih sanjah.

In potem pride čas. Očetov zbrani pogled poišče njen obraz, in ko ga najde, si oddahne. Ponudi ji roko v pozdrav in jo stisne kakor pred leti trdno in odločno. Nekaj je na njegovem obrazu. Mir.

— Obljubi mi, da se jutri spet vidiva, hlastno zahteva hčerka. Jutri proti večeru, ko te pridem obiskat.

Oče ne odgovori. Tuja bela vrata ga pogoltnjejo in za njim ostaja svetleč obris.

Tako bel je mrak, ki se plazi na svojih žametnih šapah v špranje razbitega srca. Noč velikooka, s plaščem do tal. Srebrna marčevska luna. Velika. Hrepenenja. Kdaj je nazadnje hrepenela? Kje? Kdaj se ji je nazadnje vznemirila duša? Na nekem mestu, nad hladno mrzlo Savo še zmeraj ždi njen hrepenenja in rado-

Mogoče vas bo zanimalo vedeti, da...

- da vsak dan ob 18^h odpelje z avtobusne postaje v Trstu (blizu železniške postaje) avtobus, ki pride naslednji dan ob 9^h v Medžugorje; iz Medžugorja pa odpelje drug avtobus ob 18^h in pride v Trst ob 9^h naslednjega dne...
- da je bilo treba za vstopnico k plesu Rotary kluba v Ljubljani (število vstopnic je bilo omejeno na 300) odšteti lepo vsoto 7000 tolarjev...
- da se je letos v gimnazijo v Želimljem pri Ljubljani, ki jo vodijo salezijanci, vpisalo 75 dijakov...
- da se je razširil glas, da znamenita 3. fatimska napoved vsebuje prerokbo, da bo vstal protipapež in da se bo papež umaknil v Avignon, a da je kardinal Ratzinger označil ta glas kot fantazijo...
- da se je ob neki anketi o ustavni ureditvi 25% mladih Italijanov izjavilo za monarhijo...
- da so slovenski naseljenci v severni Ameriki v zadnjem stoletju ustanovili med atlantsko in pacifiško obalo približno 100 župnij...
- da je v Buenos Airesu predaval podjetnikom bivši sovjetski premier Gorbačov, vstopnica pa je veljala 500 dolarjev...
- da je Nobelov nagrajenec za mir Elie Wiesel ustanovil Univerzalno akademijo kultur, ki je tudi že začela zasedati v dvoranah pariškega Louvra (Italijo predstavljata pisatelj Eco in filmar Fellini)...
- da so v zadnji številki goriške publikacije *Incontri culturali mitteleuropei* prispevki treh slovenskih sodelavcev...
- da je v nedeljo 21. marca potekala v Gorici spominska počastitev mons. Igina Valdemarina, dolgoletnega rektorja Malega semenišča, kjer je med vojnama študiral tudi na stotine slovenskih dijakov, in da je ob tej priliki izšel zbornik o njem...
- da so v preteklem januarju medžugorski vidci takole potovali: Jakov je bil v Italiji, Ivan v Avstraliji, Vicka je bila v Zagrebu, Jelena v Združenih državah, Marjana pa v Švici; bili so deležni prikazovanj tam, kjer so bili...
- da je trenutno v Sloveniji približno 150 založb...

vedni pogled in si želi čez, drugam in naprej. Na tistem mestu ostaja njeno srce drobno, trepetavo in nedolžno, brez senčice dvoma. Eno s pticami, s sencami, z vetrom in drevesi. V tistem milem, daljnem svetu. Pozabljenem. Otroškem. Nikoli povrnjenem. Katerega del je njen oče. Srce njene drage preteklosti.

Odrasla sem, se domisli nato, dovolj odrasla, da presojam brez šibkosti.

In stopa. Po stari srednjeveški ulici, kjer nenadoma prepozna Kiselštajnski grad, z vrtom pred njim, ob starih hišah z mogočnimi lesenimi portali, ki skrivajo za sabo mrzla, kamnita stopnišča in razpadajoča dvoirišča, ob linastih okencih z razbitimi stekli ter čuti ta delež duhovne prisotnosti, te preteklosti, ki mora biti ona sama, čeprav se brzčas tega ne zaveda dovolj. V teh starih, znanih hišah spozna samo sebe in se začudi. Da, našla se je. Po toliko letih nemira končno ve. To je njen čas, njena preteklost. Njena dediščina. Ona sama.

Iz gotske cerkve zabučijo orgle, mogočno in vabeče, kam vabi ta vznesenost, ki se ji dviga v duši, ta nežna spokorjenost, ki jo nosi s sabo, se vpraša; tam, še malo naprej, se iz bele Pungerške cerkvice zasliši pravoslavna molitev. Kam? Na trgu pred njo se zbira skupina gladkoobritih mladeničev v oranžnih haljah do tal. »Hare Krishna« pojejo in »Hare Rama«. Gleda to čarobno podobo različnosti in mil večer izgublja svojo rdečico.

Zaobide jih.

Nekje v zraku zadrhti violina. Njen srebrni tanki glas. Njena tiha, pretresljiva melodija. Ne ve od kod prihaja. Kdo je, ki ji prinaša mir. Stopa po kamnitem tlaku in išče. Pred Marijino cerkvico se zbira gruča ljudi. Sliši glasbo, ki ji polni dušo z milo radostjo. Sama je s svojim svetlim upanjem. Kdo je? Kje?

In potem ga zagleda. Majhno leseno lutko, marioneto, krhkega violinista, ki poplesava v svojih okornih lesenih cokelcih po večernem marčevskem mrazu po taktu svojega večšega očeta. Lutkarja. In troši jasne zvoke v neskončno belo noč nad njo.

Gleda ga in ve.

Tukaj je, mali, otroški bog njenega srca.

Duša se ji zasmee in zatrepeta od radosti.

In njen mali otroški bog poklekne pred njo. Proseče in ponižno skloni svojo malo leseno glavico in ji pogleda naravnost v oči.

Tako daleč je vse in tako nedosegljivo, a ona zasluti z vsem svojim hrepenenjem, z vsem svojim bistvom, da jo spremlja ta krhka, nežna podoba moči, tega otroškega upanja, ki je močnejše od česar koli na svetu od nekdanj. Čuti in ve, zagotovo ve, da se bosta našla, pa naj se zgodi kar koli, njen oče in ona sama nekoč, nekega dne v tistem njegovem majhnem svetu nad Savo, na začetku vseh poti, na začetku vseh moči in radosti, v njuni skupni hiši. Na obali časov. Tako bo. In nič drugače. Na vekov vek. Amen.

Govor za Prešernov dan 1993

Pavle Merku

Spremenljivost v življenju posameznika in družbe nas pogostoma bega. Obrati, včasih nenadni in nepredvideni, spodkopavajo naš mir, našo gotovost, naš lagodni vsakdan. Ujme nam ne pošiljajo vnaprej nedvoumni znamenj, da se nanje pripravljamo in jim zastavimo na pot svojo voljo in moč ter se jih tako obranimo.

Netrdnost, neobstočnost, nevarnost vsakega našega početja pesnik pozna:

*Kar je, beži;
al beg ni Bog?
ki vodi vekomaj v ne-bó,
kar je, kar b'lo je in kar bó.*

(Kar je, beži)

Ujme, ki nas pestujejo, nam ne dajejo dihati; gospodarstvo se maje in prizadene množice; politični sistemi se majejo in nas pestijo s strahovi ter naperjajo orožje proti množicam, ki mu podlegajo; s tem se maje že naše upanje, da bojo posamezniki, narodi in človeštvo zmogli prestati zlo in dočakati miren in urejen jutrišnji dan. Skoraj ne čutimo več trdnih tal pod nogami: vsenaokoli zeva praznina, ki jo je ustvarilo izginotje idej in ideologij ter same vere v nujnost morale.

*Popotnik pride v Afrike puščavo,
stezè mu zmanjka, noč na zémľjo pade,
nobena luč se skoz oblak ne ukrade,
po mesci hrepenèč se uleže v travo.*

*Nebo odpre se, luna da svečavo;
tam vidi gnezditi strupene gade,
in tam brlog, kjer ima tigra mlade,
vzdigváti vidi léva jezno glavo.*

*Takó mladenča gledati je gnalo
naključje zdanjih dni, doklèr napoti
prihodnosti bilo je zagrinjalo.*

*Zvedrila se je noč, zija nasproti
življenja gnus, nadlog in stisk nemalo,
globoko brezno brez vse rešne poti.*

(Sonetje nesreče)

Podobe, ki se jih pesnik poslužuje, da izrazi svojo stisko ob strahovih »zdanjih dni«, povečajo dramatično moč izpovedi in hkrati naredijo izpoved brezčasno, tako da se v pesnikovih »zdanjih dneh« verno zrcalijo tudi naši »zdanji dnevi« z našimi današnjimi stiskami in z našim današnjim obupom.

Ko pozorno v tem ključu beremo vso Prešernovo poezijo, naletimo na pogostne in tehtne kritične misli

na račun družbe: na račun slovenske družbe, seveda, ki mu je bila predvsem, prvenstveno, lahko rečemo edina pri srcu. Poraz in krivde te družbe omenja, ker ga obtežujejo in ker bi rad zastavil vse svoje moči, da jih slovenska družba preraste.

*Viharjov jeznih mrzle domačije
bile pokrajne naše so, kar, Samo!
tvoj duh je izginil, kar nad tvojo jamo
pozabljeno od vnukov veter brije.*

(Sonetni venec)

*Slovenec že mori Slovenca, brata —
kako strašna slepota je človeka!*

(Krst pri Savici, Uvod)

»Ne meč, pregnala bo nas sreča kriva.«

(prav tam)

In šel je boj bojvát brez upa zmage,...

(Krst pri Savici)

Enako ga je bolelo tudi civilno in kulturno obnašanje rojakov.

*Kranjc! ti le dobička išeš,
bratov svojih ti ni mar,
kar ti bereš, kar ti pišeš,
mora dati gótov dnar!*

(Elegija svojim rojakom)

*Kaméne naše zapuščene bož'ce,
samice so pozabljene žalvále,
le tujke so častile Kranjcov množ'ce.*

(Sonetni venec)

*Da bi nebesa milost nam skazale!
otajaj' Kranja našega sinove
njih in Slovencov vseh okrog rodove,
z domačmi pesmam' Orfeja poslale!*

(Sonetni venec)

Pahljača predmetov Prešernove kritičnosti preide z visokih sfer na navidezno zamejene, drobne kontingentne problemčke, ki so v resnici še vedno aktualni in pereči; pomislite le na **Novo pisarijo** in na sonet **Al prav se piše kasha ali kasha**.

Vsega Prešerna lahko beremo tako: v njegovih lirskih razmišljanjih in grenkih izpovedih lahko odkrijemo zrcalo naših žgočih stisk, napak in krivd, individualnih in družbenih.

Kdor bere na ta način besedo enega naših največjih narodnih genijev, ve, da v njegovem pričevanju ne najde le kritike, ki jo je porajalo njegovo življenjsko in družbeno izkustvo, njegov osebni obup, temveč tudi besedo vere in upanja.

Prvenstveno teži ima pri njem v tem pogledu pojem svobode. Človek, ki ni svoj živ dan nosil ne prstana ne verižice za žepno uro, ker sta mu oba pomenila simbol za suženjstvo, za ne-svobodo, je v svoji poeziji dal duška izrazom, ki so enkratni v svetovni literaturi. Želja, da Slovenci

*naj zdrobé
njih roké
si spone, ki jih še teže!*

(Zdravljica)

je popolnoma v skladu s prizadevanji njegovega časa (v naši zgodovini veljavnimi donedavna) za nacionalno osamosvojitvev. Že dolga desetletja s ponosom podčrtavamo kitico v isti **Zdravljici**, ki govori o spravi med narodi, predvsem pa predzadnjo kitico te enkratne pesnitve, ki privošči vsem narodom prostost in mirno sožitje: ne bom je navedel, saj je s slovensko nacionalno himno postala plemenito bogastvo nas vseh že dolgo let, preden je pesem lahko javno in uradno zazvenela kot naša himna.

Mimo svobode se v Prešernovi poeziji pojavlja vrsta vrednot, na katere smo radi pozorni, ker nam pomenijo kisik za našo posamično in narodno obstojnost. Že ob omembi, da pesnik

*Modrost, pravičnost, učenost, device
brez dot žalváti videl sem samice.*

(Slovo od mladosti)

nam je pozitivni naboj teh pojmov na mah umeven in jasen. Prav tako razberemo pozitivne vrednote kulture v podobah, ki jih je zapisal v **Glosi**:

*Koder se nebo razpenja,
grad je pevca brez vratarja,
v njem zlatnina čista zarja,
srebrnina rosa trave,
s tem posestvom brez težave
on živi, umrjè brez dnarja.*

Če se hočemo skozi njegove pesniške podobe dokopati do resnice, ki predstavlja vendar največje bogastvo in edinstveno domeno umetnosti, zamislimo se za trenutek ob navidezno dvoumni, a v resnici prozorni **Zastavici**:

*Tukaj počiva Franc Prešeren,
nejeveren in vendar veren.*

Le če nam bo pomen tega distiha jasen, bomo z roko otipali obseg njegove izpovedi od najpreprostejše do poslednje resnice.

Višek njegove vere v življenje eksplodira po mojem v preprostih verzih **Nezakonske matere**

*Mêni nebó odprto se zdi,
kadar se v tvôje ozrem oči,
.....*

*On, ki ptíce pod nebam živi,
naj ti dá sréčne, veséle dni!*

Le človek z globoko, neomajno vero, kakršen je bil France Prešeren, se je lahko dokopal do poslednje resnice, do vere v smrt, v odrešilno smrt, ki ne zanika življenje, ampak ga zapečati, ga odvezuje, ga odrešuje. O tem se prepričamo pogostoma, ko beremo njegove stihe. Omemb smrti, ki odmeva v pozitivnem ključu, beremo še in še:

zadnja ljubica — bela smrt.

(K slovesu)

*Tak pevec se trudi,
samoten živi,
se v slavi, ko zgrudi
ga smrt, prerodi.*

(V spomin Valentina Vodnika)

*de ni nesrečen, kdor v gróbu leži.
.....*

*Težka človeku ni zêmlje odeja,
vzamejo v sebe ga njene moči.*

(V spomin Andreja Smoleta)

»O mati! tvoj sin je mir dobil!«

(Zdravilo ljubezni)

Le človek, ki je globoko veroval v življenje, v zanj potrebno svobodo, v vrednote, ki naredijo življenje posameznika in naroda vredno in dostojno, le človek, ki je življenje ljubil in ljubil zato človeka in narod, ki je sprejel v življenju teži izključitev in odpovedi, da je lahko družbi navkljub prav taisti družbi izpričal svojo vero, je lahko gledal tako trezno na smrt, ki ne pomeni konca, temveč umiritev in preroditev. Zato je pesnik, ki je napisal **Sonete nesreče** in **Memento mori** gotovo eden najvišjih glasov poezije nasploh, eden največjih pesnikov, kar jih je svet rodil.

Ko bi zdaj bil v redki družbi prijateljev, starih in mladih, ki se poezije ne bojijo in ji znajo prisluhnuti tudi tedaj, ko v temnih barvah oživlja čar življenja in smrti, bi se od njih poslovil z branjem soneta **Življenje ječa**. Toda na ta dan in pred tem občinstvom se bom rajši poslovil s Prešernovo vedrino, z besedami, v katerih se prav vsi spoznamo:

*Prijatljí! odrodile
so trte vince nam sladkó,
ki nam oživlja žile,
sréc razjásni in oko,
.....*

(Trst, Kulturni dom, 3. februarja 1993)

Slovenci za danes

Zdomstvo - Emigracija

FRANCE PAPEŽ, pisatelj, pesnik, dramatik, esejist in slikar, Argentina

Ob svojem obisku s kulturno delegacijo R Slovenije v Argentini poleti 1992 sem — zaradi izredno nasičene programa — komaj utegnila delno intervjuvati pisatelja Zorka Simčiča, z drugimi zanimivimi osebnostmi tamkajšnje kulture pa sem se le domenila za izmenjavo vprašanj in odgovorov po pošti. Tak intervju seveda nikoli ne more biti isti, kot če vzpodbujáš sogovornika v živ dialog in »izvlečeš« iz njega, kar sam želiš. Korepondenčni odgovori so vedno preveč resni in stehtani, marsičemu pa se sogovornik lahko izogne. Tako je tudi naš današnji intervjuvanec tukaj kar malce zadržan in skromen in rekla bi, manj svetovljan in razgiban intelektualec, kakor v resnici je. Pa tudi tako udržan je zanimiv in pove marsikaj, kar bo sveža ilustracija k njegovim delom in dodaten pogled v pisateljevo mnogostransko dejavnost.

Pisatelju se za odgovore in slike na tem mestu najlepše zahvaljujem.

Zora Tavčar

France Papež, 1980.

Spoštovani gospod Papež, ko sva bila lansko leto z možem v Argentini, sva Vas v Buenos Airesu tudi osebno spoznala, potem ko ste bili — kot drugi zdomski kulturniki — že dolga leta naš »literarni« znanec. Srečala sva se z Vami na raznih kulturnih prireditvah, bežno pa tudi pri Vas doma. Tako zase lahko rečem, da Vas že dokaj dobro poznam kot kulturnika, skoraj nič pa kot človeka z neko svojo nezamenljivo preteklostjo. Zato dovolite, da se malce prepustim svoji biografski žilici. Belokranjec ste kakor naš Vinko Beličič (pravim naš, ker je tudi on že dolga leta Openc, sicer pa člen naše ga primorskega literarnega kroga). Bela krajina: kdaj ste jo zadnjič videli? V kakšnih podobah Vam vstaja iz spomina? Z listnjaki, vinogradi, Rogom v dalji?

Težko bi rekel, kdaj sem zavestno spoznal Belo krajino. Bila mi je najprej »svet« okrog stare kmečke hiše, rojstnega doma, kjer so zasajeni vinogradi, med njimi vrtovi s sadnim drevjem, sem in tja kakšna njiva; vse to povezuje-

jo ozki kolovozi in cesta, ki se vije navkreber. Tam, kjer se železniška proga obrne v majhnem zavoju proti Ručetni vasi, tam je Kot. In prav pred mojim pragom se začenja svet dvigati v Rog — štiristo metrov strmo proti Kleču, v goščavje in gozd. Zadnjemu obdelanemu svetu za hišo smo rekli Stara gora; tja se upira sonce tako močno, da je bila njiva — povrh še posejana s kamenjem — skoraj brez vrednosti. Moj kraški svet — ne vem, kdaj sem ga videl zadnji-krat, vsekakor pa sem bil tam v duhu in sanjah še dosti-krat po letu triinštiridesetem.

Rodili ste se v Kotu pri Semiču. Z vlaka je na Semiču in okolico čudovit pogled. Ste preživeli otroštvo tam? Zanimajo me Vaši starši.

Moji ljudje so bili povečini delovni in kmečki ljudje. Samo mati še živi v Črnomlju, devetdesetletna. Oni so razumeli zemljo; hodili so v zidanice, poznali gozdne poti, razločevali nébes. Odhajali so v Ameriko in se pozneje vračali v svoj svet, a nekateri so tam ostali: materin brat Jože Judnič je misijonaril v Kaliforniji in tam ostal; v Pueblo, Colorado, se je naselila družina Perše — pomoč, ki mi jo je pošiljala sestrična Dorothy po koncu vojne, me je za vedno pritegnila na njihovo stran. Bitno sem povezan z mojnimi ljudmi, na slovenski in ameriški zemlji.

Mladost pa ste preživeli na očetovem domu v Črnomlju. Kako hranite v spominu mestece, ki je imelo postati partizanska prestolnica? Bi nam povedali kaj o svojem šolanju, posebno srednješolskem? O svojih profesorjih? Sošolcih? Mladostnem zbiranju?

Mladost mi je bila v glavnem mirna, da ne rečem lepa. Poznal sem polja in pašnike; tam sem prebiral mohorjeve knjige, ki sem jih staknil zaprašene pri vseh Papeževih — bili so štirje bratje in ena sestra. Peti brat je padel na tirolski fronti. — Črnomelj je bil moje mesto; doživel sem ga v njegovem mirnem in usodnem času. Še danes nosim v sebi njegovo svetlobo, ljudi in zgodovino.

Obiskoval sem meščansko šolo, ki je bila tik pred vojno ustanovljena v Črnomlju — razmere niso dopuščale, da bi šel v Ljubljano ali drugam. Od profesorjev omenim dva, ki sta morda znana: Karel Šterbenk in Viljem Kunst. So-

šolci iz osnovne šole: Drago Furlan, Dušan Martelanc, Dra-
ga Ahačič, Rado Lenček.

**Se kaj spominjate italijanske kapitulacije? V Črno-
mlju je morala biti posebej dramatična.**

Italijanska okupacija je bila na začetku kolikor toliko
znosna, s časom pa se je vse zaostrojilo. V okoliških gorah
— Stražnji vrh, Maverlen — so se zbirali partizani in napa-
dali italijanske postojanke. Mnogi meščani so odhajali ob
nedeljah skrivaj iz mesta. O tem piše Kocbek v Listini, 8.
septembra: »Ljudstvo se je curkoma stekalo v veliko ko-
tanjno sredi pritlikavega gozda na jugozahodni planjavi Ma-
verlena. Samo iz Črnomlja se je prithotapilo nad sto me-
ščanov.«

**Kako ste se znašli v partizanih? Povejte mi kaj o tem,
kaj čisto osebnega, nekliškejskega. Ali niso bile takrat
v Beli krajini že vaše straže? Kako ste kot mlad člo-
vek dojemali tiste začetke državljanske vojne? Se vam
je takrat zdelo, da Osvobodilni fronti dejansko gre za
nacionalno osvoboditev?**

Italijani so se umaknili iz Ljubljanske pokrajine po 8.
septembru 1943. Partizani so takoj zasedli izpraznjene kra-
je in jaz sem se po nekaj dneh znašel v množici mobilizi-
rancev. Sprejemal sem dejstva, čeprav sem jih tudi pre-
sojal v skladu s pogledi nekake krščanske demokratično-
sti, ki sem si jih usvojil že nekaj let pred vojno. Sredi sep-
tembra so se čete starih in novih partizanov Bele krajine
zbrale v Poljanski dolini, v večji vasi Predgrad. V tabori-
šču je vse vrvelo in tja mi je oče poslal pismo, naj skušam
dobiti dovoljenje za premestitev v Črmošnjice, kjer se je
organizirala šola za radiotelegrafiste. To sem storil in do-
voljenje dobil. V ponedeljek, 21. septembra sem se torej
napotil že zgodaj zjutraj peš iz Predgrada po cesti, ki pelje
proti severu v Kočevski Rog. Po kakih treh urah hoda, ne-
daleč od Hriba pri Koprivniku, se odcepi cesta na desno

*Pisatelj Ruda Jurčec odvarja razstavo Umetniške šole, kjer
razstavlja tudi France Papež.*

proti Planini. Tja sem korakal že v popoldanskih urah, sam,
s puško na rami in nahrbtnikom, v katerem sem poleg sko-
delice in nekaj oprave prenašal tudi par knjig, med kateri-
mi ni manjkal Prešeren. Orientalal sem se po soncu — bil
je lep jesenski dan. Po nekaj urah sem prišel do Planine;
vse je bilo prazno, hiše požgane že pred poldrugim letom
— požar smo gledali v Črnomlju — cerkev sv. Elije poško-
dovana, žive duše nikjer. Sam sem bil gospodar Planine
in vseh tistih roških predelov ob cesti, ki gre iz Predgrada
mimo Planine in Kleča na Vrčice. Vsi ti kraji so bili nekoč
poseljeni s Kočevjarji, ki so se izselili jeseni leta 1941. Že
proti večeru sem prišel na Brezovico pri Črmošnjicah, kjer
so bili zbrani povečini študenti iz Novega mesta. Meni pa
je tisti dan ostal v spominu kot najlepši dan mojega parti-
zanovanja.

POD ČRTO

Iskrine iskric

Srbski pokoli v Bosni so propa-
ganda. Vsaj tako smo razumeli smisel
pisanja rubrike »Blob« na straneh ko-
munističnega lista Iskra. Uredniki Is-
kre so namreč takoj izkoristili izjavo
francoskega generala Morillona, češ
da v s strani Srbov zavzeti Cersi ni
videl nobenih pokolov. Po logiki Iskre
bi morali Srbi seveda pred televizij-
skimi kamerami in opazovalci Zdru-
ženih narodov pobijati Muslimane.
Nič čudnega: tudi predstavniki med-
narodnega Rdečega križa so med 2.
svetovno vojno verjeli nacističnim
trditvam, da se Židom, Ciganom, Slo-
vanom in političnim zapornikom v raj-
hu ne godi slabo. Tako se še danes
najdejo tisti, ki zanikajo obstoj naci-
stičnih uničevalnih taborišč in trdijo,
da je pokol Židov izmišljotina.

Mislimo, da je milijonska masa
beguncev dovoljšen dokaz, da v Bos-
ni in na Hrvaškem si ne ravno daru-
jejo rožic. Tam so pokoli na dnevnem
redu in vemo, katera politika je spro-
žila vse to. Tudi zadnje izjave same-
ga generala Morillona, ki je baje pro-
stovoljno ostal v oblegani Srebreni-
ci, to potrjujejo.

Iskra je pač politični in strankarski
list, zato je razumljivo, da skuša de-
lati čimboljšo propagando. Kljub te-
mu postaja človeku težko, ko vidi,
kakšen cinizem preveva njene član-
ke, cinizem, kateremu ni mar za sto-
tisoče trpečih.

»Videmska krajina«

Primorski dnevnik z dne 16. fe-
bruarja na prvi strani poroča o sre-
čanju predstavništva Slovencev v Ita-

liji s slovenskim zunanjim ministrom
Peterletom. V članku izpod peresa
Marka Osolnika je govor o predstavn-
nikih zamejskih Slovencev iz Furla-
nije-Julijske krajine in iz »Videmske
krajine«. Pri tem smo se vprašali, ali
se niso Benečani morda naveličali
in po zgledu hrvaških in bosanskih
»krajino«. Šlo je seveda za površnost
pisca, saj se zamejski Slovenci vsi
nahajamo v Furlaniji-Julijski krajini,
kamor spada tudi videmska pokraji-
na (in ne — kot je Marko Osolnik na-
pačno napisal — »Videmska krajina«).
Žalostno pa je, da se mora Primor-
ski dnevnik tudi za dogodke, ki zade-
vajo našo manjšino, posluževati čas-
nikarjev iz osrednje Slovenije. Je mo-
goče to znak, da postaja ta časopis
vedno manj Primorski in vedno bolj
Republika?

Potem ste se znašli med domobranci. So ta preobrat povzročile zunanje okoliščine ali pa je bila vmes neka nova ocena dogajanja z Vaše strani?

Bilo je že v začetku novembra 1943, ko me je komandant šole poslal po neke stvari v Črnomelj, in ker so tiste dni v nemški ofenzivi zasedli mesto tudi prvi domobranci, nisem šel več nazaj v hribe. Ko so se čez nekaj dni domobranci umaknili iz Črnomlja, sem se jim pridružil in tako prišel v Ljubljano, odkoder se nisem več premaknil do maja 1945. V Vetrinju sem šel delat k nekemu kmetu (Slovenec) na Otok ob Vrbskem jezeru, od tam pa sem po nekaj mesecih prešel v Italijo. Sem član skupine, ki je bila v taboriščih v Monigu, nato v Serviglianu in pozneje v Senigalliji.

Kaj se Vam je iz tistega obdobja, iz krvavega podeželja in okupirane Ljubljane, najbolj vtisnilo v spomin?

Na to vprašanje bi odgovoril samo s spominom na izid Balantičeve zbirke.

Vaša literarna pot. Bi ji v svojem spominu lahko postavili neki začetek? Morda v srednji šoli? Ali v Ljubljani, kjer je Tine Debeljak v palači ob Ljubljani le vzdrževal neki literarni ogenjček, izdajal Dom in svet, odkrival Slovincem Balantiča?

Pripadam mlajši skupini zdomskih književnikov in kulturnih delavcev, ki so začeli objavljati svoja prva dela v povojnih begunskih taboriščih v razmnoženih časopisih, revijah in zbirkah — imenoval bi jih »taboriščnike«. Od doma so prinesli povečini samo jezik in zgodnja mladostna doživetja, ki pa so že sovpadala z vojnim in revolucijskim dogajanjem. V šole so vstopili doma, jih nadaljevali po taboriščih in končali navadno v novih naseljenih krajih. Taboriščniki, katerih pogled je morda najbolj samostojen med zdomskimi ustvarjalci, iščejo nov izraz in nove smeri v duhovnost; njihove poti peljejo stran od romantike in domo-

tožja, vendar pa so nemalokrat žrtve povojne negotovosti in osamljenosti, kar se pozna v njihovem ustvarjanju.

Gimnazijo ste dokončali v begunskih taboriščih in Serviglianu in Senigalliji. Kako zanimiv bi bil kakšen roman iz tiste begunske gimnazije, pa se te teme ni lotil še noben literat. Ali pa je ta tema le zašla v emigrantsko literaturo? Nam lahko navržete kakšno sliko, kakšen spomin na profesorje, na šolske ure? Katerih profesorjev se posebej spominjate?

Gimnazijo v taboriščih sem vzel zares in se intenzivno posvetil študiju, tako da sem moral iti nekoč za nekaj dni v kampovsko bolnišnico — hrana ni bila zadostna za poln študij. Dohiteti sem moral nekaj predmetov, ki smo jih obdelali v Črnomlju premalo ali nič. V latinščino sem se za-

France Papež z dr. Tinetom Debeljakom v Slovenski vasi (eno buenosaireskih kulturnih središč).

POD ČRTO

Samo krovne organizacije

Isti članek je na široko poročal o stališčih predstavnikov krovnih organizacij Viljema Černa, Marije Ferlečič in Klavdija Palčiča ter deželnega svetovalca DSL Miloša Budina, v enem samem stavku pa strnil stališča Rudija Pavšiča (PSI), Iva Jevnikarja (SSk) in Sergija Lipovca (SKP). To je povzročilo precej pripomb, zlasti s strani deželnega tajnika ter svetovalca SSK Jevnikarja. Stranka SSK je namreč postavila zelo jasne pogoje za skupni osnutek globalne zaščite. Nekateri izmed teh pogojev se zdijo drugim komponentam preveč ostri oz. maksimalistični. Je morda slučaj, da je bilo stališče SSK tako zreducirano v poročanju dnevnika, katerega glavni urednik je bil do nedavnega deželni svetovalec te stranke?

»Arogantnost« slovenske Cerkve

2. marca zvečer se je po prvem programu TV Slovenija odvijalo zelo zanimivo omizje o Dachauskih procesih, ki se je zavleklo do pozne ure. Marsikaj smo tako lahko izvedeli od pričevalcev, med katerimi so bili Igor Torkar, Jožko Kragelj, Ljubo Sirc in drugi. Zanimivo pa je bilo tudi, kako je moderator Lado Ambrožič hotel v pogovoru s Kragljem obrazložiti preganjanje slovenske Cerkve s strani komunističnih oblasti. Omenil je namreč arogantno obnašanje Cerkve do nove oblasti. Lada Ambrožiča bi vprašali, kako se je Cerkev lahko arogantno obnašala do oblasti ne samo v Sloveniji in Jugoslaviji, ampak v vseh komunističnih

državah takoj po vojni, v polnem stalinističnem terorju. Ali pa je zanj arogantnost že to, da se posvečena oseba ne upogne politični oblasti, ko leta zahteva od nje obnašanje in delovanje, ki ni v skladu s krščanskim naukom?

Drugače je bila oddaja — kot smo že rekli — zanimiva, tudi zato, ker smo znova slišali, kolikšno pokojnino prejemo razni bivši policaji, zaslisevalci in drugi »zaslužni« funkcionarji iz tistega obdobja (npr. Ribičič, Maček idr.). Ta je prava žalitev za vse tiste slovenske upokoјence, ki so na robu preživetja. Ali res ni mogoče, da se jim za slovenske razmere astronomske pokojnine znižajo? Vsaj to...

Upravni odbor SKA ob obisku Korošcev. (Od leve na desno). Stojijo: Avgust Horvat, dr. Jure Rodè, France Papež, Tone Brulc, † dr. Jože Krivec, arh. Marijan Eiletz, mag. Andrej Rot, Lojze Rezelj. Sedijo: † dr. Ladislav Lenček, † dr. Vinko Brumen, (dr. Reginald Vospersnik, prof. Janko Zerzer), † dr. Tine Debeljak, dr. Katica Cukjati.

gnal tako, da se potem še dolgo — do danes — nisem mogel ustaviti. S pisateljem Jožetom Krivcem sva se posvetila Balantiču, ki sem ga globoko doživel že v Ljubljani. S č. Antonom Oreharjem sem se spoznal pri apologetiki. To je bil čas, ki bi bil lahko lep, ko bi ne ležalo nad nami nekaj tesnobe — kampovskega.

Vaša nadaljna pot. Kdaj ste prišli v Argentino? S kakšnimi občutki? Ste se težko vživeli v razmere? Kako ste se zaposlili?

Tudi pot v Argentino in vživljanje v nov svet bi moral orisati z barvami, ki jih danes ni več. V novem okolju sem se moral dolgo vrsto let »zdraviti«. Močan antibiotik je bila družina, vsakdanje delo, pa tudi delo pri SKA.

Kljub delu za preživetje niste hoteli pozabiti na kulturo. V Buenos Airesu ste obiskovali visokošolske tečaje o filozofiji. Vas je filozofija posebej pritegnila, ko ste vendar videti pretežno umetniška narava? Obiskovali ste tudi likovno akademijo pri Slovenski kulturni akciji. Kakšen spomin hranite na tisto svoje šolanje? Ste se potem še naprej zanimali za filozofijo? Ste se poskusili tudi v slikarstvu? Ste tudi razstavljali? Vaši motivi?

Vpisal sem se (1958) kot reden slušatelj na Katoliško univerzo Santa Maria de los Buenos Aires, ki je pokazala v tistih začetnih letih svojo moč predvsem v filozofiji. Tu sem s študijem grščine nadomestil izgubljeno v srednješolskih letih. Kot katoliški izobraženci smo se posvečali podrobnejšemu raziskovanju grške filozofije in sholastike. Nasprotno kot je zapisal Vinko Beličič (Mladika), nisem samouk, ampak sem bil vedno povezan s šolo. Tudi če sem se iz ljubezni do umetnosti v nekem času ukvarjal z barvo in obliko, sem to legitimiral pozneje v rednem obiskovanju Umetniške šole SKA, z delom pri Bari Remec, Francetu Ahčinu, Milanu Volovšku in umetnostnem zgodovinarju in kritiku Marijanu Maroltu. S tega področja sem pisal o Francetu Goršetu, s katerim sva si dopisovala ves čas, o Bari, Volovšku in Bukovcu.

Kot uradnik v tovarni ste se posvetili kulturnemu delu v slovenski buenosaireški koloniji. Od l. 1970 ste celo začeli urejati Meddobje. To je moral biti izredno zani-

miš čas, saj je takrat še živel v Buenos Airesu cela plejada že uveljavljenih slovenskih kulturnikov. Ste kdaj pomislili, da bi podrobneje opisali tisti čas — srečanja, diskusije, tudi spopade?

S katerimi kulturniki ste se takrat največ srečevali? Bi navedli njihova imena s kratko — ali tudi daljšo — oznako?

Čas Kulturne akcije sem v nekaterih »zapisih« ujel v knjigi Zapisi iz zdomstva. Ruda Jurčec mi je v moj izvod knjige Skozi luči in sence napisal posvetilo: »Prijatelju Francetu Papežu — v spomin na lepe dni pri SKA. 1.5.67.« V Jurčecu sem spoznal sorodno dušo, tudi po krajih, iz katerih sva prihajala: Ormož... Semič... Črnomelj. Zanj je bila SKA nadomestilo za daljno (ne izgubljeno!) domovino. Dobro sem se razumel tudi s Tineto Debeljakom. Pri urejanju Antologije zdomskih pesnikov sva se skoraj eno leto sestajala v nekem baru na Saavedri in kozarec vina je bil nujna priprava za pogovor. Ne vem zakaj, a s skupino starejših sem se dobro počutil; redno je prihajal na dom profesor Srečko Baraga in govoril ure in ure — snovi ni zmanjkalo nikdar, na primer samo o Kocbeku je pripovedoval, kolikor si hotel — bila sta skupaj kot profesorja v Varaždinu. K Jožetu Krivcu sem hodil jaz na njegov dom v Castellar. Tudi pri profesorju Karlu Rakovcu — v uro in pol od-

Pisatelj sredi pampe.

daljenem San Miguelu ali pri njegovem delu v knjigarni sredi mesta — sem našel zanimivo družbo: vezala naju je lju-bezen do angleške poezije (Eliot). Nekaj posebnega je bilo omizje v tej ali oni od obeh gostiln na Rivadaviji, v višini Slovenske hiše. Po sejah SKA in po kulturnih prireditvah je Ladislav Lenček redno povabil: »Gospodje, zdaj pa na pizzol« Združili smo mize, posedli in že je bilo pred nami vino, kmalu zatem vsaj tri pizze, naložene s šunko, nato kava. Tam so se odvijali prijateljski pogovori pozno v noč, tam je bil Tine v svojem: spomini, poznanja. Pri arhitektu Eiletzu se je nekajkrat zbrala izbrana družba: France Rode iz Rima, Jože Velikonja iz Seattla, Vinko Brumen, člani odbora SKA. Kot urednik Meddobja sem si mnogo dopisoval z Vinkom Beličičem, ožjim rojakom; tudi z Vladimирjem Kosom, Francetom Goršetom; Ted Kramolc mi je poslal celotno zbirko svojih pesmi v angleškem jeziku, od katerih sem jih nekaj prevedel in objavil v Meddobju. Bil je čas, ko sva si dopisovala tudi z Ivanom Mrakom ob priliki, ko smo natisnili v Meddobju njegovi drami Van Goghov Vidov ples in Spoved lučnim bratom.

Vaša literatura. Nihate med esejistiko, dramatiko in poezijo. H kateri teh vej Vas bolj vleče? Jaz cenim Vašo poezijo, predvsem nekaj pesmi, ki bodo imele svoj

Okrogla miza v gledališču General San Martin v Buenos Airesu (Dnevi slovenske kulture): France Papež, Tone Rode, Tine Debeljak ml., Alojz Rebula, Aleš Debeljak, Andrej Capuder. (foto Marko Vombergar)

stalni prostor v antologijah slovenske poezije. Še ljubša pa mi je Vaša proza, ki motivno in tematsko odkriva marsikje nam drugačen svet. Posebno tam, kjer je kozmopolitska, obenem pa tako do kraja naša in trpeča, kot je v knjigi Vaše proze in še posebej s svežim pisateljskim žarom v Vaših novelah. Nas boste razveselili tudi z zbirko novel? Ali s knjigo spominov?

Prve pesmi sem objavil v taborišču v Serviglianu, v razmnoženem študentskem listu Orač; nekaj malega tudi v taboriščnem Mladem brstju. Leta 1954 pristopil k Slov. kulturni akciji, kot ustanovni član. Pesmi, prevode in eseje objavljaj v Meddobju, v celjskem Znamenju (fil. študijo: Življenje in delo Tomaža Akvinskega; 1974) in v Celovškem Zvonu (Poezija Franceta Balantiča; 1984). V prvih letih Akcije izdal (nagrajeno) pesniško zbirko Osnovno govorjenje (1958). Leta 1977 napisal pripovedni tekst Zapisi iz zdomstva, ponatis v Ljubljani 1992. Kot urednik Balantičevega dela preuredil njegov tekst za izdajo pri SKA, Zbrano delo (1976), s privoljenjem Balantičeve matere. O tej izdaji je

zapisal Pibernik v knjigi Zbrane pesmi 1991: »Natis Zbrana dela Franceta Balantiča je prelomnega značaja v zgodovini Balantičevih tiskov, kajti v tej izdaji so prvič brisani ideološki predznaki. Med največje Papeževe prispevke v tej knjigi štejemo tudi bogato bibliografijo o Balantiču...« S Tineto Debeljakom sva zbrala in uredila Antologijo zdomskega pesništva, ki je izšla leta 1980. Drugo pesniško zbirko (nagrada Vstajenje) Dva svetova izdal, prav tako pri SKA, leta 1985. Kritično poročilo je izšlo v Celovškem Zvonu, 11/1985. — Napisal tri krajše dramske tekste — Gozd, Svetinja, Odhod — ki naj bi sestavljali dramo slovenskega južnoameriškega zdomstva. Prevajal sem iz španščine (Neruda: Machu Picchu), iz angleščine (T.S. Eliot: komedija Družba pri koktajlu, drama Umor v katedrali, poem The Waste Land — Pušča), iz francoščine (Valéry: Pokopališče ob morju) in nemščine (Hölderlin: Patmos, Vrnitev domov). — O načrtih raje ne bi govoril.

Imate tudi družino. Še nekaj besed o tem.

Moja žena Agata je Dolenjka, roj. 1922. Jaz sem rojen 20.3.1924, upokojen že deset let, a še hodim »sedet« v tovarno po 3 ure na dan, zdravje zaenkrat še kar gre. Starejši sin Franci je poročen s Slovenko (Rant) in ima dve hčerki. Drugi sin, Gregor, je tudi poročen s Slovenko (Mo-

čnik) in ima enega sina. Hčerka je končala ekonomijo na državni univerzi in ima fanta Argentince (odtod moja drama o mešanih zakonih).

Malce se mi zdi škoda, da se niste bolj povezali z Argentinci in njihovo literaturo, saj ste imeli med pisatelji in izobraženci nekaj znancev. Tudi v literaturi bi si človek želel čim več tistega, kar lahko pisatelju nudi tamkajšnja narava, vzdušje, življenje in človek. Kaj mislite tudi na to?

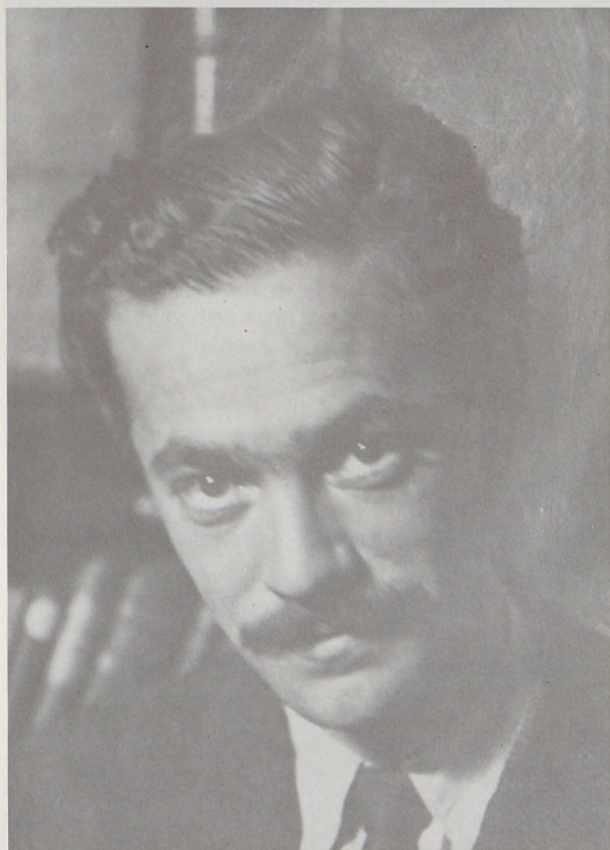
Ste več prebirali tisk, zlasti literaturo velikega sveta okoli Vas — ali pa tisk iz Slovenije?

Si želite v Slovenijo? Ste zadovoljni z razvojem dogodkov tam? Kaj Vas ta trenutek najbolj veseli: izid knjige, samostojnost Slovenije ali misel na nove literarne načrte?

Na ta vprašanja je g. Papež odgovoril v prilogi k intervjuju, v osebni pismu, ne želi pa, da njegove zapiske objavim.

Človek se vedno poslavlja

Sredi petdesetih let je bil med nami Mihael Jeras

Mihael Jeras. Umetnik, prijatelj, nemirni popotnik.

V nedeljo, 22. aprila 1956, je bila v društveni dvorani na Kontovelu krstna predstava izvirne slovenske veseloigre »Večer belih vrtnic«. Igrali so jo dijaki naših višjih šol, ki so bile tedaj še v ulici Lazzareto Vecchio. Režiser je bil Jože Peterlin, profesor slovenščine in razrednik večine nastopajočih.

Ko se je po zadnjem dejanju spustil zastor in je dvorana navdušeno ploskala, sta bila blizu mene ob steni pri vhodu dva nekoliko starejša prijatelja. Prvi je med ploskanjem nenadoma glasno zaklical: »Hočemo avtorja!«. Drugi pa je, ko je to slišal, kot srna švignil skozi vrata in ga potem še nekaj časa nismo mogli izslediti.

Pobegli prijatelj je bil avtor igre, Janez Prepeluh, enako ali še bolje poznan s psevdonimom Mihael Jeras.

Vsa tri dejanja je spremljal z nekim posebnim ganotjem. Očaran je bil nad mladimi ljudmi in njihovim začetniškim žarom, toplo mu je bilo pri srcu, da je spet nekaj pristnega zajelo občinstvo, ki je na obrobju travmatičnega Trsta hvaležno sprejemalo domačo besedo. Kar pozabil je pri tem, da je avtor, njegov beg pa se mi je zdel človeško zelo simpatičen.

Epizode ob izhodnih vratih seveda niso mogli slutiti mladi igralci, ko so se ob ponovnem ploskanju priklonili občinstvu. Imeli so druge probleme: kam s srečo in kam s ponosom, ko so jim stotere roke izrekale priznanje in tudi hvaležnost? Poplašani so bili za številne in naporne vaje, zaslutili pa so tudi, da njihova igra ni bila le zabava, marveč tudi majhen košček poslanstva.

* * *

»Večer belih vrtnic« je bil že tretji podvig dijakov-igralcev sredi petdesetih let. Leta 1954 so vzbujali smeh in simpatijo z Linhartovo veseloigro »Matiček se ženi«. Sijajnega Gregorja Pertota v naslovni vlogi se še danes kdo spominja. Naslednjega leta so v tržaške okoliške dvorane ponesli vedrino in tudi nekaj romantike z lahkotno ameriško komedijo »Roxi«, v kateri je pristrčno zablestela Vijolica Fonda. Tretji nastop — v naslednjih letih so jim sledili še drugi — pa je začetnim poskusom že dal pečat nastajajoče tradicije.

Posebnost teh dijaških predstav je bila v tem, da niso bile »šolske«. Nastajale so zunaj akademij ob koncu šolskega leta, pa so vendar želele pokazati javnosti, da so vzniknile v šolskem okolju, da je šola ne le hram učenosti, marveč tudi žarišče za neko poslanstvo, ki se želi povezovati s svojim zaledjem, s slovensko zamejsko skupnostjo, ki je šoli zaupala svojo mladino. To je bilo vračanje zaupanja, vračanje v obliki kulturno-prosvetnega dela. Naši so nas poslali po znanje in izobrazbo — prav je, da jim iz hvaležnosti ponudimo še kaj, kar se od nas ni obvezno pričakovalo: to so v podzavesti slutili mladi igralci, zavestno pa je to izpeljeval njih mentor prof. Peterlin.

Praviloma so bile dijaške igre najprej in predvsem v vaških dvoranah tržaške okolice. Ko pa so bile izbrušene, so si upale tudi v mestno središče. Naš začasni hram je bil tedaj Avditorij, in tam smo 26. novembra 1956 doživeli tudi mestni »Večer belih vrtnic«. Avditorij je bil do tiste predstave dobro leto zaprt zaradi tehničnih popravil. Zato je tudi pisalo na vabilih: »Slovinci, po več kot enem letu smo spet dobili Avditorij. Pokažimo, da ga potrebujemo za svoje prosvetno življenje — napolnimo ga!«

In smo ga, do zadnjega kotička. Vstopnice so bile naprodaj na nekoliko nenavadnem kraju, v majhni slovenski trgovini Lupša, na vogalu ulic Coroneo in Rismondo. Več let je deloval tisti ponižni servis, in v čast si štejemo, da ga s temi vrsticami prikličemo in ohranimo v spominu.

* * *

»Večer belih vrtnic« je vreden posebnega spomina zato, ker je bila ta igra napisana nalašč za amatersko dijaško igralsko skupino profesorja Peterlina. In avtor ni bil kdorsibodi.

»Janez Prepeluh je preživel le nekaj kratkih let v Trstu, toda njegova pisateljska nadarjenost in njegova zavzetost za slovenstvo in slovensko kulturo je bila tolikšna, da je v teh letih pustil med nami nepozaben spomin. Ves vnet in razgiban, bister in resnicoljuben, je osvetljeval našo kulturno skupnost, ki je koreninila nekje v preteklosti in plaho tipala v ta neizprosni in zahtevni čas. S svojo živo besedo si je takoj pridobil zaupanje mladine. Prihajal je na sobotne večere Slovenskega kulturnega kluba, tu predaval, pripeljal se je z Dunaja v Ukve na letovanje naše mladine in je na trati mladim govoril. Prav po njem smo krstili travnik za Ukvami za »Jerasovo trato«, po njegovem pisateljskem imenu«.

Tako je zapisal prof. Jože Peterlin v oktobrski številki MLADIKE 1969, nekaj tednov potem ko je Janez Prepeluh - Mihael Jeras umrl v daljnem San Franciscu. O svojem prijatelju, ki je bil soustanovitelj Mladike in ki ji je dal tudi začetno grafično podobo, je potem dostavil: »Nikdar nisem srečal tako zavzetega sodelavca pri prosvetnem delu in uredništvu, kot je bil Prepeluh. S svojim izbrušenim okusom in s težnjo po estetski kulturni višini nas je prepričeval, da nam bodo bralci sledili. Če ima naša revija določeno raven, nas je do te pripeljal prav Janez Prepeluh«.

* * *

30. maja letos bo poteklo sedemdeset let od rojstva pisatelja Janeza Prepeluha, ki mu je bilo življenje dolgo le borih 46 let. Bil je sin znanega socialdemokratskega politika in publicista Albina Prepeluha in brat naše radijske pisateljice, režiserke in igralka Marjane Lapornik. V njeni družini je imel začasni dom v času »Belih vrtnic«, v kratkem razdobju med tveganim odhodom iz nesvobodne domovine in med bivanjem v Avstriji, od koder ga je usoda povedla v Združene države, kjer je umrl 11. septembra 1969.

Imel je blesteče pero, in najbolj so mu ležali dramski teksti, posebej še radijski. Radio Trst A jih je oddajal v petdesetih letih: vzbudili so pozornost zaradi privlačne in domiselne tehnike, predvsem pa še zaradi moderne tematike, polne nemira povojnih evropskih usod, polne nemira tudi samega avtorja, ki so ga — tako se nam je dozdevalo — pregnjala spoznanja o človekovi tragičnosti, ob tem pa še velika ljubezen in velika zaskrbljenost za slovensko usodo na odru svetovnega

Večer belih vrtnic, na odru takoj po kontovelski premieri. Stojijo (od leve) Drago Štoka, Diomira Fabjan, Gregor Perrot, Laura Dežjot, Livij Valenčič, Franc Mljač, Mariza Primani (šepetalka), Marjan Slokar. Sedijo Vijolica Fonda, pisatelj Jeras, režiser prof. Peterlin, Silva Resinovič.

dogajanja. Bil je pronicljiv in izviren, in že naslovi njegovih iger so zgovorni: Mladost je prepovedana, Penzion Križ, Gospodična s potovalnega urada, Pekel na domačiji, Spis nezaključen, Program za drevi, Avto-stop za ženske, Človek se vedno poslavlja.

Človek se vedno poslavlja...

Tako se je pred njegovo radijsko dramo imenovala že črtica, objavljena v prvi številki Mladike leta 1957. Elegičnost tega naslova se mi zdi še najbližja skrivnosti človeka, ki je bil za prav kratek čas naš spoštovani gost in dragi prijatelj v času, ko je Večer belih vrtnic sovpadal s krvavo epopejo Budimpešte in z našo mladostno vero, vero v svet, kjer ne bo nič več prepovedano, zlasti ne mladost.

Že davno smo se poslovili, dragi Mihael Jeras. Toda tisti Tvoj Večer belih vrtnic je še vedno svež v našem spominu. Ohranil se nam je kot ljubezniv odmev na skupni čas vere v lepo in dobro.

Saša Martelanc

Na »Jerasovi trati« v Ukvah poleti 1956. Janez Prepeluh nagovarja nastajajoče jedro Slovenskega kulturnega kluba. Sto metrov za zeleno kuliso je danes avtocesta.

Zlato središče vseh časov

Rdeča kamelija z zlatim cvetiščem
ob zidu grobišča, s samotno potjo
motrita april, ki po nébesu išče
kanale, napolnjene s svežo lučjo.

Ti smem razodeti skrivnosti smehljaja,
ki staro kamelijo zmeraj zlati?
Naj postni jo hlad še tako strogo graja
in skupaj z dežjem jo nasvete uči...

Rdeči so listi iz samih spominov
na sveto in rešnje Gospodovo kri;
a listi se stekajo v zlato sredino,
ker Jezus je vstal in med nami živi.

Rdeča kamelija z zlatim cvetiščem,
zamišljena v večnosti v spremstvu podob:
vstajenje Gospodovo, časov središče,
ožarja ob zidu osamljeni grob.

»Rdeča kamelija z zlato sredino —
sem kaj pretiraval za tekst melodij?«
Cel cvet se odtrga in zdrkne na glino
in h grobu se stisne še pramen luči.

Veter, Pomlad in slovo

Nihče prav ne ve, zakaj po aprilu
se veter obnaša z jezo ljudi:
kamelijo trga s celimi cveti,
in češnje na cvetne liste drobí.

Ljubezni do Vigredi ga boli?

Preplašeni ptički v gnezdih čepijo,
vodé so nemirne, belo šumé.
Še vrbe se v bregu žalostne zdijo:
tako jim na tla visijo roké.

Morda so Pomladi zrlé v srcé?

Na rahlo usločen most se naslanja,
v zelenem, pripravljena na odhod.
Le grad v očrnelem kámenju sanja
o Času, ki ni obsojen v razpot.

O Času, ki ni kot igle ubod.

Na mostu slonim še jaz v cerkvi maja
in z Rádostjo zreva v reke odsev:
Ljubezni je najina z groba vstala,
Nesmrtne Ljubezni križani spev

postal je vseh letnih časov odmev.

Noč je umrla, a Jezus živi

Sončni se žarki dotaknejo križa
visoko na steni, kjer Jezus visi.
Krono iz trnov krvavega niza
ožarjajte, dajte! Ker Jezus živi.

Veter aprilski obriše razpelo,
med breskvine cvete mu zdrkne vzdihljaj.
Veter, poljubi ledeno Mu čelo!
Ker Jezus se vrnil iz groba je v Raj.

Temni oblački osenčijo stene,
žalujejo tiho in nočejo proč.
Črni oblački, raztrgajte štreno!
Ker Jezus je vstal, ko umrla je noč.

Dež se razsuje nad križem na streho.
Zdaj vem, da se svod od veselja solzí:
svod je že star, več ne ve, kaj bi s smehom.
Vsem streham šepeče, da Jezus živi.

Nova luč

Zdaj razume svod
umirajočo zimo.
Led roké ji boža,
dež mu z lic polzi.
Saj jo ume svod:
že veje zelenijo;
v križnem tramu
ptička gnezdece gradi.

Dež rosi mehkó.
O, svod se več ne joka.
Toda zime težki dih
meglí oko.
Veter, svodov drug,
v presledkih tih zastoka.
Šop vijolic kliče ga,
da gre s potjo.

Vsepovsod se nova luč
obzirno bliža.
Še plevelu
ni se treba skrivati.

Snov daljav je s slutnjami
v skrivnost zavita,
zima trepeta
in išče luč z očmi.
Dež rosi topló,
meglé zemljó obdaja.

V zemljevidu nas—stvari
meglé sprememb črte
delajo nekako nečítljive.

Gora kliče zimo.
Klic se vrne
nem.

Veter, veter - kam hitiš?

Poljá so že zlata,
si žanjcev želijo;
zelena je trata,
čebele brnijo.

Veter, veter — kam hitiš?

Morjé se svetlika
od belih galebov,
nebo se premika
z oblaki in z zebo.

Veter, veter — kam hitiš?

V očeh se gorá že
hladnina sprehaja;
vse kaže, vse kaže,
da vigred odhaja.

Veter, veter — kam hitiš?

Kot senca goloba
čez dušo potuje,
Duhá je podoba,
Ki snuje in snuje —

Veter, Veter Binkošti.

Spomini na andinista Davorina (2) *Vojko Arko, Bariloče*

7. aprila sem skupno z Davorinom in Clerchom krenil iz Jermanove gostilne v dolgo grapo, ki vodi do grebena med obema dolinama. To grapo zaključuje tik pod slemenom kratka stenica, ki zahteva nekaj pozornosti. Vedeli smo, da je prehod čez skok proti vzhodu malce lažji kot prečka, ki smo jo po navadi plezali, in ker se nam ni ljubilo snemati bremen, smo se odločili za lažjo vzpetino. Precej lahkomišno smo lezli preko tistih nekaj metrov navpičnega skalovja z bremeni na hrbtu in brez varovanja. Davorin in jaz sva opravila pležo brez nepravilnosti, Clerchu pa se je verjetno utrgal oprimek v krhki, krušljivi skali in je strmoglavil v prepad. Sto metrov zračnega padca in drugih sto metrov kotaljenja po grapi doli proti dolini Castaño Overa sta tragično zaključila Clerchovo kratkotrajno andinsko kariero.

Spravljanje trupla po grapi do doline je mogel opravljati samcat samo izredno močan človek, kot je bil Davorin. Clerch je bil namreč visoke postave in dokaj težak. Medtem ko sem šel jaz po konje na žandarmerijo v Pampa Linda, je Davorin, ki ga je varoval Jerman, ki je seveda prišel pomagat, nosil mrtvega Clercha vse do doline na plečih in večkrat je moral plezati čez skalnate pragove grape. Tistikrat sem videl našega močnega moža prvokrat resnično izčrpanega.

Pokojni Clerch se ni samo trudil za bivač na Tronadorju. Vodil je tudi vse priprave za ekspedicijo na Paine. V bariloškem klubu je po nesreči leta 1954 zmeraj tlela želja, da v spomin na mrtva prijatelja dokončamo njuno delo in dosežemo vrh Velikega Paine. Zgodbo tiste odprave sem že večkrat objavil in je tukaj ne bom ponavljal. Omenim le, da je nepričakovano prepoved čilske vlade, ki je »rezervirala« Paine za italijansko ekspedicijo Guida Monzina, preprečila Bariločanom doseči zaželjeni uspeh. Medtem ko je poglobitveni del moštva odpravil prvenstveni vzpon na Cerro Balmaceda (2040 m) in je pri tem podvigu sodeloval Slovenec Ivan Arnšek, sta plezalca Carlos Sonntag in Davorin Jereb brezuspešno poskušala »ukrasti« Paine Grende. Naloga se je izkazala kot prehuda za osamljeno navozo in v poledenelih vršnih skalah sta samo načrtala smer, po kateri so pozneje Monzinovi vodniki iz Val d'Aoste dosegli vrh ter dovršili vzpon, ki do danes še ni bil ponovljen. Davorin je vedno pripovedoval, da sta se s Sonntagom napenjala do skrajnih možnosti, se zato že prvi dan lepega vremena čisto izmučila ter sta morala drugi dan, ko je bilo spet lepo, počivati. Tretji dan sta komaj prekoračila že opravljene raztežaje, pa ju je normalno patagonsko neurje zapodilo nazaj v njuno taborišče pod goro in potem na estancijo Pudeto, kjer sta se sestala z zmagovalci z Balmacede. Ekspediciji dodeljeni čilski častnik je odredil umik, saj je bil uradno dovoljeni cilj dosežen.

Ekspedicija na Paine pomeni višek Davorinovega gorniškega udejstvovanja. Kmalu potem se je začel ukvarjati z načrti, da poskusi srečo na severu ameriškega kontinenta, v Kanadi, kjer je njegova žena računala s pomočjo sta-

rejše tete. Aprila 1958 je Jerebova družina odpotovala in za slovo smo ji v Bariločah pripravili lepo odhodnico.

* * *

»Kdor je jedel kalafate, se povrne v Patagonijo.« Krilatica je poznana v patagonskih mestih, vaseh, estancijah in odročnih naseljih. Na naših izletih smo večkrat zobali temne, trpke, a sladkobne jagode, ki zorijo na trnjevih grmih v stepi in na gorskih pobočjih in ki se porajajo v svetlih, rumenih cvetovih, brž ko izgine sneg.

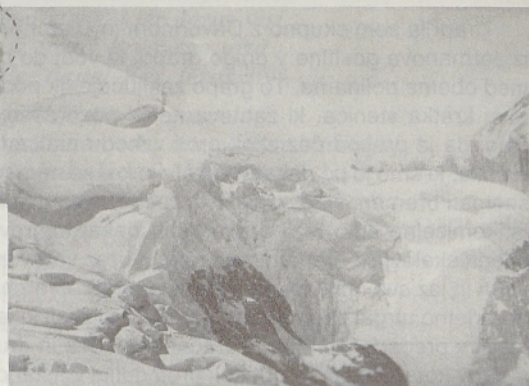
Ob prihodu v Kanado je Davorina zadela usoda vseh, ki poskušajo prve korake v novi zemlji in smo jo vsi v Argentini in Bariločah že preživeli. Ko je iskal dobro plačano delo, se je moral zateči v uranov rudnik. Seveda mu težko podzemsko delo ob spominu na svetle bariloške gore ni prav nič ugajalo. Kmalu se je naveličal rudnika in Kanade in se leta 1960 vrnil v Buenos Aires, zatem pa v Bariloče.

Marca 1962 najdemo Jereba v skupini osmih planincev, ki so tisto poletje vršili zadnja opravila na novem križu na Cerro Capilla. Vse poletje so slovenski andinisti posvetili nalogi, da obnovijo znamenje, ki smo ga leta 1952 postavili na gori, na kateri se je Slovensko planinsko dru-

Zadnja postavitev prvega križa na Cerro Capilla 15.4.1956. — Z leve na desno: Leo Rackiewicz, Davorin Jereb, Blaž Razinger, Wenceslao Clerch, Vojko Arko.

Paine Grande. — Smer vzpona in točka, ki sta jo Carlos Sonntag in Davorin Jereb dosegla (x). — 8.-10. novembra 1957.

štvo v Argentini porodilo. Joško Simčič se je potrudil in izdelal nov, pravilno načrtovan aerodinamični križ in po štirih gorskih pohodih je bilo znamenje spet postavljeno. Spominjam se, da sta se Davorin in Ivan v plezalskem zagonu spravila ob zadnji turi v suho grapo običajno zasnežena žleba (kuloarja) in da ju je nabriti Joško prehitel, ker je poznal krajši in ne posebno težaven prehod skozi steno na levi strani žleba. Jereb je aktivno sodeloval pri napenjanju opornih vrvi, nekateri drugi planinci so barvali križ s svetlo srebrno barvo, da se včasih zjutraj, kadar ga obsije zgodnje sonce, blešči turistom, ki potujejo po zalivu Blesta.

Vsakdanje potrebe in želje po gospodarskem napredku so počasi izmaknile Davorina iz planinskih dogajanj. Seveda je še kdaj skočil kam v višine in je na primer spomlad leta 1962 skupno z Dinkom spet obiskal Tronador. Omenim naj, da sta ob tem izletu sposobna slovenska gornika dosegla svojski brzinski rekord. Po vzponu na vrh sta namreč odšla zjutraj iz stare kočice na Tronadorju, prečkala ledenike in ujela ob pol eni popoldne motorko na Laguna Frias. Normalno pomeni taka tura, olajšana seveda z uporabo smučk, celodnevno hojo in prideš do Frias šele pozno zvečer.

Dve leti kasneje se je isti andinist povzpел dvakrat na Veliki katedralski Stolp, enkrat prav tako z Dinkom in drugič z Borisom Kambičem, ki je malo prej prišel iz Ljubljane v Argentino.

Dinko je medtem začel delati v bariloškem belem športu kot smučarski učitelj in trener buenosaireškega Cluba Argentino de Ski. V obratni severni zimi se je zaposlil v Združenih državah. Davorin je najprej sodeloval na katedralskih smučiščih, poleg tega je prevažal poleti turiste z večjim avtom, ki sta ga skupaj kupila. Ko je Dinko postal ravnatelj smučarske šole v Windhamu, v Catskill Mountains v državi New York, je vzel Davorina s seboj in vrsto let sta potem vsako severno sezono potovala v ZDA. Ob povratku v Bariloče so ju zmeraj bolj zaposlovali običajni človeški problemi in plezalne ture so se umikale vsakdanosti življenja.

Vendar je Davorin še enkrat posegel v slovensko planinsko delovanje. Leta 1970 so nerodni turisti zažgali kočico pod Skalco. Zgorela je vsa prednja stena. Že naslednje poletje so stari »šumski bratje« posekali nekaj drevja za novo kočico in Davorin se je ponudil, da bo to drevje razžagal in spravil do Skalce. Rad je pripovedoval, kako je tovoril težki volovski jarem iz katedralske vasi do požgane kočice in potem spravljal s pomočjo volovske vprege les na prične, ki so od stare kočice še ostale. Ker je trajalo nekaj let,

predno smo Skalco obnovili v dosti lepši obliki, kot je bila stara zasilna bajtica, so slednjič mizarji našli tam zgoraj suh in lepo ustaljen les, kot ga v mestu skoraj ni mogoče iztakniti.

Med bivanjem v Severni Ameriki je Jereb srečal Tona Vogrinca, trenerja slovenskega smučarskega moštva. Govorila sta o možnosti treninga v južni zimi pod Katedralo in ta razgovor je rodil pomembne sadove. Štiri zaporedne sezone so slovenski smučarji trenirali v Bariločah v dobi, ko je slovenska smučarija dosegla svetovno višino. Pozneje je o tem Vogrinec lepo pisal v svoji knjigi »Bele arene« in vsem nam je bilo žal, ko radi gospodarskih sprememb v Argentini in Sloveniji takšni smučarski stiki niso bili več možni.

Leta 1976 je Davorina zadela težka prometna nesreča, pri kateri si je poškodoval žleze v vratu in pljuča. Čeprav se je popravil in znova poprijel za delo, je na posledicah stalno bolehal. Res je tudi, da se ni nič pazil in se ni podvrgel strogi dieti, ki jo je njegovo zdravje zahtevalo. Njegova moč je upadala in tako se je moral posloviti od gora in kasneje tudi od smučanja. Potovanja v Združene države so se končala leta 1979, ko se je povsem ustalil v Bariločah. Delal je večinoma na gradnjah na oddaljenih estacijah, kjer so potrebovali zanesljivega strokovnjaka za nadzorovanje dela. Brigal se je tudi za zidavo svoje nove hiše v mirni in gozdnati okolici mesta, kamor se je preselil iz stanovanja v že preveč razgibanem mestnem vrvežu.

Vsa zadnja leta je Jereb stalno posečal priveditve v slovenskem Planinskem stanu, udeleževal se je veselic in spominskih prigodnic. Dostikrat ga je spremljala njegova žena, vojvodinska Nemka, ki je kot otrok prišla v Argentino in se dobro znašla v slovenski družbi. Kadar so »bratje« zapeli, je Davorin pritegnil, saj je imel dober glas in je poznal slovenske popevke. Rad je tudi prisedel v nedeljo dopoldne v naš »parlament« v kavarni Copos. Starejši kot je postajal, bolj ga je pritegovala slovenska družčina in kljub svetovljanskemu življenju se je vse bolj nagibal k svojim slovenskim izvorom. Večkrat je tudi obiskal stare kraje, bodisi z ženo bodisi sam, kadar se je vračal iz New Yorka preko Evrope. Kot ustanovni član Slovenskega planinskega društva je doživel lepo pripravljeno štiridesetletnico klu-

Iskanje in brskanje po dokumentih iz naše polpretekle zgodovine, to je iz burnega in tudi tragičnega povojnega obdobja, je skoro vedno izredno privlačno, morda tudi zaradi tega, ker smo pripadniki srednje in starejše generacije akterje te naše zgodovine tudi osebno poznali.

Uredništvu Mladike odstopam dve zanimivi pričevanji iz leta 1948, to sta dr. Tončičevo pismo 14. aprila 1948 uredništvu Primorskega dnevnika ter verbale (Pregovori) o razčiščevalnih diskusijah med dr. Ferfoljo, dr. Tončičem in Brankom Babičem.

To je bilo aprila 1948, jeseni istega leta pa je v sredino našega zamejstva kot strela z jasnega udarila resolucija Informbiroja.

Na Tržaškem je nastal vihar, razkol komunističega tabora (predvsem na Tržaškem) z delitvijo med Titovce in kominformiste, med Vidalijevce in Babičane, z vsemi hudimi posledicami, ki niso niti v letu 1993 še odpravljene ali pozabljene.

Drago Štoka

Pregovori

tov. Branka Babiča s tov. dr. Ferfoljo in dr. Tončičem radi razčiščenja nesoglasij.

1. Aktiv OF pri SIAU-ju je imel v nedeljo, 11. aprila t.l. svojo konferenco, o kateri je poročal Primorski dnevnik dne 14. aprila t.l. števil. 871.

2. dr. Tončič, ki je bil na konferenci navzoč, je poslal uredništvu Primorskega dnevnika še isto popoldne popravek, s prošnjo za objavo, ker je bilo poročilo netočno in nepopolno. Točnost popravka, ki se prilaga, so nekateri tovariši, ki so bili pri konferenci navzoči, pismeno potrdili. Primorski dnevnik pa popravka ni priobčil, ker mu je to tovariš Babič prepovedal.

3. Tov. Babič je na to pozval tovariša dr. Tončiča in dr. Ferfoljo na razgovore v smislu sklepa konference. Vršila sta se dva razgovora dne 17. in 20. aprila t.l., kojima je sledil Babičev ultimat z dne 22. aprila.

4. Na prvem razgovoru je tov. Babič najprej povedal, da popravka Tončičevega ni pustil priobčiti radi tega, ker bi bil moral on na popravek spet odgovorjati in bi se zadeva popravka, ki je podrednega značaja, lahko vlekla predolgo v časopisu.

Tov. dr. Tončič je vztrajal pri popravku, zadovoljujoč se tudi s krajšo in sporazumno določeno obliko in vsebino, s poudarkom, da ima popravek bistven in principiellen pomen.

Vprašanje popravka se je na to sporazumno med vsemi tremi tovariši odložilo in so se pričeli najprej meritorni pregovori.

5. Tov. dr. Ferfolja in dr. Tončič sta tovariša Babiča najprej interpelirala, da se izjasni v sledečih točkah:

a) v čemer bi se bila ona dva pregrešila proti politični liniji SIAU-ja, kakor je tov. Babič namigaval, a ne konkretno ziral na konferenci;

b) zakaj je tov. Babič na konferenci, resnici nasprotno, trdil, da sta tovariša dr. Ferfolja in dr. Tončič podala demisijo radi nesoglasij z ostalim odborom SIAU-ja glede osnovnih linij SIAU-ja in zastopala stališča, ki niso bila v skladu z osnovnimi interesi slovenskega življa;

zakaj je dalje resnici nasprotno trdil, da sta bila tov. dr. Ferfolja in dr. Tončič radi nesoglasij osnovnega značaja od izvršnega odbora SIAU-ja odločno obsojena in da sta na to podala odstavko, — medtem ko je bila resnica čisto drugačna in sicer:

tov. Ferfolja in dr. Tončič sta imela le oddvojeno mišljenje glede taktičnega zadržanja SIAU-ja napram Laniškemu dogodku z ostalimi odborniki, od katerih so mnogi molčali, in sta bila po daljši debati preglasovana. Radi tega oddvojenega mišljenja taktičnega značaja nista bila tov. dr. Ferfolja in dr. Tončič obsojena od ostalega odbora in tudi nista bila nič užaljena, ker sta ostala v manjšini.

Tov. dr. Ferfolja in dr. Tončič sta pa bila užaljena samo radi osebnega napada proti njima naperjenega od strani političnega tajnika tov. Babiča, češ da igrata »dvojno igro«. Tov. Babič te obtožbe ni utemeljil, in je tudi požrl reagiranje tovarišev dr. Ferfolje in dr. Tončiča, da laže. Ker so tudi ostali odborniki požrli tako obrekovanje Babičevo kakor reagiranje Ferfoljevo in Tončičevo in se sploh niso hoteli javiti k besedi v tem pogledu, sta na to tov. dr. Ferfolja in dr. Tončič — po končani debati in glasovanju glede taktike z oziroma na Laniške dogodke, — podala svojo odstavko z izrecnim poudarkom, da jo podajata izključno radi Babičevega osebnega napada, ki vsebuje nezaupanje v njuno politično poštenost, kar jima ne dopušča, da bi mogla da-

Spomini na andinista Davorina

48

ba, več dni se je sprehajal po razstavni dvorani, se udeležil sestankov in se pogovarjal o naših planinskih začetkih.

Za Dan planinca (Dia del Montañés) 5. avgusta 1992 je pripravila Zveza gorskih vodnikov majhen praznik in za to priložnost najela slovenski Planinski stan. Jereb je bil kot častni član Zveze in nekdanji vodnik povabljen na slovesnost in so mu izročili zadevno diplomo. Videli smo, da se je slabo počutil, a je normalno večerjal, sprejel diplomo in potem z zanimanjem sledil projekciji sedanjega najboljšega argentinskega plezalca Sebastiana de la Cruza. V izredno lepih fotografijah so se vrstile na platno bleščeče slike Južnih Andov v gorskih sklopih Fitz Roya in Paine. Med veličastnimi stolpi in vrhovi je Davorin zagledal tudi svoj Paine Grande.

Po končani projekciji smo se razšli. Davorin se je še nekaj časa mudil, potem je odšel k svojemu avtu, se zrušil in preminil. Čez nekaj minut so ga našli mrtvega mladi plezalci, ki so pospravljali društveni salon.

Umril je torej pred Planinskim stanom, ki ga je zmeraj obiskoval in kjer je v starih časih sodeloval pri društvenem delu. Za slovo od tega sveta pa so ga še pozdravile najlepše patagonske gore. Zato lahko zapišemo, da ga je zadel planinska smrt, čeprav ni umrl v gorah.

Ije ostati v Izvršnem odboru, z dostavkom, da bosta slej kot prej vršila dolžnosti navadnega člana SIAU-ja.

Besedilo odstavke sta tov. dr. Ferfolja in dr. Tončič diktirala v stenogram zapisnikarice tov. Milene Silov-e, in ko ga je slednja še enkrat prečitala, sta tov. dr. Ferfolja in dr. Tončič predlagala, da se jima pošlje naknadno prepis besedila ostavke in tudi potrdilo o ostavki sami, v kar je tov. Babič pristal, a do danes še ni storil.

c) Zakaj je tov. Babič resnici nasprotno na konferenci trdil, da je od svoje strani vse poskusil, da bi se ta spor s tov. dr. Ferfoljem in dr. Tončičem prijateljsko poravnal in da je celo njima ponujal mesta v Izvršnem oziroma v glavnem odboru, — medtem ko je res nasprotno, tov. Babič takih ponudb ni stavil, nasprotno je pristavil, da on tiste »dvojne igre« na rovaš tov. dr. Ferfolje in dr. Tončiča tako dolgo ne prekličje, dokler ne dokažeta s svojim nadaljnim delovanjem, da sta se »poboljšala«.

6. Na vsa ta vprašanja tov. Babič ni znal tovarišema dr. Ferfolji in dr. Tončiču nič konkretnega povedati razen tega, da se tovariša dr. Ferfolja in dr. Tončič nista odzvala na nekatere sestanke, ki jih je on skliceval in so bili intimno političnega značaja, na kar sta mu oba tovariša odvrnila, da če je on pozabil na vzroke njune odsotnosti, je bil o istih obveščen potom tov. dr. Dekleve, ki je tozadevno popraševal pri tov. dr. Tončiču. Sicer pa sta oba tovariša tovarišu Babiču, kakor v prejšnjih prilikah tudi takrat povedala, da se kot njemu nezaupljiva človeka pač ne moreta udeleževati njegovih sestankov.

7. Glede vprašanje ad 5 a) se je tov. Babič le izmotaval s splošnimi frazami, da je on z ozirom na kritike in opazke, ki sta jih iznašala tov. dr. Ferfolja in dr. Tončič na sejah Izvršnega odbora in osebnih pogovorih z njim, prišel do prepričanja, da imata tovariša tendence malomeščanskega popuščanja in sporazumarske politike in da sta se s tem oddaljila od osnovnih linij politike SIAU-ja. V isti sapi pa je tov. Babič, kakor že prej, priznal, da je bilo tisto ostro postavljanje naše politike na ostrino noža, kakor si ga je dovolil tov. dr. Dekleva na eni konferenci OF, češ, »kdor ni z nami, je proti nam« — politična pogrška in da bi bil on objavo te pogrške prepričil, če bi bil uspel.

Nadalje je tov. Babič konkretno očitil tov. dr. Ferfolji in dr. Tončiču, da sta premeška v napadih na naše politične nasprotnike in da bi morala o vsaki priliki ostro napačiti tudi osebno naše nasprotnike kakor dr. Agneletta, dr. Vesela i.t.d. Na to sta mu tovariša odgovorila, da osebna borba ni v njunem stilu, da smatrata bolj potrebno boriti se za dobre ideje in pobijati slabe ideje nasprotnikov, kar sta že dejansko dokazala in sta tudi pripravljena o vsaki priliki ponovno dokumentirati.

Tov. dr. Ferfolja in dr. Tončič sta tovarišu Babiču tudi očitala politično neprimernost inscenacije javnih napadov na konferenci OF proti njima, javnega iznašanja stvari, ki sta jih onadva čuvala baš v interesu naše enotnosti kot interne in tajne zadeve. Zlasti sta očitala tov. Babiču, zakaj je pustil nastopiti tovariša Mirkota Kosmino s tistim bedastim očitanjem — v obliki anonimnega prenašanja »govoric« — češ da sta se tov. dr. Ferfolja in dr. Tončič tajno pogovarjala baje z Zavezniki glede reorganizacije javne uprave. Če tov. Babič za nastop Kosminov ne bi bil poprej vedel, bi ga bil moral na konferenci prijeti za jezik, da pove svoje vire. Če pa je za tak nameravan nastop tov. Kosmine vedel vnaprej, tedaj bi bila njegova dolžnost, da bi bil

to zadevo predhodno razčistil tudi s tov. dr. Ferfoljo in dr. Tončičem. Če misli tov. Babič, — to sta mu tovariša dr. Ferfolja in dr. Tončič v obraz povedala, — s takimi metodami diskreditirati tovariša dr. Ferfoljo in dr. Tončiča, morda se mu bo ta namera začasno in deloma posrečila, saj ima za to dovolj sredstev na razpolago, medtem ko imata tovariša dr. Ferfolja in dr. Tončič na svoji strani le svoje poštenje in nekaj kredita pri svojih rojakih. Resnica pride vendarle enkrat na dan, katera premaga krivico.

Na ta izvajanja tov. Babič ni repliciral.

V daljšem razgovoru, ki se je ponavljal v detajlih okoli istih predmetov, o katerih se je razpravljalo na obeh sestankih, je tov. Babič vendarle moral priznati, da nista tov. dr. Ferfolja in dr. Tončič na njegovo očitanje »dvojne igre« mogla drugače postopati, kakor da sta podala ostavko, **ker bi bil tudi on na njunem mestu isto storil**. Zato je pa tudi tov. Babič končno le začel retirirati z očitkom »dvojne igre«, češ da je bil očitek mišljen bolj objektivno kot subjektivno. Kljub tej absurdnosti — dobra in slaba vera je vedno samo subjektivna — sta tov. dr. Ferfolja in dr. Tončič videč začetek popuščanja in boljšega spoznanja na Babičevi strani ponudila njemu v dokaz svoje spravljivosti osnutek objave za list, katerega naj bi vsi trije podpisali in kateri se prilaga v prepisu sub./1. S to objavo bi se bila vsa ta nevshečna zadeva spravila iz sveta. Tov. Babič je objavo prečital, ni je zavrgel, le si je pridržal, da si bo o stvari premislil.

8. In res, tov. Babič si je »premisli« danes 22. t.m., ko je prišel okoli 10. ure k tov. dr. Ferfolji in postavil ultimatum, namenjen tudi za tov. dr. Tončiča tele vsebine:

»Objava je svinjarija, v njej je dvojna politika (takrat ni rabil besede »igra«) o tem se ne da diskutirati in njegov definitivni sklep se glasi: »tov. dr. Ferfolja in dr. Tončič morata sama podati izjavo, s katero obsojata in obžalujeta svoja napačna dosedanja stališča.

Ako tega ne storita, bo on predlagal v Izvršnem odboru SIAU-ja izključitev obeh tovarišev iz OF in SIAU-ja.

Tov. dr. Ferfolja naj to sporoči odsotnemu tov. dr. Tončiču, kar se je tudi zgodilo.

Tov. dr. Ferfolja je na ta Babičev ultimatum izrazil le svoje obžalovanje nad kratkovidnostjo tov. Babiča brez vsakih drugih daljših pripomb.

Nadaljevanje 7.V.1948

9) Tov. dr. Tončič se je hotel še sam osebno prepričati o Babičevem ultimatu. Dobil je tudi on isti odgovor kakor dr. Ferfolja.

Tov. dr. Ferfolja in dr. Tončič čakata mirne duše daljših Babičevih represalij oziroma zagrozone izključitve iz OF in SIAU-ja. Čakata pa tudi s polnim pravom, da bo Babič pustil objaviti Tončičev popravek, da bo dal zadoščenje obema za očitek »dvojne igre« in da bo odstopil v Trstu od politike »nagobčnikov«, ki mu je sicer narekovana od zgoraj, vendar ni za Trst niti primerna niti izvedljiva.

10) Babič ne miruje. Vodi gonjo proti tov. dr. Ferfolji in dr. Tončiču naprej. Svojega oprodo Mirkota Kosmino porablja še nadalje »v borbo« proti tov. dr. Ferfolji in dr. Tončiču. Iz Kosminovih vrst prihajajo grožnje na dr. Ferfoljo in dr. Tončiča, češ da je njuna daljša politična usoda odvisna samo od njunega daljšega obnašanja. Dalje svari Kosmina tiste tovariše, kateri so dr. Tončiču ploskali na konferenci OF 4. aprila t.l., češ da je tisto ploskanje »delalo zelo slab vtis«. ...

Končno je Babič dal celicam partije nalog, da stikajo za napakami dr. Ferfolje in dr. Tončiča in tako naknadno upravičijo Babičevo gonjo proti njima.

11) Babič se je celo toliko spozabil, da je prepovedal organizacijskemu tajniku SIAU-ja tov. Izidorju (Alfonzu Grmeku), da bi izdal povabilo tov. dr. Ferfolji in dr. Tončiču za predvečerno manifestacijo 7-letnice ustanovitve OF, ki se je vršila 26.4. t.l. v Cine al mare.

12) Babičeva samovolja presega že vsako mejo. O njej bo treba govoriti v posebnem članku, kakor tudi o načinu, kako si je Babič prikrojil bivšo organizacijo OF.

13) Babič je priobčil v »Primorskem dnevniku« 27.4. 1948 uvodni članek k obletnici OF, kjer je udrihal (cika predvsem na dr. Ferfoljo in dr. Tončiča) po takozvanih »sredincih«, češ da skušajo politično linijo OF izpeljati na spozrumske in oportunistične pozicije.

V tem smislu, a še na bolj surov način, je Drago Pahor napadal kot slavnostni govornik na obletnici OF »skupinico sredincev«, očitvidno po Babičevih navodilih.

Babič se predstavlja kot dosledni pobornik dosledne brezkompromisne politike OF v Trstu, medtem ko so on in njegovi »predpostavljeni« opetovano kršili doslednost borbe stare OF za načela, po katerih se je OF borila v ilegali. (Tudi o tem vprašanju bo treba napisati poseben članek).

Uredništvu Primorskega dnevnika v Trstu

V Vašem včerajšnjem poročilu o tretji konferenci aktivistov OF za STO ste netočno in nepopolno poročali o mojih izjavah. Napisali ste, da sem na izvajanju tov. Babiča izjavil, »da na vse to nisem bil pripravljen in da mi ni lahko odgovoriti tudi zaradi tega, ker tov. Ferfolja ni navzoč«.

V resnici pa sem izjavil to-le: »Čeravno mi je ta diskusija prišla nepričakovano, bom vendarle na kratko odgovoril tov. Babiču. Pustiti hočem na strani vprašanje, ali je bilo delikatno, da se načne diskusija o demisiji moji in dr. Ferfolje pred tem forumom in obžalujem, da se načjenja to vprašanje v odsotnosti dr. Ferfolje. Jaz in dr. Ferfolja sva o tej demisiji v interesu skupne stvari doslej molčala in v interesu iste skupne stvari ne bom tudi danes šel v podrobnosti. Poudariti hočem samo, da vzroki najine demisije niso bili programatičnega značaja. Glede posameznih vprašanj, ki se nam predstavljajo pa si nisem pustil, si ne puščam in si ne bom pustil jemati pravice uveljaviti svojega mišljenja, in sicer v interesu naše skupne stvari.

Ne odgovarja resnici, da nama je bilo po sprejeti demisiji ponujeno mesto v novem izvršilnem odboru ali v ple-numu, in da sva to mesto odbila. Glede sprejetja demisije same pa nama je bilo rečeno, da je vprašanje še vedno odprto.

Glede očitka, da se s tov. dr. Ferfoljo nisva udeležila raznih sestankov hočem povedati to-le:

Pred časom mi je tov. Babič govoril o potrebi ponovnega sklicanja nekaterih oseb za posvetovanje in me prosil, da bi vzela jaz in dr. Ferfolja za to iniciativo. Jaz sem se z njegovo mislijo strinjal, dejal sem pa, da bi z dr. Ferfoljo ne mogla prevzeti take iniciative spričo dejstva, da vprašanje, ki je dalo povod za najino demisijo, še ni rešeno. Tov. Babič mi je nato odgovoril, da je pripravljen se z nama o tem porazgovoriti, a do danes sem zaman čakal njegovega tozadevnega vabila. To je vzrok, zaradi katerega se nisva z dr. Ferfoljo udeležila nekaterih sestankov.

Kar se tiče nekih »pogajanj za reorganizacijo javne uprave« sem ugotovil, da mi ni bilo o tem nič znanega in da

vsled tega nisem mogel nikogar o tem obveščati. Navedel sem le konkretni primer neke indirektno informacije o stališču ZVU, za katero sem tovarišu, ki mi jo je povedal, sve-toval, naj o tem obvesti politično vodstvo. (Kakor sem po gornji konferenci ugotovil, je dotični tovariš to tudi storil).

Končno ni točno, da je bil sprejet sklep tov. Babiča, naj se zadeva mene in dr. Ferfolje prenese pred tajništvo OF, pač pa je bilo sklenjeno, da se zadeva razčisti v krogu, kjer je nastal spor in da se o tem poroča tajništvu OF in konferenci aktivistov OF.

V Trstu dne 14. aprila 1948.

Frane Tončič

Za točnost izjav in sklepa
Roman Pahor
Tončka Tomažič
prof. Pepi Kosovel

Izid 21. literarnega natečaja Mladike

PROZA

Prva nagrada: Oče naš

Avtorica je razvila droben motiv — hčerka spremlja bolnega očeta v bolnišnico — z globinskim poetičnim čutom, s poudarjeno osebnim prijemom in z doživeto humanistično poanto. V zgodbi pesniško odmeva in živi tudi vzdušje malega slovenskega mesta.

Avtorica: Ida Mlakar, Ljubljana

Druga nagrada: Dvojina

Avtorica prikazuje tragično družinsko situacijo, tipično za naš čas, s prepričljivo psihologijo in z literarno verziranostjo. Iz pripovedi diha pristno občutje človeške tragičnosti.

Avtorica: Milojka Žižmond-Kofol, Renče

Tretja nagrada: (po soglasnem mnenju komisije za služita tretjo nagrado dve noveli):

Gospod Cuszar (šifra Ex improviso)

Zgodba je postavljena v današnji tržaški meščanski ambient. Povedana je z literarno roko in psihološkim čutom.

Avtor: Andrej Arko, Brestovica (Komen)

Brooklyn Bridge (šifra Panasonic 49)

Zgodba, postavljena v visokomestni ameriški ambient, se odvija s filmsko naglico, s spretnim menjavanjem prizorov in prepričljivim psihološkim razpletom. Avtor kaže nedvomno literarno verziranost.

Avtor: Ted Kramolc, Kanada

Poleg tega komisija daje priznanje in priporoča za objavo še naslednje prozne prispevke: Franjo Francič: Ljubezni; Dolores Terseglav: Žena brez imena; Sebastijan Pregelj: Sence preteklosti; Branko Žužek: Zimska pravljica; Marijan Tomšič: En kapčič žegnane vode; Darja Jankulov: Zgodba nekega življenja.

POEZIJA

Prva nagrada: Pesmi (geslo: Klara)

Prvo nagrado dobi cikel, ki je prišel pod psevdonimom Klara. Pesmi odlikuje pristen pesniški čut, jezikovna tenkočutnost in posluš za naš polpretekli čas z nekaterimi tragičnimi viški.

Avtorica: Francka Dular, Novo mesto

Druga nagrada: Štiri pesmi in Ponikalnice, Golazen in Bog vseenosti (geslo: Jadrana Oz)

Iz cikla diha močna umetniška občutljivost, izražena z modernim in kulturno žlahtnim izrazom.

Avtorica: Irena Žerjal, Trst

Tretje nagrade niso podelili.

V novi rubriki želimo opozoriti na razne spodrsiljaje in nerodnosti v medijih v Sloveniji, kot jih pač iz naše perspektive — od zunanaj — zaznavamo ob poslušanju in branju slovenskih medijev.

● Ob letošnji Prešernovi nagradi se sprašuje Danica Petrovič v Slovenskih novicah (ob članku slika dolgo — in kodrolase lepote mlajše generacije; pripadnost tej starosti pa bi dokazovala že tudi sama mentaliteta: zmrdljiv pogled zviška na vse, kar ne zraste na njihovem modernističnem zelniku) — ob značilnem naslovu *Prešeren kot nova rojenica: »Ali nagrada, ki je letos za življenjsko delo znašala neznanski milijon tolarjev,«* (v lirah, če znam preračunati po današnjem tečaju, kakih 15 milijonov lir!) *»in so jo po večinskem mnenju res dobili »pravi«* umetniki, pomeni *pravšnje zadoščenje, ki dobitnike povzdiguje v narodne svetinje?»* — Morda bi ob tem človek še lahko dvomil nad zafrkljivim prizvokom teh besed, ko ne bi sledil še dodatni komentar, tako značilen za mentaliteto ne le te, marveč najbrž tudi kake manj mlade kulturne srenje: *»Ali je takšna nagrada, kot je velika Prešernova nagrada, v resnici tako pomembna... Letošnja velika nagrada je znašala milijon tolarjev. Veliko? Samo na prvi pogled. Preračunano v trdnejšo valuto je to PETNAJST TISOČ MARK.«* — Pa smo tam! Res da Petrovičeva pozneje, polna razumevanja do trpečih umetnikov, našteva mesece in leta dela, ki umetnika *»izžema do zadnje kaplje znoja in krvi.«* Potemtakem bi bilo treba Prešernovo nagrado spreminiti v smislu trdne valute; seveda nemške marke, ki bi pomenila, vsaj tempro ali golfa, če ne že kaj bolj prestižnega, morda tudi vilo s parkom. Priznanje in ugled torej ne pomenita nič več. Avtorica se zmrduje nad tem, kar bo pač nagradi Slovenček-umetnik lahko največ doživel, poleg vsotice, ki žal ni bila izplačana v markah: *»V izložbenem oknu plakat z Jančarjevo podobo, z velikim napisom Prešernov nagrajeneec in naslovi njegovih knjig, ki jih ponujajo na policah. To in nekaj intervjujev, ki si bodo dolgočasno podobni,«* (— ubogi Jančar, ki je v intervjuju dal ves svoj intelektualni potencial, da bi bil na nivoju Prešernovca: sicer pa, tudi ko bi bil na ravni Nobelovca, — na-

ši časnikarji najdejo visoke besede le za tujce), — *»in konec.«* No, avtorica na koncu sicer zaželi nagrajencu kakšno uprizoritev, nagrajenci monografijo, obema pa še kako predavanje ali razstavo o njima, na koncu pa okrca *»kulturo z blagoslovom države,«* ki da dela *»brez duše.«* — Pa kaj naj ta uboga država da več kot medijski poudarek in trenutek slovenske slave, (ki ni nič manjši kot trenutek italijanske slave ob raznih nagradah, od Streghe dalje, saj nagrajence Italijani mnogo hitreje pozabijo, ker obstaja v Italiji vrsta prestižnih nagrad) in denarno nagrado, ki je le vsega spoštovanja vredna. Ali priznanje in izkaz spoštovanja nekemu umetniškemu delu v vsedržavnem merilu ne pomeni nič več? Je vrhovno božanstvo, ki se mu klanjajo onkraj meje, res le NEMŠKA MARKA?!

Sicer pa: v kateri državi se še tako ponižujejo, da ničesar več ne znajo izračunati in ovrednotiti z domačo valuto!? Že dolgo je tolar stabilen, to »markovanje« ali »markaštvo« pa se iz socialističnih časov, z mentaliteto, ki ga je ustvarila, vred, prenaša v novo, samostojno državo, ki bi že lahko postala toliko samozavestna (če je že pri imenu valute malikovala ob spominu na dobre stare čase Marije Terezije), da bi kot vsaka država računala preprosto s svojo domačo valuto!

(Članek D. Petrovič je izšel 12. februarja 1993 v Slovenskih novicah).

● V Primorskem dnevniku-Republiki Aldo Milohnič v oceni gledališke predstave SSG v Trstu (Thornton Wilder: Naše mesto), čeprav je sodalavec Primorskega dnevnika, dokazuje, da najbrž ni še nikoli stopil na tržaška tla. Ali da vsaj še nikoli ni vzel v roke nobenega zamejskega slovenskega časopisa ali revije. Ne enkrat, ampak dvakrat zapiše namesto že davno ne le v zamejski, ampak tudi v slovenski kulturi uveljavljenega privednika *»tržaški«* neko skrpučalo, ki pomeni lahko samo dvoje: ignorantstvo ali pa, bolj opravičljivo, da je mož Hrvat. Ti namreč uporabljajo

njegov izraz *»trščanski«* (če me spomin ne vara). Če ta beseda, dvakrat zapisana, uide tudi lektorju ali lektorju, pomeni, da je tudi ta neslovenskega porekla, ali, mnogo bolj verjetno, kulturni ignorant.

● Ker se je v slovenskih kritikah in poročilih razpasla navada, da pisci nove generacije mešajo izbrane in visokoumne izraze s pogovornimi in celo slengovskimi, bomo občasno postregli tudi s kako cvetko iz tega vrtička. Za danes le nekaj paberkov s strani 52, Mladina, avtor Jaša K. Kacin (psevdomim?):

ob oceni neke uprizoritve — *»čisto frišna zasedba«*; *»ne smrdi po teatarski globočini,«* *»z naslodo prevrača po vampu,«* *»ob koracanju v okosmatinjenih copatah.«* Pozneje pa, ko govori o tetoviranju, ustvari zafrkljivo *»tetovažo.«*

Kritikastrček

Izid fotografskega natečaja

Če je literarni natečaj nadvse uspel tako zaradi odziva, kot zaradi kvalitete, pa isto ne velja za fotografski natečaj, ki očitno nikakor ne seže do zahtevnejših amaterjev, ampak ostaja pri večini udeležencev na ravni čistega priložnostnega fotografiranja. Večina konkurentov se je omejila na to, da je poslala na naslov Mladike fotografske posnetke družinskega značaja, ki so se avtorjem zaradi domačijske tematike zdeli zreli za naše pogoje. Pri nekaterih se pozna smisel za fotografiranje in tudi določeno tehnično sposobnost, vendar pa se niso dvignili nad povprečje v pravo ustvarjalnost. Zato je uradno poročilo žirije dokaj skopo in suhoparno:

»Žirija fotografskega natečaja Mladike 1992 je sklenila podeliti prvo nagrado Ivanu Strmoletu doma iz Celja za delo z naslovom »Jesen« zaradi bogastva tonov, dobre kompozicije in skrbne izvedbe.

Drugo nagrado dobi Andrej Žigon za fotografijo iz serije »Zaljubljen poštenost« zaradi posrečeno prikazanega odnosa med gospodinjjo in kanarčkom v kletki, dobre osvetlitve, ki poudarja plemenite poteze subjekta in skrbne izdelave.

Tretje nagrade žirija ni podelila.

Manjšinski problemi v ospredju

Sprejem pri predsedniku republike Scalfaru.

Začetek pogajanj med Slovenijo in Italijo za posodobljene sporazumov, ki sta jih podpisali Italija in Jugoslavija, spremlja zaostrovanje odnosov z agresivno italijansko politiko glede manjšinskega vprašanja, Istre in nekdanjega premoženja optantov. Predstavniki slovenske manjšine so imeli v zadnjem obdobju vrsto srečanj na najvišji ravni, tako da so lahko predstavili svoje poglede, le italijansko zunanje ministrstvo in njegovi pogajalci so se jim očitno izognili.

Ministrski predsednik Amato je bil 30. januarja v Trstu. Slovenskega zastopstva sicer ni sprejel, pač pa je imel zelo odprt in tehten govor tudi o manjšinskem varstvu.

DR. EGIDIJ VRŠAJ 70-LETNIK

Na Opčinah pri Trstu je 9. marca praznoval 70-letnico ekonomist in častnikar dr. Egidij Vršaj. Rodil se je na Čatežu, ves čas po vojni pa deluje v Trstu, kjer je bil v službi prej pri tiskovnem uradu Zavezniške vojaške uprave, do upokojitve pa potem na Radiu Trst A. V italijanščini je napisal šest strokovnih knjig in priručnikov za ekonomske operaterje, vedno v zvezi s Slovenijo. Zadnja je posvečena Republiki Sloveniji med Evropo in Balkanom. Napisal je tudi vrsto študij in člankov, vključno za Mladiko.

šinskem varstvu. Predsednik republike Scalfaro, ki je bil v Trstu dober teden kasneje, pa se je z zastopstvom slovenske manjšine razgovarjal 10. februarja.

12. februarja so predstavnike vseh treh slovenskih manjšin sprejeli v Ljubljani predsednik republike Kučan, zunanji minister Peterle in sodelavci. Peterle je Slovence iz Italije sprejel 15. februarja glede bližnjih pogajanj, 16. marca pa pred drugim krogom pogajanj. Vmes je bil na razgovorih v Trstu državni sekretar v zunanjem ministrstvu dr. Peter Vencelj, ki je prevzel odgovornost za manjšine in Slovence po svetu ter tako nasledil nekdanjega »ministra brez listnice« za Slovence po svetu.

POSVET SLOVENSKE SKUPNOSTI O KULTURI

Deželno tajništvo Slovenske skupnosti je oživilo ali pa nanovo oblikovalo več strokovnih komisij. Komisija za kulturo in občila je 12. marca priredila odmeven seminar o naši kulturi, in sicer v Motelu AGIP v Devinu. Po uvodnem pozdravu deželnega svetovalca Iva Jevnikarja so se zvrstili nastopi predstavnikov osrednjih zamejskih kulturnih ustanov, nato je bila na vrsti okrogla miza o ustvarjalni moči naše kulture.

KOROŠKA POJE

Letošnja revija Koroška poje se je končala v Kanalski dolini, torej v delu Koroške, ki spada pod Italijo. 14. marca je bil koncert v Kulturnem centru na Trbižu v priredbi Krščanske kulturne zveze iz Celovca, Slovenskega kluba Kanalska dolina in Glasbene šole iz Žabnic. Nastopilo je devet skupin: Višarski kvintet iz Ukev, družina Zwitter iz Zahomca, moški pevski zbor Kočna iz Sveč, moški zbor iz Žabnic, mladinska skupina iz Ledinc, moška skupina Akord iz Podgore pri Gorici, mešani zbor Pod lipo iz Čedadada, moški zbor Vaščani pojo iz Zgornje vesce in Gruppo corale di Tarvisio s Trbiža.

Pozdravila sta domači prireditelj prof. Salvatore Venosi in predsednik KKZ dr. Janko Zerzer. Med prisotnimi je bil državni sekretar v slovenskem zunanjem ministrstvu dr. Peter Vencelj. Nastopajoče pa je obdaril odbornik za kulturo trbiške občine Dimitrij Jalen.

ZADNJI MOST

Tržaška revija Most je z dvojno številko 79-80 nehala izhajati. O tem piše uredništvo (Aleš Lokar, Jolka Milič in odgovorni urednik Vladimir Vremec) v članku Slovo revije Most med drugim: »Most je bil poskus, da bi premoščali razlike in fronte in s tem pripravili Trst na spremembe, ki danes dejansko nastajajo pred našimi očmi...« Prva številka je izšla leta 1964.

OB SREBRNI REKI

Ob Srebrni reki. Kratka proza argentinskih Slovencev. To je naslov antologije, ki jo je uredil Andrej Rot in je izšla na 340 straneh pri Mladinski knjigi v Ljubljani. Rot jo je posvetil Ladu Lenčku, izbrana dela pa je uredil v razdelke z naslovi Dom, Zdomstvo, Nova domovina. Sestavil je tudi pregled slovenske književnosti v Argentini in pa življenjepise predstavljenih piscev.

PESEM MLADIH

Zveza cerkvenih pevskih zborov iz Trsta, ki je 17. marca praznovala 30-letnico, je 21. marca priredila v gledališču Miela v Trstu tradicionalno revijo otroških in mladinskih zborov Pesem mladim. Nastopilo je 11 skupin, med njimi po en matični in en goriški zbor. Uvodno misel je podal prof. Bogdan Kralj.

Sezona DSI na višku

Občinstvo v Peterlinovi dvorani ob proslavi dneva slovenske kulture 8. februarja.

Živahna dejavnost Društva slovenskih izobražencev je v teh zimskih mesecih na višku. Oglejmo si zato, kaj je DSI nudilo februarja svojim obiskovalcem.

V ponedeljek, 1. marca, sta prof. Miloš Rybař in urednik celjske Mohorjeve družbe Matija Remše predstavila Rebulovo knjigo »Pastir prihodnosti« o Antonu Martinu Slomšku, prof. Tomaž Simčič pa je na istem večeru predstavil še drugo Rebulovo knjigo in sicer življenjepis msgr. Jakoba Ukmarja, ki je pred kratkim izšel v italijanščini. 8. februarja sta DSI in Slovenska prosveta priredila tradicionalno Prešernovo proslavo, na kateri so podelili priznanja Mladi oder in razglasili izid literarnega in fotografskega natečaja Mladike (o čemer poročamo na drugem

mestu), govornik na proslavi je bil prof. Tomaž Simčič, iz nagrajenih literarnih del pa so brali igralci Radijskega odra. Večer je s klavirsko točko sklenila pianistka Veronika Pertot. V ponedeljek, 15. februarja, je v DSI predaval dr. Andrej Vovko o Cirilmetodovem društvu. 22. februarja pa je o Cerkvi v postmodernizmu predaval teolog dr. Drago Ocvirk.

Kulturni večeri DSI v Peterlinovi dvorani so vsak ponedeljek ob 20.30.

PREŠERNOVI NAGRAJENCI

Na slovesnosti v Cankarjevem domu v Ljubljani je predsednik upravnega odbora Prešernovega sklada prof. Mirko Mahnič 7. februarja podelil naslednje nagrade: Prešernovi nagradi sta prejela igralka Milena Zupančič in pisatelj Drago Jančar, nagrade iz sklada pa oblikovalec Edi Berk, pisatelj Evald Flisar, režiser Janez Pipan, pisatelj Zorko Simčič (kot prvi predstavnik politične emigracije), slikar Andraž Šalamun in trobentač Petar Ugrin.

Slavnostni govor je imel predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti dr. Janez Bernik.

UMRL BOŽO FILIPOVIČ

V Trstu so 3. marca pokopali znane zamejskega šahista Boža Filipoviča. Dolgo je bolehal. Rodil se je 25. decembra 1930 v Ljubljani staršem iz Sinja, leta 1945 pa se je z ovdovelo materjo preselil v Trst. Po poklicu je bil podjetnik, že pred štirimi desetletji pa se je uveljavil kot eden najboljših deželnih in slovenskih šahistov.

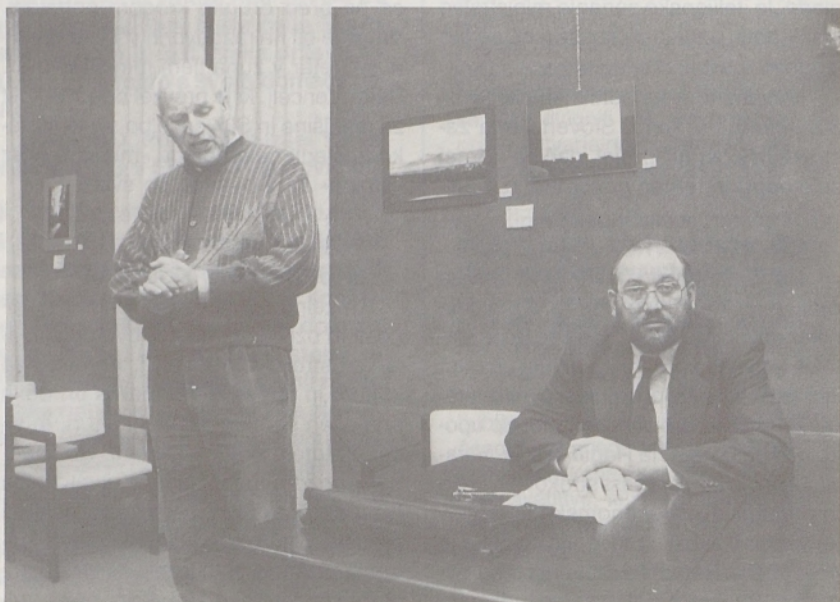
24. PRIMORSKA POJE

Letošnja že 24. pevska revija Primorska poje, katere značilnost so koncerti in sodelujoči z obeh strani državne meje na Primorskem, se je začela 13. marca s koncertoma v Vipavi in Ilirski Bistrici. Zadnji koncert bo 4. aprila v Katoliškem domu v Gorici. Na 18 koncertih naj bi skupno nastopilo 108 zborov.

Sto let SPD

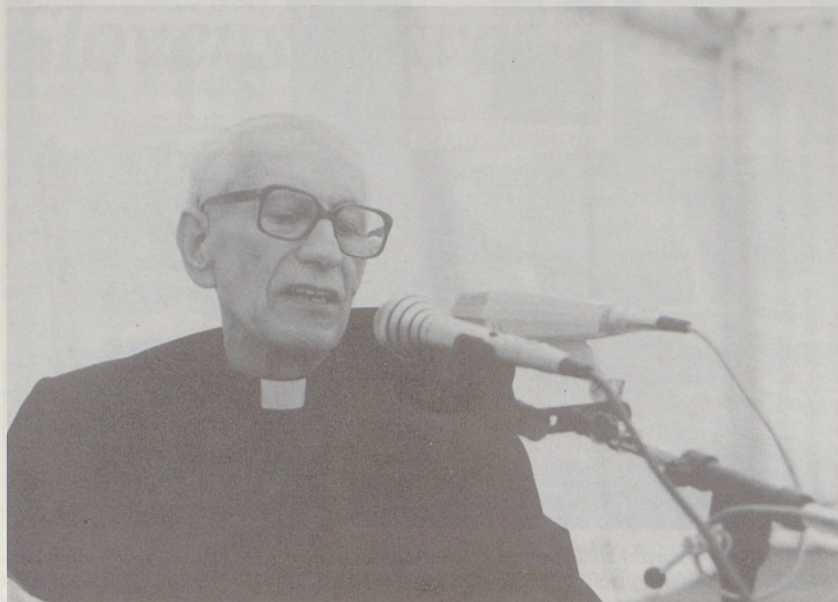
Slovensko planinsko društvo, danes Planinska zveza Slovenije, je 28. februarja praznovalo stoletnico s proslavo v Cankarjevem domu v Ljubljani. Govorila sta predsednik republike Milan Kučan in predsednik PZS Andrej Brvar.

Visoka priznanja so prejeli Stane Belak — Šrauf, Sandi Blažina, Milan Cilenšek, Gregor Klančnik, Janez Košnik, Lojze Kariger, Milan Mahovne, Slavko Rajh, Marija Lah Vild in Ernest Stoklas.

Predavatelj dr. Drago Ocvirk v DSI.

Umrli Ladislav Lenček, CM

Ladislav Lenček je na Dragi 90 sodeloval pri okrogli mizi o slovenskih revijah.

V Ljubljani je 22. februarja izdihnil duhovnik, misijonski in kulturni delavec lazarist Ladislav Lenček. Več tednov je brez zavesti ležal v bolnišnici, ker ga je pred cerkvijo na Taboru v Ljubljani podrl avtomobil. Pogreb je bil 26. februarja na Žalah. Vodil ga je nadškof dr. Alojzij Šuštar, ki mu je spregovoril v spomin, kar so storili tudi predstojnik lazaristov dr. Tone Stres, misijonski delavec Jože Planinšek in rajnikov mlajši prijatelj in sodelavec, podpredsednik Slovenske kulturne akcije Andrej Rot.

Lado Lenček se je rodil v Ljubljani 3. februarja 1914, v duhovnika pa je bil posvečen leta 1938 kot član Misijonske družbe. Sam sebe je označeval kot kulturnega in misijonskega priganjača. Dejansko je bil sijajen organizator, moč velikopoteznih, a realnih načrtov, izredne prijaznosti in skromnosti. Do konca je kazal zanimanje za novosti v kulturi in cerkvenem življenju doma, v zamejstvu in zdomstvu. Rad je prihajal tudi v Trst, v Tinje na Koroškem in drugam.

Že pred vojno in med njo je bil zelo dejaven v misijonskem gibanju. V zdomstvu je izdajal Katoliške misijone tako v času begunskih taborišč kot v Argentini, dokler ni revije s spremenjenim naslovom ponovno prevzela matična domovina. S slovenskimi misijonarji si je dopisoval, z obsežnimi potovanji pa jih je skoraj do zadnjega obiskal na vseh celinah. Domiselno je tudi zbiral sredstva za misijone.

Izredne zasluge si je pridobil v dušnem pastirstvu v Argentini in pri postavljanju lazaristovskega središča v Slovenski vasi.

Na kulturnem področju je bil med ustanovitelji Slovenske kulturne akcije leta 1954 v Argentini, tudi drugače se je ukvarjal z založništvom. Dolgo je bil predsednik SKA in njen mecen.

Leta 1989 se je vrnil v Evropo, prej v Tinje, potem v Ljubljano.

Svetovni kongres

Konferenca za Slovenijo pri Svetovnem slovenskem kongresu premošča hude težave, ki so jo zajele. Izvolila je novo vodstvo, v katerem so predsednica dr. Irene Mislej in podpredsednika dr. Janez Dular in Žarko Petan.

Konec februarja je imel celotni SSK dvodnevni posvet najvišjih predstavnikov o nadaljnjem delu. Pod vodstvom podpredsednika Jurija Terseglava bo komisija za statut do 15. junija predstavila svoje predloge.

Tudi Konferenca za Furlanijo-Juljsko krajino je imela posvet o prihodnjem delu, in sicer 18. marca na Opčinah. Vodil jo je predsednik Janez Povše.

ALBERT ČUK UMRIL

V Buenos Airesu se je 14. februarja v 63. letu življenja po kratkotrajni bolezni poslovil Albert Čuk, rojak iz Bilj na Goriškem. V Argentini, kamor se je preselil leta 1948, je vrsto let deloval v primorskih izseljenskih organizacijah. Konec leta 1987 je ustanovil priljubljeno zasebno sobotno radijsko oddajo Slovenski kotiček, ki jo je v največji meri sam gmotno vzdrževal in vsebinsko oblikoval s skupino zavzetih sodelavcev. Pokojniku gre nemajhna zasluga za ponovno strnitev Slovencev okoli društva Triglav in za njegovo težko doseženo prenovo. S Slovenskim kotičkom je skušal biti glasnik vseh argentinskih Slovencev ter povezovalc naših predvojnih in povojnih izseljencev.

V Ricmanjih so v Baragovem domu 19. marca, na Jožefovo, odprli razstavo mašnih plaščev.

POSLOVALNICA TKB

Tržaška kreditna banka je 5. februarja odprla novo poslovalnico v tržaškem mestnem središču, in sicer v ulici Carducci pri Stari mitnici. Poleg osrednjega sedeža ima še agencije pri Domju in v Rojanu v Trstu ter v Čedadu.

ODLIKOVANI ŠOLNIKI

Trije upokojeni tržaški šolniki so prejeli visoka državna odlikovanja za zasluge na vzgojnem in šolskem področju. To so učiteljica Minka Pahor, profesor Bojan Pavletič in učiteljica Marija Ferluga Udovič.

PAROVEL V HRVAŠČINI

Knjiga Paola Parovela iz Trsta *L'identità negata*, ki opisuje poitalijančevanje slovenskih in hrvaških imen in primkov pod fašizmom, je izšla v hrvaškem prevodu Milana Rakovca. Knjigo so predstavili v prostorih Pen-kluba v Zagrebu.

TABORIŠČNI TISK

Prof. Janez Arnež, ki je duša združenja Studia Slovenica in urejevalec njegove knjižnice ter arhiva v nekdanjih Škofovih zavodih v Šentvidu pri Ljubljani, je 6. marca odprl v omenjeni zgradbi razstavo tiska in predmetov iz begunskih taborišč, v katerih so živeli Slovenci v prvih povojnih letih v Avstriji in Italiji. Izšel je tudi katalog v slovenščini in angleščini.

V Peterlinovi dvorani so 1. marca na društvenem večeru DSI predstavili dve Rebulovi knjigi: življenjepisa A. M. Slomška in Jakoba Ukmarja (slednja je izšla v italijanščini). Deli so predstavili (od leve) Matija Remše, Miloš Ribač in Tomaž Simčič (ga ni na sliki). Na skrajni desni pisatelj Rebula.

NAGRADA »DR. FRANE TONČIČ«

5. nagrado »Dr. Frane Tončič«, ki jo podeljuje Slovenski visokošolski sklad »Sergij Tončič« iz Trsta za diplomske naloge slovenskih zamejskih visokošolcev, je 11. februarja prejela dr. Tanja Smotlak za tezo o sprejetju psihoanalize v slovenski kulturi. Pohvale pa so prejele Marinka Počkaj, Sara Pertot in Zorka Danieli.

UMRLA MARIJA BERNETIČ — MARINA

V noči od 28. februarja na 1. marec je umrla v Trstu prva povojna slovenska zamejska parlamentarka, nekdanja komunistična poslanka Marija Bernetič. Rodila se je 14. marca 1902 v delavski družini pri Sv. Jakobu v Trstu. V KPI se je vključila že leta 1921, leta 1927 pa je bila prvič aretirana. Za partijo je delala tudi v Franciji in se šolala v Moskvi. Med ilegalno potjo po Italiji je bila leta 1939 aretirana in obsojena na 16 let zapora. Po zlomu fašizma je bila prej v Trstu, potem pa kot politična delavka v italijanskih partizanskih enotah v Sloveniji. Ob kominformu se je odločila za Vidalijsko. V letih 1956-64 je bila tržaška občinska svetovalka, leta 1963 pa je bila izvoljena v poslansko zbornico za en mandat.

SLIKE FERDA VESELA IN IVANE KOBILCE

Na gradu Dobrovo v Brdih so odprli razstavo 31 del Ivane Kobilce in Frana Vesela, ki sta bila sodobnika (rojena 1861 v Ljubljani, študirala pa na Dunaju in v Münchnu).

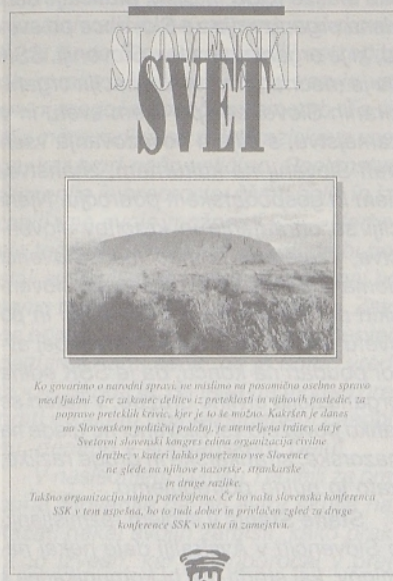
RADIO TRST A NAGRAJEN

Društvo glasbenih umetnikov Slovenije je 26. februarja podelilo v Ljubljani Bettetove nagrade. Bettetovo listino je za svoje delo prejel tudi oddelek za resno glasbo Radia Trst A.

V tržaškem muzeju Revoltella so 4. marca predstavili italijanski prevod knjige A. Rebule »V Sibilinem vetru«. Od leve: urednik založbe Miran Košuta, predsednik Skupine 85 Dedenaro, prevajalka Diomira Fabjan-Bajc, pisatelj Rebula, pisatelj Ferruccio Fölkel in Aleksander Skaza.

Slovenski svet

(Zadnja št. letnika 1992)

Ta — ena najmlajših slovenskih revij — se predstavlja v svoji zadnji, 6. številki letnika 1992 kot glasilo Konference za Slovenijo Svetovnega slovenskega kongresa, je pa vsekakor več kot le glasilo. V tej številki gre še posebej za dokaj pisano in bogato paleto tem in poudarkov in za članke, ki pritegnejo bodisi s svojo znanstveno tehtnostjo v poljudni fakturi, bodisi s kakšnimi trditvami, ki jim rad pritegneš — ali te zvbijo k polemiki. Vse to pa takšno revijo napravi živo.

Zunanja podoba ima velikost naše Mladike. Po barvasti platnici s fotografijo neke (?) pokrajine ter izpostavljenim citatom iz nosilnega članka v svojem bralnem delu pa je tipografsko enolična. Neke vodilne niti ta številka nima, vendar, če izločimo del sestavkov, moremo reči, da je bilo urednikom vodilo predvsem skrb za slovensko stvar doma in po svetu ter za ohranjanje zgodovinskega spomina; predvsem za iskanje slovenskih usod po vseh kontinentih. (Urejuje jo Andrej Rot z uredniškim odborom).

Prikupnost sicer »cementnemu« besednemu delu dajejo fotografije umetniških slik mlade slovenske slikarke iz Bolivije **Ejti Štih**, o kateri je na koncu tudi nekaj podatkov. (Mladika je imela

z njo obsežen intervju v lanskem letniku). Škoda, da so enobarvne, saj je slikarčin opus skoraj v celoti barvno naravnost razkošen; a tudi tu je razpoznaven njen svojski slog, moderen, a hkrati ekspresiven in komunikativen.

Uvodnik je prispeval bivši predsednik Svetovnega slovenskega kongresa **Bojan Brezigar**. Ponaslovil ga je ISKANJE SKUPNEGA IMENOVALCA, kar je tudi vsebina njegovega članka, saj poudarja, naj v Svetovnem slovenskem kongresu skupni interesi prevladujejo nad interesi posameznikov in naj Kongres najde skupni imenovalac, ki ga v tem času tako zelo pogreša tudi slovenska družba. To misel, ki bi utegnila spominjati na nostalgijo po enoumju, pa pisec logično izpelje iz začetne zaskrbljenosti nad razgretim ozračjem in nad neštevilnimi polemikami, ki obvladujejo slovenski politični prostor, češ da »postaja zato vsak stvaren dialog zelo težak, če ne nemogoč«.

Franc Miklavčič naniza v svojem članku nekaj svojih komentarjev k »rošadi« v SSK. Trezne besede nam pjasnijo marsikatero ozadje. Posebej je vredno prebrati naslove člankov, s katerimi so se nekateri »zaletavali« v SSK, zlasti »izbrane« citate časnikarja Dela B. Ježa, ki je imenoval SKK »obskurno institucijo, ker je že po naravi nebodijetrebna« in »da se ne gre slepiti, da je Slovence malo mar za rojake širom po svetu.« Med drugim Jež uporablja izraze kot »opereta, imenovana narodna sprava«, SKK pa mu je »politična mafija, ki se meša v delo legalnih političnih institucij!« Kongresu obeta zasuk »v skrajno desničarstvo, kar bo zlasti vseh političnim emigrantom, ki so si že od začetka prizadevali za takšno usmeritev.« Miklavčič v naslovu vzkligne: »Vzdržali smo konfrontacijo!« in zaključil svoj zapis, češ, »Slovenci zunaj potrebujejo nas, kakor mi njih.«

Ravel Kodrič poroča o zasedanju glavnega odbora SSK. Smoter te organizacije vidi v preseganju strankarskih razprtij in si želi, da bi njeno delovanje naravnali na daljnosežnejšo valovno dolžino. Pravočasno naj bi uzrla in odvrčala nevarnosti, ki lahko usodno oplazijo maloštevilni in delno po svetu

razkropljen narod. (Od tedaj so vzniknila že nešteta takšna vprašanja, denimo Osimo in Istra).

August Horvat podaja izsledke svoje raziskave o izobrazbeni strukturi pojvone slovenske emigracije v Argentini in jo utemelji z grafikoni in statističnimi razpredelnicami. Tako zvemo, da sta prva in druga generacija dali skupaj 512 diplomantov. Univerzitetnih diplomantov, ki delujejo v raznih poklicih, je v prvi generaciji 117, v drugi 307 skupno 424. Visokošolskih (najbrž je tu mišljeno višješolskih?!) diplomantov pa je v prvi generaciji 10, v drugi pa 78, skupno 88. Vsekakor gre torej za povsem drugačen izobrazbeni profil, kot ga imajo, denimo, izseljenci v Avstraliji ali predvojna emigracija v sami Argentini. (Tako se tudi ni čuditi bogati kulturni dejavnosti pojvone emigracije.) Čeprav se člankar na koncu sprašuje, ali bodo v A. zmogli h kulturnemu delu pritegniti tudi diplomante tretje generacije.

Marija Kržič sicer svoj sestavek naslavlja Vprašanje našega obstoja, vendar njena zaskrbljenost velja predvsem položaju ženske in otroka ter še posebej družine v novi situaciji. Priporoča novo zaposlitveno politiko, ki bo pospeševala usklajevanje družine in poklica, ter partnersko starševstvo. Optimistično vidi napredek in rešitev predvsem v večji humanosti in v kulturi srca; v tem vidi naše resnično narodno poslanstvo.

Poprast je pogovor z **dr. Francetom Bučarjem**. Po njegovem namreč novi zakon o volilni zakonodaji ni nikomur všeč, torej je dober. Stvarna in zanimiva je njegova analiza Stranke demokratične prenove in njenega »prenavljanja« ter liberalnih demokratov, ki jih imenuje »komunistična mladina, bivši komso molci«. Prav tako je vredno prebrati njegovo analizo prejšnjega koncepta hierarhične ureditve in težav, ko je treba ta sistem spremeniti »tudi v glavah ljudi«. (beri str. 14)

Za Slovence po svetu je namenjena stran, na kateri bivši minister **Igor Bavčar** pojasnjuje razna vprašanja v zvezi s slovenskim državljanstvom. Sledi poročilo o poslovnih konferenci Slovenija — vaš partner s pripombo, da bo naslednja konferenca meseca maja v Portorožu (od 24. do 26.). Posebno stran si je vzelo podjetje Petrol. Zakaj smo se odločili, da postanemo generalni sponzor SSK.

Z užitkom prebereš tudi LOVSTVO, RAZPETO MED POLITIKO IN NARAVO, sestavek, ki je prava sintetična zgodovina slovenskega lovstva. Živahna pripoved ti pravzaprav na eni strani pove vse bistveno, kar naj bi o začetkih, razvoju in današnjem stanju ter smotrih lovstva moral vedeti vsak Slovenec. (Andrej Dvoršak)

Nives Silič pod obetajočim naslovom Bog ustvarja Američana (citat nekega ameriškega dramatika utemeljuje naslov) spregovori o zgodovini naseljevanja Amerike, vendar brez utrujajočih števil in podatkarstva; v lagodno kramlajočem slogu naniza vse bistveno o tem »talilnem loncu« narodov.

Najbrž najdragocenejši v tej številki je prispevek **Marjana Drnovška** Slovenski izseljenci in Evropa. Gre za bogato dokumentirano raziskavo, katere bistveni del je tu objavljen in kjer je že bibliografije za skoraj celo stran. Upravičeno pisec ugotavlja na začetku, da je vse zanimanje doslej povečini veljalo izseljevanju v Ameriko, zato je tvorstvo raziskovanje še posebej potrebno. Štiri strani, ki so ne le interesantno branje, pač pa tudi odlično gradivo za mlade nižje — in višješolce v Sloveniji in pri nas.

Po literarnem utrinku **Milene Jarnovič** (Poštarica) sledi **Boštjana M. Zupančiča** zapis: Amerika. Nekakšen očaran slavospev anglosaški civilizaciji, kjer se prosto pretakajo informacije in sodbe od Nove Gvineje do Irske, medtem ko je postarana Evropa žrtev majhnih nacionalnih avtarkizmov, ki z jezikovnimi barierami preprečujejo tisto delitev dela, ki zahteva širše vrednostno in intelektualno zaledje. (Torej mali narodi ne bodo nikoli dosegli velikih...). Na koncu pa tudi B.M. Zupančič, očaran ob moči neke civilizacije, »katere jakost se meri tudi s številom tistih, ki se želijo z njo pozitivno poistovetiti«, (žal je ta trend opazen še posebej v današnji Sloveniji), nazadnje le najde nekaj dovolj kritičnih misli; Amerika pa postane za človeka, ki si zaželi globljega in bolj duhovnega doživljanja sebe in sveta, manj zanimiva ali celo zaviralna.

Andrej Rot, urednik Slovenskega sveta, ocenjuje tudi antologijo emigrantske proze Pod Južnim križem. »Gre za veliko avtorjev, ki jih matična domovina ne pozna, in nekateri bodo tudi v prihodnje znani le po tej antologiji. Knjigi daje pisec (tudi sam sestavljalca pravkar izšle antologije kratke proze argentinskih Slovencev Ob srebrni reki, MK 1993) lep poudarek na celi strani. Če

primerjam svojo in njegovo antologijo, ima Rot 20 avtorjev kratke proze, jaz 40 avtorjev z daljšimi izseki iz obsežnejših del ali daljših novel. Med argentinskimi pisatelji imava 14 skupnih, šest pa imava različnih. Seveda so različne tudi spremne besede in drugo. Vsekakor se obe antologiji dopolnjujeta, in kdor je prebral eno, bo segel tudi po drugi.

Sledi še nekaj knjižnih ocen. Odličen je prikaz knjige Andreja Rota V objavljeni deželi izpod peresa **Mirka Mahnič**a. Redko lahko človek bere oceno, ki ne prezre nobene plasti in nobene poudarka, ki jih knjiga ponuja; skratka kritična analiza, ki je je vesel tako avtor kot bralec. Na koncu, kljub kaki kritični pripombi, pisec zaključí svojo oceno takole: »Nismo vajeni takšnega pisanja; drugačno je: izvorno, odkritosrčno, ponižno, a tudi drzno in ponosno, presojo in duhovno. Je tudi izjemem dokument našega, predvsem slovenskega časa...« **Ivo Svetina** »ocenjuje« pesniško zbirko Matjaža Kocbeka Ars amandi. Zakaj navednice? Ker je Svetinovo pisanje samosvoje, nekakšna poezija v kritiki, tako da več zremo o Svetinovem slogu kot o tem, kakšna naj bi bila Kocbekova poezija. **Breda Čebulj-Sajko** pa ocenjuje knjigo Marjana Drnovška Pot slovenskih izseljencev na tuje — od Ljubljane do Ellis Islanda, katero seveda pohvali (čemur pritegnem!). Knjiga ima tudi angleški in nemški povzetek. Ljubek je tudi spis dvanajstletne **Barbare King**, deklice, ki je med »slovensko vojno« doživela izkušnjo zaklonišč. To je hči slovenske izseljenke iz Pensilvanije.

Po štirih straneh oglasov najdemo na platnici odlično pesem pokojnega Pavleta Zidarja: Zapoved druge rase. Kako primerna prav za današnji čas!

(Prva št. letnika 1993)

Ko sem nekaj tukajšnjih izobražencev vprašala, kaj menijo o tej številki, so omenili, da so jo prelistali — in da ni nič posebno zanimivega v njej. Odgovorila sem: treba je vse prebrati, pa odkriješ, da je v njej marsikaj branja vrednega. Vtis neprivačnosti morda daje grafična enoličnost: ves čas enaki stolpci z enakim tiskom, — čeprav je številka kar bogato posejana s fotografiskim materialom. Tako dejansko prebere človek tu in tam kaj, vse pa le, če je vztrajen in pa seveda, če je s srcem pri stvari, se pravi, če ga zanimajo predvsem Slovenci po svetu.

Res je ta številka morda manj živa in raznolika kot prejšnja, je pa še vedno tehtna. Oglejmo si jo na kratko.

Uvodnik (**France Miklavčič**) poudarja razlike v ciljih Svetovnega slovenskega kongresa in Slovenske izseljenske Matice (SSK in SIM). Matica je servisna organizacija za Slovence po svetu, ki je organizirana le v Sloveniji. SSK pa je mednarodna organizacija organiziranih Slovencev po vsem svetu in v zamejstvu, s ciljem povezovanja vseh treh Slovenij na kulturnem, znanstvenem in gospodarskem področju. Njeni cilji so ohranjanje in krepitev slovenstva, vzajemna pomoč med Slovenci doma in po svetu, uveljavljanje slovenskih narodnih koristi v domovini in po svetu ter narodna sprava. Posebej avtor poudari na koncu, da je SSK edina organizacija civilne družbe, v kateri se lahko povežejo vsi Slovenci ne glede na nazorske, strankarske in druge razlike, zato jo nujno potrebujemo.

Stane Stanič v svojem razmišljanju o Slovencih v Avstraliji daje nekaj namigov, kaj storiti, da bi komunikacije s tamkajšnjimi izseljenci v nekaj desetletjih ne zapravili za vedno: potrebni so bistveni premiki v našem odnosu. Predlaga dvojezične publikacije ter radijsko in videoprodukcijo, predvsem dvojezično. (??) Zatem **Katarina Mahnič** v svojem zgovornem in literarno živahnem dnevniku predstavi svoje doživeje Avstralije na sočen način, tako da nam jo približa bolj živo kot običajni potopisi. **Igor Maver** poroča o literarni ustvarjalnosti avstralskih Slovencev, vendar zelo bežno, saj posveča večji del članka razmišljanju o multi — in monokulturalnosti na tem kontinentu.

Breda Čebulj-Sajko je ime, ki s svojim znanstvenim pristopom in živahnim časnikarskim peresom ter veliko odprtostjo kljub daljšim člankom vedno pritegne bralčevo pozornost. Tu spregovori o verskem in društvenem življenju Slovencev v avstralski državi Južni Wales in razpravo obogati s faksimili plakatov, vabil, računov itd. Podobna je tematika članka izpod peresa duhovnika **Cirila A. Božiča**, izseljenskega duhovnika mlajše generacije, ki govori o pastoralnem delu med Slovenci v Avstraliji ter poleg zanimivih podatkov prikaže tudi vrsto duhovniških osebnosti in zaslužnih slovenskih sester, ki so vsi pustili bogate sadove svoje verske in prosvetne dejavnosti na tej celini. Na koncu pa se vpraša, kako odslej slu-

žiti otrokom prve generacije, da bi se ohranili slovenstvu in veri.

Spodbudne in sveže so besede **Marka Kosa** o ustvarjanju »veličine Slovenije«. Slovenija ne sme gojiti, tako pravi, občutka manjvrednosti zaradi krize, v kateri se nahaja. Brez vizije o nacionalni veličini ne moremo pričakovati, da bodo Slovenci naredili neizogibne korake. »V deželi, ki ne veruje vase, ni mogoče doseči sprememb. Ta vizija mora radikalno zajeti raziskavo vsega, kar tvori našo veličino. Poslanstvo Slovenije je preprosto: živeti bolje in izrabiti vse svoje možnosti.« — »Namesto tega se Slovincem mudi, da bi postali svetovljanski narod. Evropa naj bo samo izvor impulzov za naš razvoj. Zato ne bodimo obsedeni z Evropo, marveč negujmo sami sebe, da je bomo vredni.« — Škoda le, da tega ne morejo prebrati v kakem bolj razširjenem časopisu, denimo v ljubljanskem Delu!

V naslednjem članku Temelji za preobrat Slovenije pa isti avtor skuša nakazati nekaj svojih zamisli, kako praktično izvesti, kar je priporočal v prejšnjem članku. Piscu ne manjka duhovitosti, ki prerašča okvir strokovnosti, pa tudi ne optimizma, s katerim gleda na slovenskega človeka v tem času in mu pripisuje kvalitete, s katerimi bo uspel ustvariti to »veličino«. (!)

Marjan Drnovšek podaja nekaj izsledkov svoje raziskave o izseljevanju Slovencev v evropske države, posebej v tem stoletju, do l. 1940: vsekakor koristen pripomoček, denimo, za kakšno dijaško »raziskavo« na naših zamejskih šolah.

Rafko Vodeb opozarja na ruševine srednjeveškega gradu Rifnik-Reiffenegg blizu Šentjurja pri Celju z namigom, da bi kazalo morda vsaj stolp obnoviti. **Božena Orožen** v sestavku Po sledovih A. M. Slomška na Celjskem vabi k sprehodu po krajih, kjer je škof S. deloval in so hkrati pokrajinsko-turistično privlačni in umetnostno-zgodovinsko dragoceni.

Sledi nekaj literarnih ocen. **Katrina Mahnič** prikaže dvojezično pesniško zbirko avstralske Slovenke Danijele Hliš, **Andrej Rot** pa ob ponatisu knjige emigrantskega pisca Mirka Kunčiča Pisani vrtiljak in Cmokec Poskokec na kratko prikaže življenje in delo tega pisca, ki je živel v Argentini. Nato isti avtor kratko poroča še o pesniški zbirki Drage Gelt, Slovenke iz Melbournea. **Breda Čebulj-Sajko** pa poroča o zadnji številki Dveh domovin, znanstveni re-

viji za slovensko izseljenstvo pri SAZU v Ljubljani. Nato **Drago Bajt** malce preveč kritično oceni knjižico Marka Jenšterleta Z argentinskimi Slovenci, češ da je »malce nekritičen novinar« in da »seveda ni ne zgodovinar ne sociolog in ne literarni kritik«. No, takšno oznako bi zaslužilo potemtakem kar lepo število v slovenske liste piščočih časnikarjev! — Nazadnje pa **Janez Šumrada** ob knjigi Janje Žitnik: Louis Adamič in sodobniki podaja vrste zanimivih ugotovitev o Adamiču, zato je vredno prebrati str. 30, kjer zvmemo med drugim, kako je bil Adamič po svojem političnem prepričanju mnogo bližji nekomunističnemu delu ameriške levice kot pa jugoslovanskim komunistom, in kako je najverjetnejša Kocbekova razlaga (v dnevniku), da so Adamiča ubili jugoslovanski agenti!

Na koncu je še nekaj krajših člankov: Slovinci v Bosni in Hercegovini (spomnimo se na Franja Masla-Podlimbarskega: Gospod Franjo), poročilo o večeru, posvečenem avstralski multikulturi in slovenskim izseljencem v Cankarjevem domu (tu najdemo vrsto zanimivih podatkov: da je v A. okrog 25.000 Slovencev). Sledi pristržen članek, ki ga je reviji poslal krajevni odbor SSK iz Šentjurja pri Celju, številko pa zaključí kronika SSK, konference za Slovenijo.

Hudomušnemu očesu ne uide šest strani košatih oglasov sponzorjev revije in SSK, kjer na koncu zmanjkata dva! Ali pa je to grafični okrasek?

Zora Tavčar

ANTENA

SAMOSTOJNA ŠKOFOVSKA KONFERENCA

Papež Janez Pavel II. je uradno potrdil samostojnost Slovenske škofovske konference in njen statut. To je novo priznanje slovenskemu narodu, a tudi slovenskemu cerkvenemu vodstvu za modro nastopanje v prelomnih časih.

RODE — KOVAČ

Katoliški tednik Družina je v zbirki brošur Prelomni časi izdal predavanji, ki sta ju imela na študijskih dnevih Draga 92 dr. Franc Rode (Slovenska nacionalna zavest) in p. dr. Edvard Kovač (Slovinci med izročilom in prihodnostjo).

KUČAN PRI PAPEŽU

Papež Janez Pavel II. je 19. februarja sprejel predsednika Republike Slovenije Milana Kučana in zunanjega ministra Lojzeta Peterleta. Spremljal ju je veleposlanik Štefan Falež.

UMRL BOŽO STARIHA

Na Silvestrovo lani je v Buenos Airesu po dolgi bolezni umrl javni delavec Božo Stariha. Rodil se je leta 1924 v Črnomlju. V Argentini, kjer se je naselil leta 1948, je bil trgovec, veliko svojih moči in sposobnosti pa je posvečal slovenski skupnosti. Med drugim je bil v letih 1969-75 predsednik krovne organizacije Zedinjena Slovenija. Bil je tudi profesor na srednješolskem tečaju.

Izid 18. natečaja »Mladi oder«

Na Prešernovi proslavi v Peterlinovi dvorani so 8. februarja podelili letošnja priznanja Mladi oder. Prejele so jih sledeče skupine:

V prvi kategoriji: dramski odsek prosvetnega društva »Štandrež«; dramska skupina Oder 90 iz Gorice; Amaterski oder »Jaka Štoka« s Proseka in Kontovela ter skupina pevcev in igralcev Zveze slov. kat. prosvete v Gorici za izvedbo operete Srce in denar.

V drugi kategoriji: gledališki krožek prosvetnega društva »Mačkolje«; igralska skupina »Tamara Petaros« z Opčin; gledališki krožek Slovenskega kulturnega kluba; gledališki krožek svetoivanskega Marijinega doma v Trstu.

V tretji kategoriji: mladinska skupina prosvetnega društva »F. Borgia Sedej« iz Števerjana; mladinska skupina prosvetnega društva »Hrast« iz Doberdoba; osnovna šola »Alojz Gradnik« iz Števerjana in srednja šola »Fran Erjavec« iz Rojana.

Priznanja »Mladi oder« podeljujeta ob dnevu slovenske kulture Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici in Slovenska prosveta iz Trsta amaterskim igralskim skupinam in šolam za gledališko delovanje.

Zorko Simčič: Dve drami

Zgodaj dopolnjena mladost

Zorko Simčič, ki živi po zadnji vojni v Buenos Airesu v Argentini, se je uveljavil v prozi in dramatiki, dobil je tržaško literarno nagrado VSTAJENJE, letos pa v Ljubljani nagrado iz Prešernovega sklada. Lani pred Božičem je izšla Simčičeva deseta leposlovna knjiga, in sicer **Prepad ključa prepad**, s podnaslovom: Dve drami. To sta: **Zgodaj dopolnjena mladost**, ki je izšla že leta 1967, in **Tako dolgi mesec avgust**, ki je prvič natisnjena. Knjigo je izdalo Slovensko gledališče Buenos Aires.

Oglejmo si prvo igro — **Zgodaj dopolnjena mladost** —, ki je izšla pri istem gledališču leta 1967 v Buenos Airesu, na odru pa jo je uprizoril arhitekt Vilko Čekuta 1970 v Torontu v Kanadi. Igra je »okvirna drama v treh delih«, prvi in tretji del se godita v kotu kmečke hiše in na zasneženi pokrajini, prizori drugega dela pa se odvijajo pred nebese, na obmejni postojanki na slovensko-avstrijski meji, v predmestju severnoameriškega mesteca in na samostanskem vrtu v južnoameriški pampi. Čas je leto 1942, sredi druge svetovne vojne in revolucije v Sloveniji.

Igra je po pisateljevih besedah »fikcija — res da tudi ta ukovirjena v realnost«, v resnici je misterij o ljubezni, ki sega preko groba in odrešuje. Osrednji osebi sta dva mlada človeka: Snežna, šestnajstletna, otrok sonca, kajti če je »z veselimi očmi pogledala v nebo, kadar je hudo deževalo, so se oblaki pretrgali in sonce, nabreklo od svetlobe, se je zableščalo«. In Matjaž, osemnajstletni partizan; pri vodnjaku mu je dala piti in pozneje ga je skrila pred zasledovalci, čeprav je vedela o njem samo to, »da ni od naših«.

Njenemu očetu Gorniku partizani priznavajo, da je poštenjak, ker pa se ljudje zbirajo okrog njega, lahko »strašno škodi naši stvari«, zato mu zvečer prepilijo žico, ko se pelje z brodom preko deroče reke, da utone. Snežna to vidi, zato gre na partizansko poveljstvo, poveljnik pa ukaže Matjažu, da jo ustrelj, da bi koga ne izdala. Matjaž se sprva upira, potem izvrši povelje.

V trenutku umiranja se začenja igra v dveh dimenzijah: igra Snežne in božjega Poslanca in istočasno in večinoma v istem prostoru igra živih.

Pred smrtjo je namreč Snežna prosila Boga: »O Bog, ni moja želja in tudi ne upor proti Tebi, Ti veš, da ni, in veš, ga koprnim po Tebi... a jaz ne morem k Tebi **sama**... Jaz moram čakati, da pride tudi on, ne morem ga pustiti samega.« S temi besedami se je zavezala z Matjažem za ta in za oni svet, toda Matjaž se lahko reši le, če bo kdo iz njene družine molil zanj.

Snežni se pridruži božji poslanec, ki ji pove: »Vse boš videla, vse vedela, a ničesar ne boš mogla storiti — to je strašno.« Najprej se ustavi na avstrijsko-slovenski meji, kjer je Matjaž v službi. Nemiren je in nesrečen, muči ga umor Snežne, trpi pa tudi Snežna, ker mu ne more pomagati. V severnoameriškem mestecu obiščeta mater in brata. Mati je vsa nebogljena, mučijo jo lastne težave, smrt moža in Snežne, trpi tudi zaradi sina, ki zahaja na slaba pota. V južnoameriškem samostanu vidita sestro Mirjam,

ki pa moli le za vse svoje. Snežna bi žrtvovala svoje zveličanje za Matjaža, končno pa se njen brat sredi bučne zabave spremeni in začne moliti: «... o Bog, daj svoj mir nam vsem, vsem, ki so bili ubiti... vsem, ki so ubijali... Tudi temu, ki je očetu pretrgal nit, in njemu, ki je vzel življenje Snežni...»

Matjaž, ki od Snežnine smrti ni imel mirne ure, v trenutku začuti: »Nekdo mi je ponudil mir.« Prvič se nasmehe, odrešen je, hoče k njeni materi v Ameriko, da ji bo stal »ob strani do konca«, poslovi se od očeta, toda ob prehodu meje ga poveljnik ustrelj.

Na koncu leži Snežna v snegu kakor v začetku, poleg nje leže Matjaž in oba pokrije sneg.

Okoli osrednjega dejanja se prepletajo usode drugih ljudi. Vsi plačujejo ali za svoje grehe ali za krivde drugih. Snežna se čudi, zakaj mora slovenski narod toliko trpeti: »Kje na svetu se je toliko preklečalo kot pri nas?« Božji poslanec pravi: »Ker se Mu to ljudstvo približuje le z usti... Nikoli niste razumeli, da se je njegov obstoj skozi stoletja vedno znova izprosil. Kakor čudež!« Tudi med političnimi begunci se začenjajo diferenciacije, ki segajo od vstopov v samostane do zapustitve vere in narodnih izročil. Snežnin brat Stanko je mlad, rad bi živel kot drugi mladi, se zabaval in užival, dovolj mu je žalovanja zaradi razmer med vojno in po njej doma: »Vem, da sem bolan... Bolan od slovenstva, od belih, od rdečih — kako naj govorim drugače kakor bolno! Jaz bi pa rad živel, razumeš? Gledal, kako krog mene raste, ne pa večno zalival rože, veneče mrliške rože. Fant... jaz sem truden.«

Nasprotno pa je sestra Mirjam našla v samostanu veselje in smisel življenja. Prepeva, da jo občuduje, moli za svoje rojake, ki so morali zapustiti domovino, ni pa še prišla do spoznanja, da bi molila tudi za drugo stran.

Snežnina mati trepeta in moli za sina, da bi se v tujem svetu ne izgubil, toda ne sliši božjega odgovora. Čuti se kriva, ker ni sprejela sosedove hčere, ki je bila noseča in so jo zapodili od doma. Drugo jutro so jo našli mrtvo v vodi.

Tudi Matjažev oče se obtožuje, da je med prvo svetovno vojno ubil v samoobrambi nasprotnega vojaka, pozneje je ugotovil, da je bil beneški Slovenec.

Krivi in obremenjeni so tudi partizani. Poveljnik obmejne stražarnice je ubil že 12 ljudi, ubiti mora še enega, ker 13 je srečno število. Ko ustrelj Matjaža, doseže to število. Drugi partizan je med vojno pobijal ljudi po hišah, zdaj se mu povračajo, zato ponoči kriči in se boji vseh.

V igri nastopa torej galerija živih in raznovrstnih ljudi, zajetih iz povojne slovenske družbe, vsak ima svojo življenjsko zgodbo, svoje težave, ki jih mora prenašati. Pisatelj jih je plastično upodobil, da v igri prepričljivo nastopajo in predstavljajo svojo življenjsko pot. Idealizirana je Snežna, nosilka misterija, ker je mlada in ker njena vloga tako zahteva.

Drama je pretehtana, uravnovešena, miselno in idejno zrela, dramatsko razgibana in napisana v sočnem pesniškem jeziku. Istočasno je glasen klic k narodni spravi, ki jo je prvič začel razglašati v drami **Žalostna pesem**, ki jo je napisal leta 1946 za tržaški slovenski radio.

Tako dolgi mesec avgust

Naslov meri na argentinsko ljudsko verovanje, da je mesec avgust mesec nesreč, nasilnih smrti, maščevanj, zato nosijo posebno ženske na roki volneno zapestnico »proti urokom zemeljskih duhov«.

Dejanje se godi leta 1950 na obširni estanciji — veleposestvu Don Pedra. Hiša stoji na robu močvirnate ravnine na severu Argentine, malo proč je klavnica za ovce. Zrak je nasičen z močvirsko gnilobo in duhom po živalski krvi, zato je življenje težko, neusmiljeno. Sicer pa teče življenje mimo ljudi, saj ga ne oblikujejo in ne usmerjajo, potegnjeni so vanje in živijo, ker morajo. Gospodar Don Pedro je ves dan v klavnici, žena Jenny se dolgočasi, ker nima nobenega dela, z možem se ne razume, zakon je v razsulu. Sin Gori je neuravnovešen, rad bi spreminjal svet, pa je brez načrtov in volje. Tudi njegov po polu brat Antek, ki je duhovnik, več govori kot dela.

Nad družino leži senca starega očeta, ki je umrl pred kratkim in je postavil novo klavnico tako, da je delavcem odtrgoval od plače. Ko se je prvi pritožil, ga je odpustil in tako ustraševal druge. Po poroki poljskega izseljenca Kasprowicza, ko so bili vsi pijani, je pregovoril sina Pedra, da je posilil v vrtni senčnici vpricho gostov Poljakovo nevesto, ki ga je na tihem ljubila. Poljaka so med tem privezali, ko pa so ga odvezali, si je prerezal vrat. Rodil se je nezakonski sin Antek, ki je postal duhovnik v bližnjem trgu, prijatelj Pedrovega sina Gorija.

V to mračno družinsko podobo grozeče posega Kali, nekoč učitelj, pozneje prvi delavec v klavnici. Dve leti je bil v ječi, potem je pobegnil in grozil, da bo ubil Don Pedra, češ da ga je dal razpreti. Ta se ne čuti krivega in zavrača obtožbe z besedami: »Organizira stavke, krade ovce, primejo ga, stakne oko orožniku, ga zaprejo... in zdaj — me hoče ubiti!« Tudi ni kriv smrti njegovega očeta, ki ga je prišel prositi, naj posreduje za sina, se napil in utonil v močvirju.

Konec je kratek in krut. Jenny je pregovorila sina Gorija, da sta odjezdila na sprehod, po sinovih besedah je zajezdila na močvirje in se pogreznila. Kali vdere v Don Pedrovo hišo s štirimi pajdaši, zažgal je klavnico z ovcami vred, vrže Don Pedru nož, da bi se dvobojevala, ko ta odkloni, ustrelji, Gori skoči pred očeta, prestreže kroglo in umre. Pridejo orožniki in streljajo za Kalijem in njegovimi. Antek je slekel talar in bo odšel po svetu, vendar se bo vrnil, medtem ko bo Don Pedro ostal, preselil se bo le v hišico za postajo in gledal vlake. Odide tudi dekla Maria s hlapcem Juanom, ker je pač umrl Gori, ki ga je skrivaj ljubila.

Don Pedro je gospodar, vodi klavnico in skrbi za delavce, pustil je, da so zaprli vodilnega delavca Kalija, ki je organiziral stavke. Čutil pa se je krivega posilstva Antekove matere, čeprav se je izgovarjal, da »nisem vedel, kaj počenjam«. Krivdo je zvrčal na svojega očeta, o katerem je bil prepričan, da je »svoje že plačal«, saj je umrl sam in nenadoma. Ni zakoreninjen v tradiciji, njegova vera je po njegovih besedah »slepa«, na koncu je »votel«. »Svet je ustvarjen tako, da vsak zase in sam drči proti grobu.« Po njegovem se je vse, »kar se je naredilo na tem svetu, in vse, kar se dela, vse je z nasiljem. Rojstvo je nekaj nasilnega in smrt je nekaj nasilnega. Kako naj bi bilo drugače z vsem, kar poteka med njima?!« Vse se mu zdi absurdno, ne more verjeti, da ga je »kakšno božanstvo kaznovalo, tudi ne morem pričakovati, da me bo potem, ko me je ranilo, spet dvignilo«. Strel ni ubil samo Gorija, ampak je

zrušil tudi njega. Vse je izgubil, preostalo mu je samo »usmiljenje«.

Don Pedrova žena Jenny ni bila ustvarjena za samotno in nezdravo estancijo, smrad jo je vedno bolj dušil. Z možem se nista razumela, snubila je zdravnika Berga in ga nagovarjala, da bi pobegnila v svet. Toda Berg je bil zvest ženi in otrokom. Sina Gorija si ni želela, imela je že enega, sprejela ga je, ker ji je svetoval zdravnik, da se bo s porodom popravilo njeno zdravje. Sin je vse to vedel, zato jo je sovražil, a tudi ona ga ni ljubila: »In tudi jaz te sovražim!« Poslala ga je v kolegij in potem v Anglijo. Ko se je po dveh letih vrnil, je zahtevala od moža, da pošlje Gorija od hiše, drugače bo šla ona. V njej ni bilo idealov, dolgočasila se je, zato je najbrž nalašč zajezdila v močvirje, da jo je posrkalo.

Sin Gori je nestalen in neuravnovešen človek, ne ve, kdo je in kaj bi rad, ne študira in ne dela. Veliko se družijo s pol bratom Antekom in mu razlaga: »Ti si mi odprl oči. Ti si mi odkril zakon. Jaz sem samo tvoja roka.« Drugič pa je prepričan, da je »božja roka«, da mora vzpostaviti red, potem bo začel novo življenje. Pada iz ene skrajnosti v drugo, da ga Antek miri in mu očita, da je blazen. Starega očeta je hotel zastрупiti, ko ga je zadela kap, je odnehal, ni mu pa hotel pripeljati duhovnika za poslednjo popotnico, čeprav je duhovnika videl. Mater sovraži, vendar odjaha z njo na sprehod, vrne pa se sam. Izgovarja se, da je hotela mati jahati preko močvirja in to jo je pogoltnilo: »Res je, da sem za hip, ko se je pogrezala, da sem za hip zadihal, da sem se oddahnil — tisto v meni je bilo močnejše od mene! — toda, prisežem ti, da sem jo v istem hipu hotel rešiti... Malo je manjkalo, da ni pogoltnilo še mene.« Po očetovem prepričanju ni bil zrel, oklepal se je Anteka, vendar ga ni poslušal. Njegova smrt je nepričakovana, vendar logična.

Antek je duhovnik, vendar ne zna nikoli nastopiti kot pravi duhovnik. V semenišču je imel profesorje, ki so zagovarjali nasilje, teologijo revolucije, zato je tudi sam hotel urejati svet. Na koncu pa se zruši in odloži duhovniški talar. Pachi, ki ga vabi s seboj, se takole izpoveduje: »Pacha, vse, kar se je zgodilo včeraj, danes, vse sem sprožil jaz... Nisem hotel in vendar... ni tako preprosto. Moja glava ni hotela in moje srce, ti prisegam, ni želelo, in vendar... nekje na dnu, prvi občutek, ko sem zvedel za smrt dedovo, Jennyno, po vsaki smrti je bil oddih. Ja, Pacha, olajšan. So res podplasti našega razuma, naših src, do koder nimamo dostopa?« Končno začne tiho jokati.

Zdravnik Berg in njegova žena Justa sta samo obiskovalca in nista vključena v zgodbo, da bi kaj vplivala.

Kali nastopi samo na koncu drame, vendar je njegova grožnja o gospodarjevem uboju stalno prisotna, ni pa odločilna. Don Pedro ničesar ne napravi proti njemu, na koncu mu celo prigovarja, naj odide. Noče se z njim dvobojevati z nožem, ki mu ga je vrgel. Tudi Kali ni tak zločinec, kakor se hoče delati, Don Pedra bi izpustil, če bi ta prerezal vrat Goriju. Strelja in ubije Gorija, potem pobegne.

Nastopajo še tri služabnice, ki dopolnjujejo zgodbo, čeprav nimajo velike vloge.

Drama spretno raste in se zapleta, po višku pa naglo pade v materino in sinovo smrt. Osebe so žive in prepričljive, zajete iz južnoameriškega vraževernega sveta, kjer vladata nož in maščevanje, borijo pa se za neko pravičnost brez pravice.

Igra je obogatila slovensko dramatiko z novo pokrajino in problematiko ter s podobo razbitosti sodobnega človeka.

Maks Tušak: Črtice

Pri Slovenski matici v Ljubljani je nedavno izšla zbirka črtic Maksa Tušaka z naslovom **Črtice — Vse te ušne liete moje**.

Že po podnaslovu nam je jasno, da je šestnajst enot kratke proze pestra slikanica iz pisateljevih mladih dni, ki jih je preživel na podeželju na slovenskem Koroškem, kjer se je že odvijalo dogajanje Prežihovih nepozabnih doživetij.

V svojih črticah Tušak celo idealizira preteklost in polpreteklost na kmetih, v svetu, ki je od sodobnega mestnega življenja izrazito odmaknjen, tako kot je od zrelih let odmaknjena mladost in prvo doživljanje.

V spremni besedi na ovitku Maks Bernik omenja Cankarjevo **Moje življenje** kot model kratke ciklične proze, ki mu sledi tudi Tušak. Vendar se podobnost ne omejuje samo na obliko in zvrst — vsebinsko se je namreč tudi Tušak omejil na paletu prvih doživetij, katerih ponovitev bi ne bila več izvirna in zanimiva. Sledil je torej Cankarjevi trditvi, da je »najtežja učenost abecednik«.

Svoj »abecednik«, ki pa se po svoji umetniški vrednosti ne more primerjati s Cankarjem, je Tušak doživljal v Mežiški dolini in v okolici Raven.

Zgradba Tušakovih črtic je tridelna — iz splošnega poročanja o kmečkem opravilu pisatelj prehaja na specifično in nato na lastno doživetje. Kmečka opravila pravzaprav predstavljajo večji del vsebine zbirke, zato bi lahko tudi upravičeno trdili, da etnografski del prevladuje nad avtobiografskim in torej leposlovnim delom. Tušak doživlja velik razkol med kmečkim in mestnim življenjem. V zbirki je »mestnega« malo — občasno se kot obiskovalec pojavi kak meščan, ki pa go odtuja je predvsem domišljavost in... izražanje.

... V tistih časih smo praznovali le božič, novega leta in slavja ob njem takrat nismo poznali. Sveti večer je bil tisti dan v letu, ko se je doma zbrala vsa družina. Tudi tisti iz oddaljenih krajev so se takrat ponavadi vrnili. Večina je bilo dobrih. Nekaj pa se jih je v mestu spridilo. Ali je bil kdo dober ali sprijen, smo sodili po tem, ali je govoril po nase ali po mestno...

Kolikšna razlika vendar med skromnim štajerskim podeželjem, med dobrim štajerskim človekom in preračunljivim meščanom ter sodobno žrtvijo pridobitništva. Izrazito čustveno obarvani odstavki sami predstavljajo umetniško vrednost te kratke proze. Popeljejo nas v svet Kranjčevih »dobrih ljudi« in Vorančevih preprostih kmečkih likov, ki so zemlja sama in njena vrednost. Brez njih bi še tako pristno podeželje postalo proizvodni obrat, kjer bi posameznik izgubil smisel za doživljanje in pomen življenja.

... *Nekoč se je jesen že nagibala v zimo. Pa je sedel Vahtarjev Franc pred čuvajnico in dremal. Vedno, ko je prišel vlak, je moral zapreti zapornice, da ne bi bilo nesreče. Kadil je cigarete ibar. Pa je prižgano cigareto prijel med prste in zadremal. Petnajst minut je lahko spal. Potem ga je začelo peči v prste in se je zbudil in pravočasno zaprl zapornice. Sedel je tako in si zaželel pečenke.*

»Kako bi mi sedaj prijala pečenka. Taka mastna, da se kar cedi. Jedel bi jo kar brez kruha, samo krompir in solato zraven.«

Tako je premišljeval. V svinjaku pa je bil koči (tako tam pravijo prašiču). Res ga je mislil klati šele o božiču. Vedno bolj si je želel pečenke. Božič se mu je videl tako daleč. Ženo je poslal po mesarja, enega od fantov okoli žlahte, drugega pa po muzikanta. Ko sem zvečer ob osmih prišel z mehami (harmoniko), so drobovino že davno pojedli. Ob pol devetih je bila pečenka, krompir, ki je kar plaval v masti, in solata. Potem sem igral. Peli smo, potem sem spet igral. Plesali so brez prestanka. Samo, ko so jedli, sem počival. Ura je priganjala uro. Ob pol šestih zjutraj smo končali. Jedli smo kisló juho iz parkljev. To je bilo še edino, kar je od prašiča ostalo. Nato smo se razšli. Pa je bilo kolon konec. Vse tisto, kar bi morali jesti celo leto, je šlo v eni noči. Pa so jih nekateri obsojali.

»Štajerci so, vse zagonijo in ne znajo gospodariti,« so govorili. Jaz pa nisem mislil tako. V žalostnih, meglenih dnevih leta je bil vsaj en dan lep, pravzaprav noč. Noč jasna, mesečna, kot da je dan. Ko sem zjutraj odhajal, sem videl Francev obraz.

»Hvala, da si prišel. Tako lepo smo se imeli.«

Tako lepo, kot se ne more imeti noben bogataš. Nobenemu ne diši tako pečenka, nobenega kisló juha iz parkljev ne nasiti tako. Nobeden tudi nima toliko prijateljev. Kočija res ni bilo več, v srcih pa je grelo.

Podobni odlomki, ki so kot izjemna doživetja podčrtani v večini črtic, za nas niso novost. Podobno je doživljal in gledal na svet marsikateri izmed naših socrealistov, ki si je malega človeka izbral kot glasnika obširnejšega družbenega kroga. Mimo tega tudi Tušak ni mogel, zato se nam eden izmed najbolj agrarnih predelov Slovenije še enkrat pojavlja v vsej svoji mogočni lepoti. Slikotivo doživetje pisatelja — otroka in mladostnika obarva ta svet s še bolj živahnimi otenki. Tušakove črtice so sicer umetniško močno za Prežihovimi spomini **Nebeške procesije** na primer, vse doživeto pa je pristno in zanimivo.

In danes, ko doživljamo ob branju te književnosti sodobno mestno življenje kot sivo odtujenost, nam podobno leposlovje vzbuja prijetne spomine na nekdanjo idilo in brezskrbno otroštvo v času, ki je bil še ves zelen.

Ester Sferco

Pietro Zovatto: Uvod v Rosminija

Kot 23. knjiga Centro studi storico-religiosi del Friuli-Venezia Giulia, ki ga vodi duhovnik in vseučiliški profesor dr. Pietro Zovatto, je izšla **Introduzione a Rosmini**, Uvod v Rosminija, ki so jo pod uredništvom Pietra Zovatta napisali še trije avtorji. To so: Giuseppe Lorizio: Rosmini teolog, Antonio Giordano: Rosmini filozof, Rachele Lanfranchi: Za približanje Rosminijevi pedagoški misli, urednik Pietro Zovatto pa je predstavil Rosminijevo osebnost, rosminijansko duhovnost kot neskončno »charitas« ter Človek in država pri Rosminiju.

Antonio Rosmini se je rodil v Roveretu 1797 in je umrl v Stresi 1855. Bil je velikan krščanske miselnosti 19. stoletja. Dolgo ga je zakrival idealizem pod vplivom Giovannija Gentileja, velik del krščanskih izobražencev ga je po Post Obitum (1888), ki je obsodil 40 njegovih trditev, gledal postrani in sumil v njegovo pravovernost. Toda drugi Vatikanški koncil je razširil obzorja cerkvene-

ga kulturnega sveta in danes G. Bozetti in M.F. Sciacca znova odkrivata Rosminija, globokega misleca, zasidranega na klasičnosti in na drugi strani zaradi tolikih aspektov »preroka«.

Pietro Zovatto predstavlja Rosminijevo osebnost, asketsko in plemenito postavo v moralnem pogledu. Giuseppe Lorizio podčrtava Rosminijevo teologijo. Rosmini je bil pravi teolog, sposoben razmisliti teologijo kot znanost in istočasno kot sestavino krščanske modrosti.

Antonio Giordano se pogloblja v Rosminijevo filozofsko pot in nudi varno vodstvo k spoznanju bitja v njegovi trojni obliki: idealni, realni, moralni.

Pedagoško misel razkriva Rachele Lanfranchi, ki poudarja potrebo po enotnosti vzgoje za naravno in nadnaravno človekovo izobrazbo.

Končno analizira Pietro Zovatto s fineso duhovno mišljenje — neskončno charitas — ki izhaja iz avguštinske in ignacijevske, a je šla tudi skozi salezijsko »sladkost« sv. Frančiška Saleškega.

Politična zamisel — ki jo predstavlja spet Zovatto — poudarja absolutnost (relativnost) osebe in razmeroma pesimistično predstavo države. Socialno sožitje se rešuje s pomočjo civilne družbe, katero zagovarja Rosmini z vso silo svojega razmišljanja.

To delo zapolnjuje storiografsko vrzel, ker so do zdaj Rosminija študirali predvsem pod filozofskim vidikom, bodisi da bi ga rešili prilastitve idealistov, zlasti Gentileja, ki ga je napravil za italijanskega Kanta, bodisi da bi pokazali njegovo pravovernost proti rimski obsodbi.

Zelo potrebna je bila raziskava, ker so se zadnje čase ustavili pri študiju juridičnih pogledov: Rosmini je bil znan učenjak filozofije prava. O tem so pisali različni znanstveniki, manjkala pa je uvodna razprava o možu, ki se razkriva vedno bolj zapleten in preroški. Univerzitetni študentje se morejo tako usmeriti k spoznavanju najplivnejše kulturne osebnosti italijanskega »otto-centa«.

Knjiga se sklepa z obširno bibliografijo, razdeljeno po posameznih tematikah. Knjigo zato prav lahko štejem med uspešne sinteze k začetnemu študiju ne samo za mlade, ampak tudi za izobražence, ki hočejo študirati Rosminija.

Pri knjigi je sodeloval tudi Centro internazionale di studi Rosminiani Stresa.

Martin Jevnikar

RAZSTAVE

Akvareli Edija Žerjala na razstavi v Tupelčah

Edi Žerjal je za svojim urejenim videzom nenavaden človek, nemiren in svoboden, radoveden za vse skrivnostno in neznano, včasih temen in bizaren.

Če mu daš v roke star dokument, bo nastala monotipija s čarobnimi, nerazvoljivimi znaki; če bo kje odkril starodaven napis, ga bo vpletel v katero od svojih slik.

Tako je bilo in tako smo bili navajeni nekaj zadnjih let. Tokrat pa se nam Žerjal predstavlja z dvajsetimi akvareli, ki so enotno ubrani na neizčrpno motiviko narave.

Vsakemu tržaškemu slikarju, Slovencu ali Italijanu, je narava sinonim za Kras, kajti ta pokrajina, kamnita in gola, »gmajna, gmajna vse naokoli...«, kot je zapisal Kosovel, s svojo samotnostjo navdihuje umetnike, da spregovorijo sami s sabo in se nato izpovejo. Toda skoraj vedno se je na platnih Kras spremenil v lastno lirično idealizacijo: rdeči ruj, zeleni bori, belosivi zidki, stezice... arhitektonski elementi kot pričevalci starodavne ljubezni, ki nikoli ne mine...

Kot bi hotel človek-umetnik-meščan poustvariti vse tisto, za kar, on misli, ga je oropalo mesto: lepoto, milino, barve, vonjave, pristnost, domačnost...

Pri Ediju Žerjalu ni tako. Njegov korak po Krasu ni meščansko sprehajalski. Njegov korak po Krasu zveni trdo in votlo. Njegov pogled ne išče sijajnih učinkov, nenavadnih efektov, nasprotno: z nekakšno energijo, ki ji ni tuja jeza ali ihla, poudarja kamnitost, ostrino, praznoto, zapuščenost. Gmajna, gmajna vse naokoli...

Obrisu so zarisani odločno, močno, barva pa se preliva svobodneje in mehkeje. Slikarsko polje ni v celoti izpolnjeno, veliko je belega ali le rahlo niansiranega, kar poudarja odprtost prostora in daje akvarelom zračnost in lahkost.

Razstava je postavljena v Tupelčah, in sicer v znani restavraciji Jazbec, nedaleč od Štanjela. Gre za pomembno novost v Žerjalovem ustvarjanju, ki ima za sabo že dvajsetletno delo in ukvarjanje z različnimi tehnikami. Na začetku se je Edi Žerjal posvečal predvsem oljni tehniki, nato grafiki. Je tudi av-

*Prispevajte
v sklad za kulturo
in za naš sedež
v središču mesta*

**AKCIJA
10.000 LIR
ZA KULTURO**

tor osnutkov steklenih oken v bazovski cerkvi, opremil je kapelo šolskih sester v Ricmanjih in izdelal tudi pročelno v-trazho za tamkajšnje cerkev. Veliko energije pa je posvetil tudi ilustratorstvu in opremi knjig, kjer šteje kar 70 naslovov.

Z akvareli je na tej razstavi dokazal, da ga slikarsko ustvarjanje sili v iskanje novih izraznih sredstev, ki jih očitno označuje želja po vse večji svobodnosti in »čisti« umetnosti.

Magda Jevnikar

Rinčke zlate

Kulturno-informacijski center Križanke je tokrat pokazal za oči in razmislil lepo razstavo nakita, ki je nastal in se ohranil na širšem prostoru Ljubljane od — v pravem pomenu besede — sive davnine pa do novejših dob. Gradivo te specializirane razstave so pripravili strokovnjaki Mestnega muzeja in razstavi dali nekoliko folkloriziran naslov **V Ljubljani 'ci so pa take, ki imajo Rinčke zlate**, s podnaslovom 6000 let nakita iz arheoloških obdobij Ljubljane. To krhko in lepo razstavno gradivo nam dokazuje, kako globoko je v človeško naravo vseh časov vsajena želja po lepem, po nečem posebnem, po morda le majhnem predmetu, s katerim bi človek mogel opozoriti nase, poudariti svojo lastno identiteto, gotovo pa tudi svoj družbeni položaj. V najbolj oddaljeni preteklosti je tak droben predmet gotovo imel tudi svojo magično moč, dajal je občutek varnosti pred zemlji silami, ki so že od nekdaj vzbujale v človeku strah. Morda bi se takim amuletom zaupali tudi danes, če bi nas dvom in nejevera tako zelo odtujila prvobitni človeški naravi. Tako pa se lahko le zamislimo, kaj nam danes še pomenijo okrasni predmeti, ki so se jim moški skoraj popolnoma odrekli, ženske pa jih nosijo pač svojim letom in položaju primerno — radoživno, s ponosom, morda sramežljivo, tisto najdražje in najbolj dragoceno pa si lahko ogledamo le v filmu ali TV posnetkih visoke družbe.

Razstavljeni eksponati starega nakita so arheološke najdbe iz različnih obdobij zgodovine Ljubljane, zvečine izkopani in lepo očiščeni, z močjo lastne fantazije pa si moramo domisliti še človeka, ki je nekoč živel na istih tleh in pod istim nebom kot mi zdaj, in si prav tako želel izboriti nekaj sreče, zadovoljstva s samim seboj, občudovanja v očeh sočloveka — in se zato okrasil z obeskomi, uhanom, ogrlico...

STUDIA SLOVENICA

V preteklem letu je pričela v Ljubljani delovati ustanova Studia Slovenica. Glavni pobudnik in ustanovitelj te ustanove, ki je že celo vrsto let delovala v Združenih državah Amerike in sicer v New Yorku, je gospod John Arnež. Studia Slovenica je že v Ameriki izdala vrsto knjig v glavnem v angleščini, ki so ameriško publiko seznanjale s slovensko problematiko. Po upokojitvi se je gospod Arnež preselil v Slovenijo in je z veliko vnemo in ljubeznijo pričel zbirati slovenski tisk. Sedaj ustanavlja v Ljubljani knjižnico, ki se bo v glavnem posvetila zbiranju slovenskega zdomskega tiska. Gospod Arnež je že obiskal vse slovenske naselbine v Severni in Južni Ameriki ter zbral ogromno in neprecenljivo knjižno bogastvo. Vse to knjižno gradivo je pripeljal v Ljubljano, kjer ga sedaj urejuje in izpopolnjuje. Naša knjižnica je navezala z gospodom Arnežem zelo prijateljske stike. Izmenjujemo dvojnice in dopolnjujemo manjkajoče vrzeli. Knjižnica Dušana Černeta se gospodu Arnežu najtopleje zahvaljuje za vse knjižno gradivo, ki ga je poklonil naši knjižnici. Obenem mu želimo pri knjižnem delu obilo uspehov in da bi naše sodelovanje obrodilo bogate sadove.

Knjižnica Dušana Černeta

Iz najstarejšega, še predkovinskega časa so se ohranile skromne kalcitne in glinaste jagode, ki so v pradavnini sestavljale ogrlice lepotic, živečih na koliščih na ljubljanskem Barju. Mladce je pred zlom varoval amulet iz prelukenjanih jelenovih ali lisičjih zob. Najdišče iz časa kulture žarnih grobišč — najdeni so bili ostanki nekropole na dvorišču SAZU — že kaže znanje arhaičnih kovačev. Za popotnico umrlim so bili žari pridani predmeti osebne nakita iz brona in železa — kovinske ovratnice, okrasni obročki, zapestnice, tudi steklene in jantarne jagode. Nakit počasi pridobiva poleg okrasne tudi uporabno vrednost — odtod fibule in igle, ki so spenjale kose oblačila. Te predmete so uporabljali tako moški kot ženske, današnjim raziskovalcem pa

omogočajo izdelati vsaj predstavo o oblačilih, ki so jih nosili ljudje v posameznih obdobjih.

Najbolj bogate in pisane so najdbe iz stare Emone (znanstveniki jo postavljajo med leta 14 in 452 našega štetja). Nakit je pomenil človekovo estetsko dopolnilo, izkazoval pa je tudi njegov družbeni položaj. Pomembni sta postali umetelna oblika in žlahtnost kovine — zlata in srebra. Oblačila so bila najbrž že zelo domiselna, frizure bogato oblikovane. Odtod mnoge sponke, igle, uhani, prstani, zapestnice, pa tudi moški vojaški statusni okras postaja pomemben. Znanje obrtnih delavnic je bilo najbrž že visoko razvito, marsikaj pa je bilo gotovo tudi uvoženega.

Med preseljevanjem narodov se je v naslednjih stoletjih marsikaj iz tega antičnega znanja in navad porazgubilo. Nenavadna pa ostajajo lepa okrasja, ki jih pripisujejo vzhodnogotski naselbini, ki je v teh burnih časih nastala v Dravljah in kaže nekatere groteskne in stilizirane oblike, večkrat tudi okrašene z barvastim emaljom. V primeri s tem okrasjem so bili kovinski obsenčni obročki ali polmesečni uhani iz časa zgodnje slovanske naselitve dosti skromnejši. Za njihovimi najdišči se sledi starih naseljencev nekako nehajo. Krščanski grobovi ne vsebujejo več kovinskih dodatkov in dragocenosti. Da so v naslednjih stoletjih pridobivali na vrednosti in mikavnosti tudi dragi in poldragi kamni, razkrivajo ostanki iz delavnice na ljubljanskem gradu iz 15. stoletja. Tudi v naslednjih časih so ostali zanimivi uhani, obeski in medaljoni, moške pasne sponke, okrasje za konja in prapor, gumbi z dragimi kamni, verižice. Od tod dalje si v tem pogledu po načinih okraševanja lahko pomagamo z etnološkimi raziskavami, z redkimi najdbami, najbolj zanesljivi viri pa so portreti, na katerih je mogoče videti tudi človekovo okrasje. Materiali in oblike nakita so se menjavali v skladu z likovnim stilom časa, iz njega pa je mogoče dokaj dobro tudi ugotoviti vsakokratno materialno stanje, bogastvo ali osiromašenje, v življenju ljudi, ki so v dolgih stoletjih živeli tu, na naših tleh.

Razstava je polna drobnih, a lepih predmetov, ki so vredni občudovanja. Nekaj najlepših predmetov tega starega nakita je po originalnih vzorcih na novo izdelala oblikovalka Anita Planinšek in jih je mogoče na razstavi tudi kupiti.

Razstava zdaj potuje po Sloveniji.

Marta Vozlič

Izposojeno pismo

Izdajalci

Spoštovani gospod minister!

Lani sem bil v Sloveniji prvič po 48 letih. Razen sorodnikov sem obiskal tudi grad Turjak. Sorodnik me je tja pripeljal popoldne, ko je čas obiskov že potekel in nisem mogel videti notranjštine. Opazil pa sem napis nad glavnim vhodom v grad, kjer med drugim piše: da je v tem gradu bilo zajetih 800 »izdajalcev«. Kakšna debela laž in poniževanje kraja, kjer je leta 1943 res blizu 800 ljudi izgubilo življenje. Jaz sem eden od teh 800, bil sem v Turjaku od prvega do zadnjega dneva bojov, se vdal partizanom na povelje svojega poveljnika, bil okoli tri tedne zaprt, najprej par dni v neki baraki v Velikih Laščah, nekaj dni v zidani zgradbi — verjetno šoli — v Kočevju in potem samo čez cesto v leseni baraki.

Vsak dan so prišli po kakšno desetino fantov, jih poveljali in odpeljali v gozd, od koder se nikoli ni noben vrnil. Prepričan sem, da bi vse pobili kar tam. Imeli pa so težave s kopanjem jam. Civilistov v Kočevju takrat ni bilo. Partizanom pa kramp in lopata nikoli nista dišala, saj je bila to družčina lenuhov, faliranih študentov in stremuhov. Neka dne so vse nagnali ven iz barake, zvezali z bodečo žico in odpeljali proti Ribnici. Hodili smo ves dan, neprestano padali, pa so nas obrcali in zraven kleli in smo se spet skobacali na noge. Ko so nas gnali skozi Nemško vas, je bilo že mračno. Od tam je šlo še bolj počasi. Še večkrat smo padli v eno samo kopico. Menda smo že vohali sveži grob. Nobeden ni kazal pretiranega veselja do mučeniške smrti. Ravno sem dopolnil 21 let. Kljub sestradanosti in ranam na nogi mi je tik pred Ribnico uspelo, da sem se odvezal in ušel. Lani sem obiskal kraj, kjer sem odskočil v hrib, v Jelenov dol, kjer me je čakal grob, pa nisem šel.

Ker sem jaz ena od redkih prič, ki so to preživeli, mislim, da je moja dolžnost, da vas opozorim, da je ta napis lažniv, žaljiv za mene in onih nekaj, ki smo to preživeli. Žaljiv je tudi za sorodnike in potomce onih, ki so tedaj izgubili življenje.

Zato vas prosim, da bi ukrenili potrebno, da se omejnjeni napis odstrani in nadomesti z napisom, ki ne bo žaljiv za nikogar, prav posebno pa ne za mrtve. Mrtvim je treba pokazati spoštovanje.

Treba bi bilo napisati, da je to kraj, kjer je bila najdaljša in najbolj krvava bitka med pripadniki komunistov in protikomunistov. Da je to kraj, kjer je bilo umorjenih 100 ranjencev (tega bi se celo v Bosni sramovali), da so ranjenec umorili zdravnika dr. Kožuha in Lojzeta Zalokarja, oba iz Ribnice. Oba sta jim noč in dan stregla in lajšala trpljenje. Zalokar ni bil zdravnik, a se je tam znašel in je bil glavni pomočnik dr. Kožuha. Potrebno bi bilo poudariti, da partizani nikoli ne bi osvojili gradu, če jim ne bi pomagali italijanski topničarji. Najeli so Lahe, že prvi dan napada so zvečer priropotali z nekaj tanki. Bilo je dosti streljanja, še več pa vpitja. Partizani so priganjali Lahe, oni pa so ugovarjali. Topničarji so se dobro izkazali, noben strel ni zgrešil, sicer pa so bili v neposredni bližini gradu. Zadnji dan se je začelo že pred sončnim vzhodom. Treskalo je vse do desete ure. Mi smo se umikali in skrivali za zidove. Skoraj vsak drugi je bil ranjen. Prah in duh po krvi neznosna, vode nikjer. V zmedu je bilo slišati predloge za vdajo. Poveljnik je izdal ukaz za vdajo, ker so med tednom pri pogajanjih partizani obetali, da ne bodo nikogar ubili, če se vdamo. Ko smo prišli iz gradu brez orožja, so nas začeli vezati kakor živino in postavili v vrsto. Po vdaji so prišli bližje italijanski topničarji, partizani so jim čestitali in jih objemali. Želim, da bi tudi to pisalo nad vhodom.

Upam, da boste čim prej ukrepali.

I. Ahlin

(Slovenec, 17.3.1993)

ČUK NA OBELISKU

SLOVENSKA AGENCIJA ZA BOLJŠO VOLJO

ČUK piše TIČU

Kaj se sliši po Tržaškem
to metlánje,
loputánje perutnic?

Kot da bi —
floš floš —
letala nad nami
mesnata kokoš.

Tič, si ti?
Iz kakšnega le jajca
si se zvalil?

Po kaj prihajaš?
K Partiji,
revi oskubljeni,
piščančke klicat pi pi pi?
Tiček mili,
kod si hodil, kje si bil,
kje si krepeljčke drobil,
ko neki drugi tič,

Ribičič,
še tam v Strunjanu penzionist ni bil,
ampak udbovske kanarčke je gojil?

Zato glej, Tiček ti,
malce prismojeni,
kako se ti bo po Tržaškem
kljunček zavrtel
in kakšno vižico boš pel.

Lahko se dogodi,
da bova midva,
oba slovenska tiča,
izpila bratovščino.

Ali pa morda misliš, Tič tičasti,
samo v Slovensko skupnost s kljunčkom riniti?

A če bo tako, ti Čuk bo po čukovsko zasolil:
v tvojo Izolo bo poletel
in te poiskal,

na tvoje okence zletel
in nate
prav precizno
kakec bo spustil.

**PODPORNE NAROČNINE
SO NAKAZALI:**

Nada Pertot, Trst 50.000 lir; Marjan Pertot, Nabrežina 50.000 lir; Štefan Falež, Rim 150.000 lir; Majda Cibic Cergol, Trst, 50.000 lir; Lojzka Sosič Čevdek, Trst, 50.000 lir; Anna Zahar, Zabrežec 50.000 lir; Cveto Ukmar, Trst, 50.000 lir; Roman Di Battista, Števerjan 50.000 lir; Jožica Breclj, Devin 50.000 lir; Jolanda Korsič, Števerjan 50.000 lir; Družina Pertot, Trst, 40.000 lir; Šolske sestre, Sv. Ivan 100.000 lir; Vera Sardoč, Trst, 50.000 lir; Venceslav Legiša, Mavhinje 50.000 lir; Zavod sv. Družine - Šolske sestre, Gorica 50.000 lir; Josipina Mirošic, Trst, 50.000 lir; Ivo Kralj, Slivno 50.000 lir; Zlatka Legiša, Devin 50.000 lir; Mila Terčon, Sesljan 50.000 lir; Ciril Koršič, Gorica 40.000 lir; Ema Kralj, Trebče 40.000 lir; Svetovalska skupina Slovenske skupnosti, Trst, 50.000 lir; Edvard Furlani, Trst, 70.000 lir; Xenia Levak, Trst, 50.000 lir; Antek Terčon, Sesljan 50.000 lir; Emil Devetak, Gorica 50.000 lir; Lojze Škerl, Opčine 100.000 lir; Franc Močnik, Gorica 100.000 lir; Jurij Slokar, Trst, 50.000 lir; Drago in Diomira Bajc, Trst, 100.000 lir; Irena Srebotnjak, Trst, 50.000 lir; Marija Žgavec, Sovodnje ob Soči 50.000 lir; Branko Slavec, Mačkolje 40.000 lir; Peter Fianza, Trst, 50.000 lir; Bruno Sferza, Casale Monferrato 50.000 lir; Franc Porovne, Kanada 61.250 lir; Valentin Franceschi, Trst, 50.000 lir; Kazimir Humar, Gorica 40.000 lir; Giuseppe Fajdiga, Gorica 60.000 lir.

DAROVI V TISKOVNI SKLAD:

Mario Zahar, Zabrežec 10.000 lir; Pao-la Rijavec, Ohio - ZDA 11.400 lir; J.P., Trst 40.000 lir; Janez Grum, Milwaukee - ZDA 115.500 lir; Gostilna Devetak, Sovodnje ob Soči 20.000 lir; Andrej Košič, Gorica 20.000 lir; Patrizia Krevatin, Bazovica 5.000 lir; Anna Spacapan, Gorica 5.000 lir; Stojan Kertel, New York - ZDA 41.250 lir; N.N., Trst 40.000 lir.

Vsem prisrčna hvala!

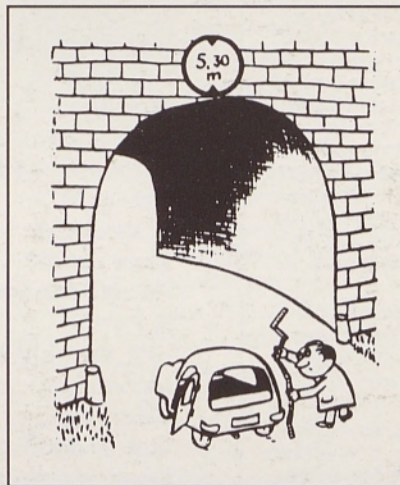
Urnik uprave: od ponedeljka do petka med 9. in 13. uro.

Izšla je študija Pavleta Merkušja

**SVETNIKI
V SLOVENSKEM
IMENOSLOVJU**

Publikacijo, ki je izhajala kot priloga v reviji, lahko naročite na naši upravi. Cena 20.000 lir.

ZA SMEH IN DOBRO VOLJO

Red v sobi imaš, če takoj vidiš, kjer kakšne stvari ne smeš iskati.

Blaž vidi v mestnem parku moža, ki je sardine, pri tem pa polaga ribje glave na poseben papir poleg sebe.

»Zakaj pa dajete ribje glave na stran?«

»V njih je veliko fosforja, ki pospešuje bistrumnost, zato jih bom pojedel nazadnje.«

»Ali mi jih prodate?«

»Seveda.«

»Koliko pa hočete zanje?«

»Pet mark.«

Blaž mu jih plača in vzame papir z glavami.

»Koliko pa stane cela konzerva?«

»Štiri marke.«

»Ja, potem ste mi pa glave prodali dražje, kot ste dali za celo konzervo!«

»No, vidite, fosfor že deluje.«

Učitelj jezno: »Če je kaj butcev v razredu, naj vstanejo!«

Čez nekaj minut vstane en sam učenec.

Učitelj: »Torej si butec!«

Učenec: »Ne, nisem; a nerodno mi je, ker samo vi stojite.«

—O—

— Mirko, naštej nekaj živali, ki ponoči iščejo hrano.

— Mačka, sova, bolha in — moj starejši brat.

—O—

Na nekem spomeniku vojaški mulli je stalo: »Ta mula je v življenju brcnila 12 vojakov, 5 oficirjev, 2 generala in eno mino.«

**Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost**

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

Prodajalna:

**TRST, Ulica S. Cilino 38
Telefon 040/54390**

Dom in delavnica:

**TRST, Ulica D. Chiesa, 91
Telefon 040/571326**

POSEBNI POPUSTI!

OBIŠČITE NAS!